Alina Geanina Ionescu

ICOANE PE LEMN ŞI STICLĂ DIN PRINCIPALELE COLECŢII SIBIENE

EDITURA „ASTRA MUSEUM”
SIBIU, 2009

ALINA GEANINA IONESCU

ICOANE PE LEMN ŞI STICLĂ
DIN PRINCIPALELE COLECȚII SIBIENE

Editura „ASTRA Museum”
Sibiu, 2009

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

IONESCU, ALINA GEANINA
Icoane pe lemn şi sticlă din principalele colecţii sibiene
/ Alina Geanina Ionescu. - Sibiu : Astra Museum, 2009
ISBN 978-973-8993-49-5

75.046.3

Colaboratori:
Complexul Naţional Muzeal ASTRA - Sibiu
Muzeul Naţional Brukenthal - Sibiu
Arhiepiscopia Sibiului şi Mitropolia Ardealului

Coperta I: detaliu icoană pe lemn „Maica Domnului cu Pruncul" - Popovici Toader Zugrav, nr. inv. 295 OC, CNM „Astra" Sibiu

Foto: Alexandru Olănescu
Grafică copertă I şi IV: Alina Geanina Ionescu
Tehnoredactare: Alina Geanina Ionescu, Liliana Oprescu, Delia Voina

Copyright © ALINA GEANINA IONESCU

TIPOGRAFIA PrintATU.ro
Sibiu
e-mail: niu@printatu.ro
www.printatu.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Autoarea lucrării ce vede acum lumina tiparului este absolventă a Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu, fiind, în acelaşi timp, un sensibil şi prolific artist, cu numeroase expoziții în țară şi străinătate, talentul său fiind pus în slujba conservării şi restaurării tezaurului artistic românesc, atât de bogat şi prea puțin cunoscut.

Având un contact nemijlocit cu opera de artă, Alina Geanina Ionescu, în calitate de restaurator de icoane pe lemn şi sticlă la Complexul Național Muzeal „Astra" din Sibiu, a avut privilegiul să cunoască în detaliu numeroase opere de o remarcabilă frumusețe şi valoare artistică.

Activitatea de cercetare şi restaurare a picturii de icoane, desfăşurată timp de mai mulți ani, a fost încununată de laurii unui doctorat la Universitatea sibiană, dizertația fiind finalizată sub competenta îndrumare a distinsului Prof. univ dr. Thomas Nägler.

Sibiul este deținătorul unui patrimoniu artistic impresionant, marile muzee conservând în patrimoniul lor valoroase icoane pictate pe lemn şi pe sticlă. Autoarea ne prezintă Colecțiile de Icoane de la Complexul Național Muzeal „Astra" (Colecția „Obiecte de Cult", Colecția „Cornel Irimie", Colecția „Telea - Bologa", Colecția Muzeului în Aer Liber), Colecția Muzeului Național Brukenthal (icoane sec. XVIII-XIX) şi Colecția Arhiepiscopiei Sibiului (icoane pe lemn şi sticlă din sec. XVIII-XIX). Cercetarea picturii de icoane are o importanță deosebită pentru specialişti, dar şi pentru iubitorii de frumos, lucrarea având meritul de a publica un mare număr de opere inedite, sau prea puțin cunoscute.

Icoanele pictate pe lemn sau cele pe sticlă provin din centrele de pictură din Transilvania, dar şi din regiunile extracarpatice. Sunt prezenți cu lucrări în colecțiile sibiene pictorii de la Răşinari sau din Şcheii Braşovului, cei din Mărginimea Sibiului şi din regiunile centrale ale Transilvaniei, din părțile Clujului, ale Bistriței şi Sălajului, din Țara Bârsei, din Făgăraş şi Hunedoara.

Dacă restauratorul şi cercetătorul a redactat textul, despre care autoarea spune cu modestie că va constitui o premisă pentru cercetarea ulterioară, artistul Alina Geanina Ionescu s-a îngrijit de grafica cărții, de tehnoredactare, de aşezarea în pagină a imaginilor, realizând un elegant volum ce ne învață să ne prețuim trecutul artistic.

Acad. MARIUS PORUMB

Cluj-Napoca, iunie 2009

Stilul de tradiție bizantină reflectat în icoanele transilvănene

Specifică religiei creştine, icoana este considerată atât obiect de cult cât şi operă de artă. Despre cultul icoanelor se poate vorbi numai în biserica creştină.

Vasile Răducă ne vorbeşte despre creştinism, care este religia cuvântului întrupat şi a imaginii. „Ceea ce au auzit şi au văzut, apostolii au propovăduit. De aceea în mesajul pe care creştinismul îl dă lumii, alături de cuvânt stă şi imaginea".

Evanghelistul Luca este cel căruia i s-au atribuit şase sute de icoane. Ele constituie modelele după care au fost reproduse, în tradiția creştină, icoanele Mântuitorului şi ale Sfintei Sale Maici, motiv pentru care imaginea „este nedespărțită de cuvânt în procesul de transmitere a revelației".

Aşadar icoana nu este o apariție târzie în tradiția creştină, începutul ei datând din epoca apostolică. Pictura icoanelor se distinge prin vechime şi ne trimite cu gândul la propovăduirea evanghelică. Încă de la început icoanele au apărut şi au înflorit împreună cu credința[1].

Icoana este „simbolică prin natura ei, purtând mintea celui care o contemplă dincolo de ea, la ceea ce simbolizează"[2]. Icoana este o reprezentare, „un chip reprodus după criterii precise", impuse în primul rând de dogma bisericii, motiv pentru care nu orice imagine cu subiect religios poate fi numită icoană. Ea este cea în care zugravul exprimă învățătura bisericii[3].

Prin acest lucru se deosebeşte pictura catolică de icoana specifică lumii ortodoxe. Ortodoxia rămâne doctrinară canonului, în timp ce artistul din mediul catolic are mult mai mare libertate de exprimare.

Biserica Răsăritului a pretins ca pictorii de icoane să se conformeze unui ansamblu de canoane. Canoanele se impun prin miniaturile făcute de călugări, prin caietele de meşter şi ulterior prin erminii, culegeri de texte. Pentru exemplificare amintim *Erminia picturii bizantine* a lui Dionisie din Furna.

Fiind diferită de arta profană, icoana revelează taina pe care a reprezentat-o. Icoana a fost pentru o lungă perioadă de timp, apanajul călugărilor. Înainte de a picta icoana, aceştia o zămisleau în interiorul lor prin rugăciune, linişte şi asceză.

Fortunato Theokretov afirma că „Rațiunea de a fi a icoanelor este aceea de a sluji atât lui Dumnezeu cât şi omului ... Canonul iconografic formulat de-a lungul secolelor nu este o închisoare care ar priva artistul de elanul său creator, ci păstrarea autenticității a ceea ce este reprezentat. În aceasta constă tradiția ... "[4]

---

1 Răducă, Prefață la Quenot 1993, pp. 5-6.
2 Cavarnos 2005, p. 219.
3 Răducă, Prefață la Quenot 1993, pp. 6-7.
4 Quenot 1993, pp. 47-49.

Chiar dacă s-a urmărit redarea fidelă față de Tradiție, constatăm că în spațiul rusesc există nu mai puțin de patruzeci de şcoli de pictură (Novgorod, Iaroslav, Moscova, Stroganov, Tver etc), unde nu se găsesc icoane identice[5].

O pictură complexă conține foarte multe straturi între care există o legătură firească. Preparația este stratul protector şi pregătitor al suportului, ce-l face apt să primească pictura. Pentru a înțelege acest lucru este necesar să cunoaştem structura preparației. Aceasta poate cuprinde: încleierea; preparația propriu-zisă (grundul); bolusul; stratul de impresiune (imprimatura)[6].

În *Dicționar de artă. Forme, tehnici, stiluri artistice*, încleierea suportului este considerată prima etapă din operația de grunduire. Ea constă în aplicarea pe suprafața uscată a suportului, a unuia sau a două straturi de soluție de clei. Rolul cleiului este de a „hrăni" suportul şi de a-i asigura o legătură solidă cu grundul"[7].

Pictorii ruşi, în scopul de a proteja scândura contra fisurării ei posibile, aplicau prin lipire o țesătură de in sau cânepă, denumită „pavoloca". „La cele mai vechi icoane, stratul de pânză îmbrăca aproape întreaga suprafață a scândurii. În secolul al XVI-lea, pânza era lipită numai acolo unde suportul era expus fisurării". Această aplicare a pânzei era denumită „pavoloca" parțială[8].

Din *Tratatul de pictură* al lui Cennino Cennini, capitolele CXIII, CXIV şi CXVII, reiese că se aplica soluție de clei de pergament în apă, aşternut pe uscat, peste care erau puse fâşii de pânză de in. După uscare, urma grunduirea propriu-zisă[9].

Dacă în Țara Românească, în general, „stratul de preparație se aplica direct pe lemn", iar în Moldova se lipeau fâşii de pânză la îmbinări, atunci când panoul se compunea din două sau mai multe planşe, pentru o rezistență cât mai mare a acestuia, în Transilvania, „din cauza posibilităților modeste, stratul de preparație era aplicat direct pe lemn, foarte subțire şi friabil, având o rezistență slabă"[10].

Demn de amintit este faptul că în practica de restaurare am întâlnit la icoanele lipoveneşti procedeul de lipire a unei benzi de hârtie pe îmbinarea planşelor sau pe defecte ale panoului.

După Liviu Lăzărescu în *Pictura în ulei*, compoziția grundului obişnuit se reduce la trei elemente: un „corp", de obicei o materie albă şi de preferință inertă, cum este creta sau ipsosul; un liant (cleiurile animale) şi când este cazul, un plastifiant (uleiul, mierea etc)[11].

---

5 Quenot 1993, p. 50.
6 Mâle 1976, p. 41.
7 Dicționar 1995, A-M, p. 238.
8 Filatov 1961, p. 12.
9 Cennini 1977, pp. 105-106; 108-109.
10 Nicolescu 1976, p. 16.
11 Lăzărescu 1996, p. 107.

Grundurile utilizate de şcolile de pictură sunt variate. De asemenea ele pot să difere de la o țară la alta, de la o epocă la alta, şi în cadrul aceleiaşi epoci[12].

Ipsosul, creta, cleiurile animale şi vegetale, laptele, oul şi mierea s-au folosit încă din Antichitate. În preparațiile medievale se foloseau cu precădere ipsosul şi creta[13].

Ca o concluzie, Iuliana Dancu în *Restaurarea icoanelor pe lemn şi pe sticlă* afirma că „prepararația grundurilor constituie secretul bine păstrat al fiecărui meşter, bazat pe o lungă experiență moştenită din tată în fiu”[14].

Mihail Mihalcu, în *Fața nevăzută a formei şi culorii*, defineşte bolusul ca fiind „un termen generic atribuit unor pigmenți proveniți din argile fine şi colorate (roşiatice sau verzui - albicioase), în compoziția cărora intră o proporție mare de oxid de fier trivalent sau oxizii altor metale”.

Rolul său este acela de a „încălzi” prin transluciditate culoarea foiței de aur, constituind un fond de culoare. Era cunoscut şi folosit încă din Antichitate, însă nu toate icoanele îl conțineau. Unele aveau un strat general de bolus, iar altele numai din loc în loc, în funcție de mărimea şi poziționarea zonelor aurite (aureolă, veşminte). Are culoarea roşie şi nuanțele sale sunt diferite în funcție de proveniența pigmentului[15].

Picturile cu o stratigrafie complexă conțin un strat special atât ca şi compoziție cât şi ca tehnică de realizare. Acesta este imprimatura, un ansamblu de straturi subțiri, colorate, uşoare şi transparente, aplicate peste grund[16]. Rolul său, după afirmațiile lui Gilberte Emile Mâle, era acela de a unifica, de a diminua porozitatea de ansamblu şi de a modifica colorația. De menționat este faptul că imprimatura nu se folosea întotdeauna[17].

Pierre Garcia, în *Le Métier du Peintre. Abrégé d'atelier*, vorbeşte despre funcțiile imprimaturii. Imprimatura îi oferă pictorului fondul colorat pe care va putea începe lucrul, acel joc al rezervelor, frotiurilor, transparențelor şi suprapunerilor. Prin intermediul ei pictorul va obține acorduri colorate de o mare bogăție.

Totodată, imprimatura are menirea de a realiza un veritabil filtru colorat, cu ajutorul unui strat de culoare suficient de fin, permițând pictorului să-şi înceapă opera pe o suprafață colorată, transparentă şi luminoasă[18].

---

[12] Dancu 1966, p. 27.
[13] Lăzărescu 1996, p. 97.
[14] Dancu 1966, p. 27.
[15] Mihalcu 1996, p. 49.
[16] Garcia 1990, p. 64.
[17] Mâle 1976, p. 41.
[18] Garcia 1990, p. 64.

Giorgio Vasari, în *Viețile pictorilor, sculptorilor şi arhitecților*, vorbeşte despre tehnica imprimaturii. El afirmă că, după operația de grunduire, deasupra se „bătea" cu palma aşa-numita „imprimatura"[19].

După aurire şi uscare, începe pictarea propriu-zisă. Emulsia de gălbenuş de ou se foloseşte ca liant pentru pigmenți. „Culorile fundamentale folosite sunt cele „de pământ" (pigmenți minerali) şi culorile organice naturale"[20].

Monahia Iuliania (Maria Nicolaevna Socolova) aminteşte, în *Truda iconarului*, faptul că „Treptele procesului pictării icoanei au fost elaborate prin experiența de veacuri a iconarilor din vechime"[21].

Pentru pictarea icoanelor trebuie să se urmeze etape clare, consecutive. "La început se dă fondul sau proplasma cu un amestec alcătuit din alb de plumb, ocru şi pământ verde. Se desenează peste proplasmă, întâi subțire, apoi mai puternic, de-a lungul contururilor incizate[22].

Semicarnația se alcătuieşte din două părți de carnație şi o parte de proplasmă. Urmează carnația care se poate realiza din alb de plumb şi ocru galben sau ocru - roşiatic, pe la reliefurile feței. Apoi, în carnație se mai adaugă alb de plumb, pentru a se face mai albă. Această culoare se aplică în strat foarte subțire pe părțile mai ridicate care se vor mai luminoase. Pe părțile care par reliefate, albul de plumb se accentuează[23]. Chipurile se realizează, după cum am specificat mai sus, prin aplicarea succesivă a culorii, pornind de la tonul închis la cel deschis. Pentru blicuri, înscrisuri, se utilizează culori vii.

Icoana terminată se lasă la uscat mai multe zile, după care se acoperă cu olifă (ulei de in fiert preparat după rețete) sau vernis. Operația de protecție a icoanei cere multă îndemânare. Vernis-ul joacă un rol dublu: de transparență şi de protejare a culorii[24].

Iconarul „îşi hrăneşte arta din tradiția şi din învățătura bisericii". Atitudinea lui în fața personajului reprezentat trebuie să fie una similară cu cea a Sfântului Ioan Înaintemergătorul: „Trebuie ca El să crească şi eu să mă micşorez". De aici deducem că iconarul „nu trebuie să-şi semneze lucrările, cel puțin pentru trei motive: în primul rând, numele său este sinonim cu cel al personalității sale, care nu trebuie să iasă în evidență; în al doilea rând, icoana este realizată după tradiție şi după documente, care nu aparțin pictorului; în al treilea rând, inspirația pe care o are pictorul vine de la Duhul Sfânt"[25].

---

[19] Vasari 1968, I, p. 115.
[20] Uspensky, Lossky 2003, pp. 83-84.
[21] Monahia Iuliania 2001, p. 59.
[22] Uspensky, Lossky 2003, p. 85.
[23] Dionisie din Furna 2000, pp. 36-37.
[24] Uspensky, Lossky 2003, pp. 85-86.
[25] Quenot 1993, pp. 50-51.

Michel Quenot, în *Icoana, fereastră spre absolut*, ne aminteşte faptul că „ ... unii artişti profani îşi semnează lucrările prin introducerea în tablou a unui element pictural, care ne permite să-i identificăm. Această procedură nu este admisă în cazul icoanei, deoarece acela care se roagă în faţa ei ar putea fi abătut de la scopul esenţial ... Este foarte important să deosebim arta profană de arta sacră, domeniu căruia îi aparţine icoana. În arta profană, opera originală şi de valoare reflectă personalitatea artistului. Ea este într-un anume fel o încercare de materializare a gândirii şi a viziunii sale cu privire la lume. O recunoaştere a publicului implică creaţii noi, iar efortul artistului tinde în mod constant spre inovaţie şi depăşire”[26].

Icoana a fost considerată drept una dintre creaţiile artei plastice. Evgheni N. Trubeţkoi, în lucrarea *3 eseuri despre icoană,* afirmă că ne aflăm în faţa uneia dintre cele mai mari enigme. Dilema constă în împăcarea ascetismului cu acele culori pregnante şi vii. Întrebarea este în ce constă secretul acestei îmbinări între o tristeţe şi o bucurie plenară. Tot el consideră că în pictura noastră iconică, tema bucuriei şi tema tristeţii - cea ascetică - sunt prezente în egală măsură. Tristeţea, aspectul ascetic al icoanei are un rol pregătitor. Esenţiale în ea rămân bucuria, biruinţa definitivă a lui Dumnezeu - Întrupat, îmbisericirea întregii umanităţi[27].

La rândul său Michel Quenot, în lucrarea *Învierea şi icoana*, ne mărturiseşte că „icoana autentică nu desfată sensibilitatea, nici nu stimulează imaginaţia ... Ea nu reprezintă viaţa biologică sau fizică, ci trupul deja transfigurat ... Absenţa naturalismului apare cel mai bine în mâinile, picioarele, în trupurile „atrofiate” pe care le reprezintă, semn evident al abandonării cărnii în avantajul „trupului slavei” promis celor aleşi, „trupului duhovnicesc” caracterizat prin transparenţă, subtilitate, lumină”[28]. „Prin urmare, a nega icoana înseamnă a nega Întruparea Fiului lui Dumnezeu, adică posibilitatea noastră de a ne întâlni cu Dumnezeu, Cel ce, spun Părinţii, S-a îmbrăcat cu trupul nostru pentru ca noi să ne îmbrăcăm în dumnezeirea Lui”[29].

Referindu-se la opera pur estetică, Paul Evdochimov, în *Arta icoanei, o teologie a frumuseţii*, afirmă că aceasta „se deschide într-un triptic ale cărui părţi componente sunt artistul, opera şi privitorul. Artistul îşi execută opera ... şi stârneşte o emoţie admirativă în sufletul privitorului. Şi chiar dacă emoţia se preface în sentiment religios, acesta nu vine decât din capacitatea subiectivă a privitorului respectiv. O operă de artă este făcută pentru a fi privită. Ea încântă sufletul ... însă nu are funcţie liturgică. Arta sacră a icoanei transcende planul emotiv care se manifestă prin sensibilitate”[30]. Asprimea hieratică şi ascetismul o pun în opoziţie cu tot

[26] Quenot 1993, p. 51.
[27] Trubeţkoi 1999, pp. 17-18.
[28] Quenot 1999, p. 69.
[29] Quenot 1999, p. 73.
[30] Evdochimov 1992, p. 159.

ceea ce este emoție generată de arta profană. „Prin această funcție liturgică, icoana ... naşte nu emoția, ci sentimentul mistic ... Artistul se pierde în spatele tradiției care vorbeşte”.

Lumina este subiectul icoanelor. Se poate spune astfel că „vederea duhovnicească a Transfigurării îl învață pe orice iconar că el zugrăveşte mai mult cu lumina decât cu culorile”[31]. Acelaşi autor precizează că „mesajul tainic al icoanei exprimă cele de dincolo. Prin imperfecțiunea sa empirică, icoana sugerează desăvârşirea ... Criza artei sacre nu este estetică, ci religioasă ... În lipsa artei sacre de odinioară, nu mai găseşti decât opere de artă cu subiect religios”[32].

Trebuie să precizăm faptul că, „iconar” înseamnă „scriitor de imagine” şi nu „pictor”. Adevărații iconari nu ilustrează realitatea exterioară, ci realitatea spirituală[33].

Dacă vorbim despre munca iconarului, nu spunem că acesta „pictează” icoana. Atât în limba greacă cât şi în limba rusă se foloseşte termenul de „a scrie” icoana, pentru că „acest gen de pictură este analog scrierii şi chiar identic. Ca şi cuvântul scris, icoana transmite adevărul creştin. Ea reprezintă o teologie în imagini”. Ca izvoare literare, pictorii iconari au consultat în primul rând Sfânta Scriptură, apoi literatura apocrifă, textele hagiografice şi textele liturgice, precum şi învățătura Părinților. Această diversitate a dus la o varietate de teme în ansamblul cultului ortodox[34].

După H. R. Radian, în *Cartea proporțiilor*, învățătura aceasta apare pentru prima dată scrisă în *Cartea de pictură* de la Muntele Athos şi datează din secolul al XII-lea, fiind cunoscută în zilele noastre după versiunea pictorului monah Dionisie din Furna care a trăit în secolul al XV-lea sau al XVI-lea. Ieromonahul Macarie a tradus-o pentru prima dată în româneşte sub titlul de „Carte numită Gramatică ori Ustav ori Erminie ... Întru sfânta mănăstirea Căldăruşanilor la anul mântuirii 1805, ianuarie 15”[35].

Egon Sendler, în *Icoana, chipul nevăzutului*, ne vorbeşte despre tradiția artei bizantine care a fost conservată şi după căderea Constantinopolului, în Creta, în țările balcanice, dar mai ales în Rusia. Credincioşii au rămas fideli aceloraşi scheme figurative, imaginile continuând să folosească vechea reprezentare a spațiului. Fenomenul va dura până la expansiunea artei apusene. În icoanele „occidentalizate”, icoane din secolul al XVII-lea, se descoperă tocmai faptul că spațiul este conceput în profunzime[36].

---

[31] Evdochimov 1992, p. 159, 164.
[32] Evdochimov 1992, p. 189.
[33] Quenot 1993, pp. 45-46.
[34] Sendler 2005, pp. 68-69.
[35] Radian 1981, pp. 236-237.
[36] Sendler 2005, pp. 125-126.

Cercetătorul Marius Porumb, în *Pictura românească din Transilvania (sec. XIV-XVII)*, menționează faptul că „preocuparea pentru o cercetare sistematică a picturii româneşti transilvănene apare relativ târziu ... Icoanele s-au bucurat de atenție încă din perioada celor două războaie mondiale. Cercetările incidentale, cu caracter istoric general sau monografic, au contribuit la semnalarea unor picturi murale sau icoane din patrimoniul artistic al Transilvaniei. În general, cercetările s-au limitat la comunicarea unor inscripții de donație, care, uneori, cuprindeau şi nume de pictori. Atenția lui Nicolae Iorga a fost mereu îndreptată şi spre Transilvania. Astfel, în anul 1922 publică studiul *Biserica din Avrig şi valoarea ei de artă*, iar în anul 1924 *Picturi şi obiecte de artă din Biserica Şcheilor Braşovului*.

Pe baza unor publicații anterioare, Ştefan Meteş a adunat, în anul 1926, numeroase date despre zugravii bisericilor române, pe care le-a publicat în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pentru Transilvania ...* Autorul are marele merit de a fi făcut cunoscut specialiştilor numărul însemnat de artişti în arta zugrăvitului din cele trei țări române”[37] şi de a fi semnalat o serie de inscripții care ulterior au dispărut. Ştefan Meteş este primul dintre istorici care i-a adunat într-un studiu amplu pe toți pictorii cunoscuți până atunci. Volumului amintit îi aduce o completare în anul 1932, prin studiul: *Note despre zugravii bisericilor române*.

Tot în acelaşi an, „profesorul I. D. Ştefănescu publica la Paris valoroasa lucrare *La peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIX siècle*, care analizează pentru prima dată picturile murale şi unele icoane, în special de la monumentele din sudul Transilvaniei”[38]. Aceluiaşi autor i se datorează o lucrare de referință - *Iconografia artei bizantine şi a picturii feudale româneşti*, publicată în anul 1973.

O altă lucrare dedicată istoriei icoanelor româneşti a fost publicată de Nicolae Iorga în anul 1934, în cadrul volumului *Les arts mineurs en Roumanie*. Autorul prezintă pentru prima dată un amplu material privind icoana românească în general.

Atanasie Popa a publicat între anii 1930-1938 o serie de studii cu caracter istorico-monografic privind câteva biserici de lemn din Transilvania.

O altă lucrare importantă apărută după instaurarea comunismului în România este cea a lui Cornel Irimie şi a Marcelei Focşa - *Icônes sur verre de Roumani*e, din anul 1968, apărută în anul 1971 şi în limba română[39].

---

[37] Porumb 1981, I, pp. 5-6.
[38] Porumb 1981, I, p. 6.
[39] Porumb 1981, I, p. 7.

În ultima perioadă de timp, arta românească din Transilvania a devenit subiectul multor studii întreprinse de numeroşi cercetători în domeniu ce au analizat evoluția picturii transilvănene în diferite contexte[40].

În anul 1971 Corina Nicolescu semnează lucrarea *Icoane vechi româneşti*, considerată de cercetătorul Marius Porumb un volum - sinteză ce prezintă evoluția picturii icoanelor în cele trei provincii istorice româneşti[41].

De asemenea, în anul 1998 apare lucrarea *Dicţionar de pictură veche românească din Transilvania sec. XIII-XVIII*, iar în anul 2003 *Un veac de pictură românească*, ambele fiind publicate de cercetătorul Marius Porumb. Amintim şi volumul cercetătorului Alexandru Efremov, *Icoane româneşti*, publicat în anul 2002.

Corina Nicolescu, în *Icoane vechi româneşti*, aminteşte faptul că, până la sfârşitul secolului al XX-lea, studiile s-au îndreptat şi asupra icoanelor pe sticlă. „Ca pictură populară „naivă" ele au intrat în circuitul universal datorită expozițiilor organizate în ultimii ani şi prin albumele publicate"[42] de autori precum Cornel Irimie, Marcela Focşa *Icoane pe sticlă*, Iuliana Dancu, Dumitru Dancu - *Pictura țărănească pe sticlă*, H. Skrobucha, *Ikonenmuseum. Recklinghausen*, Ioan Muşlea - *Icoanele pe sticlă şi xilogravurile țăranilor români din Transilvania*, Ion Apostol Popescu - *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula* etc.

Expozițiile au avut de-a lungul timpului un rol bine definit, punând în valoare icoane mai puțin cunoscute din colecțiile marilor muzee. Un interes deosebit pentru icoanele româneşti s-a manifestat în Germania prin activitatea Muzeului din Recklinghausen. Unică în Europa Occidentală, colecția muzeului cuprinde 49 de icoane pe sticlă din Transilvania[43].

Expoziția de la Bucureşti - *Pagini de artă închinate Transilvaniei* - a impresionat publicul vizitator, cât şi artiştii şi specialiştii prezenți la eveniment. Expoziția a fost organizată între anii 1968 - 1970 de Muzeul de Artă al României la Bucureşti, deschizându-se ulterior la Cluj, la Oradea şi la Sibiu. Organizarea expoziției „a oferit pentru prima dată prilejul de a reuni, într-un ansamblu, peste 100 de icoane de pe tot cuprinsul Transilvaniei, ilustrând bogăția şi varietatea picturii din această parte a țării noastre"[44]. Multe icoane din colecția Arhiepiscopiei Sibiului au figurat în această expoziție.

Icoanele, această legătură dintre cer şi pământ, proprii spațiului ortodox, reflectă spiritualitatea lumii medievale, reprezentând adevărate izvoare istorice. Ele constituie o moştenire culturală aparținând Evului Mediu. Icoanele ne arată continuarea în forme proprii,

[40] Porumb 1981, I, p. 6.
[41] Porumb 1981, I, p. 7.
[42] Nicolescu 1976, p. 18.
[43] Nicolescu 1976, p. 10.
[44] Nicolescu 1976, p. 8, 15.

specifice fiecărui zugrav local, a artei bizantine prin meşteşug şi concepție[45], până la începutul secolului XX.

Astfel, „arta bizantină ca şi izvorul ei de inspirație care este teologia bisericii răsăritene, a rămas fidelă sieşi în toate regiunile, deşi a permis manifestarea liberă a talentului creativ autonom şi a meşteşugului propriu fiecărui spațiu ... "[46]

Corina Nicolescu, în *Icoane vechi româneşti*, consideră că „icoana constituie un document dintre cele mai importante care, dincolo de valoarea artistică, prin conținutul de idei şi execuția tehnică lămureşte şcolile şi mediile de artă, personalitățile artistice, legăturile cu alte zone culturale, curentele culturale ce ajungeau până în mediul românesc ... În arta bizantină dar şi în arta popoarelor care au continuat tradiția artistică a Constantinopolului, spiritul narativ şi-a făcut loc tot mai mult atât în pictura murală cât şi în icoane"[47]. Astfel, în secolul al XVII-lea şi în secolul al XVIII-lea, pictura de icoane în Țările Române, în lumea balcanică şi a Orientului Apropiat are caracter preponderent narativ. Cercetătorii au încercat să desluşească izvoarele icoanei româneşti şi legăturile ei cu cele păstrate în lumea răsăriteană şi balcanică[48].

Aceeaşi autoare afirmă că „în trecutul artistic şi spiritual al Țărilor Române ca şi în întreaga Europă răsăriteană, icoanele au jucat un rol important ca obiecte de cult, în biserici şi mănăstiri, alcătuind ansambluri sub forma iconostaselor sau tâmplelor, care separau incinta altarului de naos ... Icoanele alcătuiau uneori decorul bisericilor de lemn, lipsite de pictură murală, acestea fiind dispuse în ordinea programului iconografic. În unele biserici din zona sud-vestică a Munților Apuseni, icoanele pe sticlă au înlocuit pictura murală, luminând interiorul prin coloritul lor foarte viu"[49].

„Tezaurele mănăstirilor posedau, cu secole în urmă, numeroase icoane de preț, care au căzut pradă incendiilor şi jafurilor ... în trecutul tulburat al Țărilor Române. Din această pricină piesele anterioare secolului al XVI-lea sunt relativ rare în colecțiile româneşti ... În Țările Române, în afara lucrărilor artiştilor locali, se mai găsesc icoane timpurii aduse de la Constantinopol sau din alte centre. Icoanele greceşti de şcoală athonită şi cretană au circulat fără întrerupere, în număr destul de mare, şi se păstrează în colecții şi biserici româneşti. Lucrări provenind din ateliere ruseşti, poloneze şi sârbeşti apar de asemenea în colecțiile româneşti. Sub raport istoric, cele mai vechi icoane sau replicile lor se bucurau de o venerație deosebită, ele având un rol important în stabilirea legăturilor populației din diferite zone ale țării"[50].

---

[45] Nicolescu 1976, p. 5.
[46] Podlacha, Nandriş 1985, II, p. 21.
[47] Nicolescu 1976, p. 5, pp. 7-8.
[48] Nicolescu 1976, p. 8.
[49] Nicolescu 1976, pp. 11-12.
[50] Nicolescu 1976, pp. 12-14.

Ținând cont de originile şi condițiile de dezvoltare ale artei din Transilvania, pictura de icoane prezintă în această parte a țării o mare varietate şi un interes artistic deosebit pentru cercetători. Având în vedere concepția artistică cât şi particularitățile legate de meşteşug, este explicabil procesul de dăinuire, până în secolul al XVIII-lea, a unor ecouri din trecut care leagă această pictură de arta romanică şi gotică. Pe de altă parte, datorită circulației zugravilor şi operelor lor constatăm, în zona sudică a Transilvaniei, legătura directă a picturii de icoane cu cea din Țara Românească. De asemenea, în pictura de icoane precum şi în pictura murală s-au înregistrat o serie de elemente ale artei Renaşterii şi ale Barocului. Ele sunt rezultatul pătrunderii barocului austriac prin greco-catolicism şi al elementelor de Renaştere din Polonia şi Slovacia.

Alexandru Efremov, în *Icoane româneşti*, menționează că „pictura de icoane pe lemn din Transilvania constituie o problemă aparte" pentru situația poporului român din această parte a țării şi a condițiilor istorice „în care s-a format şi a evoluat arta românilor din Transilvania" care „a suportat stăpânirea străină, cu toate consecințele ei economice, politice şi culturale, timp de aproape un mileniu. Statul feudal maghiar, suzeranitatea otomană asupra Principatelor şi apoi Imperiul Habsburgic au exercitat necontenit presiuni sub diferite forme şi intensități asupra populației autohtone care a avut forța necesară de a-şi păstra ființa națională ... În aceste condiții vitrege a evoluat arta poporului român din Transilvania, lipsit de drepturi şi mijloace, făcând şi mai explicabilă dispariția, cu rare excepții, a icoanelor realizate înainte de secolul al XVIII-lea"[51].

Ca încadrare cronologică a icoanelor din Transilvania, Corina Nicolescu în *Icoane vechi româneşti* menționează că acestea „coboară până către mijlocul secolului al XVI-lea, în acest sens amintind tripticul de la Agârbiciu şi cel de la Mânăstireni-Bica. Marea lor majoritate însă se încadrează în a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi în secolul următor ... Rareori un document aminteşte un nume de zugrav sau de o iscălitură măruntă. De cele mai multe ori aceiaşi meşteri care realizau ansamblurile monumentale înfăptuiau şi icoanele zugrăvite pe lemn. Mai bine cunoscuți sunt zugravii din secolul al XVII-lea, care sub înrâurirea artiştilor din Polonia şi Occident au început să-şi semneze operele ... Calea de dezvoltare şi de menținere a unei vieți artistice în Transilvania a fost cu totul deosebită. Fruntaşii satelor, țăranii, preoții, uneori învățăcei ai şcolilor de la Neamț, Moldovița, Bistrița, Cozia etc., luptau pentru o activitate în aparență modestă, dar în realitate foarte importantă, pentru a-şi menține tradiția propriei lor arte şi culturi. Această țărănime cumpăra şi dădea bani ca să se scrie manuscrise şi icoane, ca să construiască monumente şi să zugrăvească biserici. Ea este păstrătoare a tradiției şi îi revine meritul de a fi creat şi stimulat arta românească din Transilvania"[52].

[51] Efremov 2002, p. 120.
[52] Nicolescu 1976, p. 19, pp. 21-22.

Marius Porumb, în *Pictura românească din Transilvania (sec. XIV-XVII)*, preciza că „interferențele artei de tradiție bizantină cu arta occidentală se manifestă frecvent în cazul picturii româneşti transilvănene. Prodigioasa activitate a artiştilor de formare ortodoxă, înflorirea şcolilor de pictură din preajma reşedințelor cneziale şi voievodale sunt demonstrate atât prin marele număr de monumente decorate, cât şi prin faptul că la multe din ansamblurile de pictură gotică de pe tot cuprinsul pământului transilvan se resimte prezența unor meşteri români sau a unor pictori influențați de arta acestora”[53].

„În timp ce în centrul şi nordul Transilvaniei se poate observa o pregnantă influență a artei moldoveneşti, în partea de sud este evidentă influența artei din Țara Românească”[54], susține Alexandru Efremov în volumul intitulat *Icoane româneşti*.

Afirmația „poate fi ilustrată prin pictura valorosului triptic reprezentând scena „Deisis”, din colecția Muzeului Național Brukenthal, a cărui concepție ține, prin tema iconografică şi prin tipologia personajelor, de arta de tradiție bizantină, probabil de filieră muntenească sau eventual sud-dunăreană”[55]. Această amprentă este îmbinată cu influențele picturii de altare ce îşi fac simțită prezența prin preluarea unor elemente ale goticului central european.

Deisis, nr. inv. 2443, icoană triptic, dimensiuni 110x60 cm
Colecția Muzeului Național Brukenthal

Datorită faptului că în această operă de artă se îmbină mai multe elemente stilistice, tripticul de la Muzeul Național Brukenthal „a dat naştere la numeroase contradicții privind datarea sa”[56].

A. Popa este cel care publică pentru prima oară tripticul, oferind informații despre încadrarea sa în secolul al XVIII-lea[57], Corina Nicolescu îl datează la rândul său cu secolele XVII-XVIII[58], Marin M. Popescu, pe fişa obiectului, face mențiunea că datează din secolul al XVIII-lea, iar la reproducere din secolul al XVII-lea[59]. Alexandru Efremov îl datează cu secolul al XVI-lea[60],

[53] Porumb 1981, I, p. 40.
[54] Efremov 2002, p. 127.
[55] Efremov 2002, pp. 127-128.
[56] Efremov 2002, p. 128.
[57] Popa, *Triptice*, p. 51, apud: Efremov 2002, p. 128.
[58] C. Nicolescu, *Expoziția Pagini de artă închinate Transilvaniei, organizată la Bucureşti în 1968-1969*, apud: Efremov 2002, p. 128.
[59] M. M. Popescu, *Exposition d'art roumain ancien*, catalogul expoziției Bruxelles, f. A., p. 40, apud: Efremov 2002, p. 128.
[60] Al. Efremov, *Comori*, p. XXXIII, cat. 169, apud: Efremov 2002, p. 128.

iar cercetătorul Marius Porumb îl datează cu secolul al XV-lea[61]. Conform fişei de evidenţă din arhiva muzeului, icoana este datată ca fiind de secol XVI.

De asemenea, amintim valoroasa icoană, „Iisus Pantocrator", tot de la Muzeul Naţional Brukenthal, pe care cercetătorul Alexandru Efremov o încadrează în secolul al XVII-lea. Aceeaşi încadrare o găsim şi în fişa de evidenţă a piesei.

Autorul ne mai precizează că „icoanele transilvănene din secolul al XVI-lea se disting de cele contemporane din Ţara Românească şi Moldova printr-un desen mai spontan, dar în acelaşi timp, vădind o insuficientă „şcolire" pe care o surprindem adesea şi în redarea figurilor şi în atitudinile siluetelor alungite ale personajelor, precum şi printr-o gamă cromatică mai restrânsă, cu culori mai puţin valorate, în care roşul intens izbucneşte cu forţă de pe fundalul de aur vibrant şi cu ornamente în relief.

2 *Iisus Pantocrator*, nr. inv. 2657, icoană pe lemn, mijloc de secol XVII, dimensiuni 102x70 cm
Colecţia Muzeului Naţional Brukenthal

Viziunea în care au fost concepute icoanele transilvănene de la mijlocul secolului al XVI-lea este supusă, în special prin colorit, unui optimism sărbătoresc cu atât mai surprinzător cu cât, în secolele ce vor urma, cu unele excepţii întâlnite mai ales în centrul Transilvaniei, tocmai coloritul, acum pastelat, stins, va fi acela care va conferi icoanelor transilvănene o notă de tristeţe, adesea în opoziţie cu desenul viguros şi naiv, plin de farmec"[62].

Cât despre pictura secolului al XVII-lea, există lucrări puţine datorită dispariţiei cnejilor români care finanţau lucrările de pictură din secolele XIV-XV[63]. Nu trebuie excluse nici vicisitudinile timpului care au provocat dispariţii ale operelor de artă.

Marius Porumb, în *Pictura românească din Transilvania (sec. XIV-XVII)*, consideră că „rolul artiştilor din Ţara Românească veniţi în Transilvania la sfârşitul secolului al XVII-lea este deosebit de important în dezvoltarea ulterioară a picturii murale şi a artei zugrăvirii icoanelor"[64].

După Alexandru Efremov în *Icoane româneşti*, „icoanele transilvănene de la sfârşitul secolului al XVI-lea şi din secolul al XVII-lea vor mai păstra, în special în Maramureş şi în zona centrală a Transilvaniei, unele trăsături amintite mai sus. Însă, încep să fie din ce în ce mai

---

61 Marius Porumb, *Vechi icoane*, pp. 51-52, idem, *Pictura românească*, pp. 51-52, fig. 49, 51, apud: Efremov 2002, p. 128.
62 Efremov 2002, pp. 128-129.
63 Păcurariu 1981, p. 82.
64 Porumb 1981, I, p. 96.

evidente trăsături noi care vor deveni cu timpul, în secolul al XVIII-lea, caracteristice genului. Astfel, culoarea îşi pierde din vigoare, accentele cromatice devin din ce în ce mai timide sau izbucnesc cu violenţă, desenul devine mai personal dar şi mai naiv, iar fondurile din foiţă de aur cedează treptat locul celor din foiţă de argint sau cositor, cu aspect rece, căruia numai vernis-ul gălbui îi mai dă căldură”[65].

Aşa cum am menţionat, începutul secolului al XVIII-lea a adus schimbări majore în viaţa religioasă a românilor din Transilvania, schimbări ce se vor reflecta şi în arta icoanelor.

Curentul brâncovenesc, având suportul politic al lui Constantin Brâncoveanu care a sprijinit românii din sudul Transilvaniei împotriva ofensivei catolice a Imperiului Austriac, a devenit din ce în ce mai evident în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, fiind popularizat de meşterii din sudul Transilvaniei, reprezentanţi ai centrelor artistice din Şcheii Braşovului, Răşinari şi Făgăraş[66]. Amintim, în acest context, valorosul iconostas de la Bungard, din judeţul Sibiu, aflat astăzi în capela Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna” din Sibiu. Pictura aparţine stilistic şcolii brâncoveneşti de la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea[67], aşa cum precizează cercetătorul Marius Porumb în *Dicţionar de pictură veche românească din Transilvania sec. XIII-XVIII*.

Amintim un grup de trei icoane împărăteşti: „Iisus Pantocrator” - nr. inv. 257 OC, „Sfântul Nicolae” - nr. inv. 260 OC şi „Maica Domnului cu Pruncul - Eleusa” - nr. inv. 324 OC ce se află astăzi în colecţia de icoane a Muzeului „Astra”.

3

4

5

Iisus Pantocrator
icoană pe lemn - CNM „Astra”
nr. inv. 257 OC
datată 1718
Ivan Zugravul
dimensiuni 50x28 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn - CNM „Astra”
nr. inv. 260 OC
datată 1718
Ivan Zugravul
dimensiuni 50x28 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn - CNM „Astra”
nr. inv. 324 OC
datată 1718
semnată Ivan Zugrav[u] [din]
Cărpiniş - inscripţie în chirilică
dimensiuni 54,6-54,9x33,3-33,4 cm

Din punct de vedere iconografic şi stilistic, icoanele se încadrează în perioada de început a secolului al XVIII-lea, de influenţă munteană[68]. Meşterul transilvănean Ivan Zugrav semnează

[65] Efremov 2002, p. 129.
[66] Porumb 1981, I, p. 96.
[67] Porumb 1998, p. 66.
[68] Efremov 2002, p. 135.

icoana „Maica Domnului cu Pruncul” şi datează cu anul 1718 cele trei icoane pentru Biserica din Cărpiniş, comuna Roşia Montană, județul Alba[69].

Preocupat de cercetarea icoanelor, Alexandru Efremov referindu-se la icoana „Maica Domnului Eleusa” face precizarea că ea „este singura care ne furnizează date complete, indicând numele donatorilor, al localității căreia îi erau destinate cele trei opere, precum şi anul execuției şi numele zugravului: „Pomeneşte Doamne pe ctitorii Stan Bucur şi Pamfil Bucur, mai la anu 1718, Cărpiniş, Ivan zugrav”[70].

Tipologia personajelor, realizarea plastică a carnației în straturi succesive de la brun-verzui la ocru cu pete de roşu transparent, întreaga atmosferă pe care o degajă ne sunt familiare din icoanele pictate la sud de Carpați, cu deosebirea că zugravul nostru recurge la simplificări în domeniul desenului şi cromaticii, atenuează severitatea expresiei chipurilor”. Descrierii făcute îi corespunde icoana „Iisus Pantocrator”[71]. Aici se poate observa că în locul fondului de aur s-a folosit un ocru-roşcat. În pictarea icoanelor, zugravul ardelean s-a servit de modele mai vechi[72].

Fenomenul de pătrundere a unor influențe venite din Maramureş şi din sudul Transilvaniei se intensifică în pictarea icoanelor din centrul Transilvaniei în secolul al XVIII-lea[73].

Cunoaştem puține nume de pictori care au activat în primele două decenii ale secolului al XVIII-lea în Transilvania[74].

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, în pictura icoanelor transilvănene constatăm pătrunderea unor detalii şi teme iconografice din arta apuseană. „Acest lucru nu trebuie să ne mire - afirmă Alexandru Efremov - dacă avem în vedere contactele mai frecvente cu arta occidentală şi mai cu seamă unirea unei părți a bisericii ortodoxe din Transilvania cu biserica catolică”[75].

Preluarea dogmei purcederii Sfântului Duh şi de la Fiul explică apariția în pictura de icoane a temei amintite. Fastul ritualului din bisericile greco-catolice avea să se regăsească şi în elementele secundare, de decor şi scenografie, ale icoanelor realizate în/sau pentru acest mediu.

În legătură cu acceptarea cultului greco-catolic de către o parte din ortodocşii transilvăneni, ținem să subliniem că „ritualul, slujba religioasă, decorarea bisericilor unite au rămas cele vechi, astfel explicându-se păstrarea picturii murale, a tâmplei, precum şi a numeroaselor icoane transilvănene din secolul al XVIII-lea, păstrate până în zilele noastre.

---

69 S. Stinghe, *Documente privitoare la trecutul românilor din Şchei*, I (1700-1783), Braşov, 1901, pp. 64-66; Ştefan Meteş, *Relațiile bisericii româneşti ortodoxe din Ardeal cu principatele române în veacul al XVIII-lea,* Sibiu, 1928, pp. 31-32, apud: Porumb 2003, p. 12; Porumb 1998, p. 192.

70 Efremov 2002, il. 256, cat. 137, pp. 134-135.

71 Efremov 2002, il. 257, cat. 138, p. 135.

72 Efremov 2002, p. 135.

73 Efremov 2002, p. 137, 140.

74 V. Drăguț, V. Florea, D. Grigorescu, M. Mihalache, *Pictura românească*, Bucureşti, 1971, p. 93, apud: Porumb 2003, p. 10.

75 Efremov 2002, p. 134.

În acelaşi context al legăturilor cu lumea Europei Occidentale trebuie pusă şi creşterea conştiinţei valorii personalităţii şi implicit a actului creator. În această epocă apar nu numai numele donatorilor în inscripţiile icoanelor, ci şi icoane pe care zugravii îşi consemnau numele, iar uneori locul de obârşie”[76].

În timpul episcopatului lui Inochentie Micu (1732 - 1751) s-au construit numeroase edificii de cult, atât ortodoxe cât şi unite, pentru românii transilvăneni, spaţiile edificiilor fiind decorate cu pictură murală sau icoane. Astfel, pictura icoanelor din Transilvania a cunoscut o mare dezvoltare.

În perioada în care sediul episcopal a fost la Făgăraş, acesta a devenit un important centru artistic. Relevant este faptul că în această perioadă şi-au început activitatea un număr însemnat de pictori locali, unii dintre ei devenind mari personalităţi artistice. Concomitent s-au înfiinţat centre în cadrul cărora au lucrat o serie de artişti[77].

Dovada o constituie evoluţia centrului de iconari din Răşinari, aşezare situată în Mărginimea Sibiului, unde putem urmări activitatea a trei generaţii de pictori. Având numeroase legături cu Ţara Românească, localitatea Răşinari devine la începutul secolului al XVIII-lea unul din cele mai importante centre cultural-artistice româneşti ale Transilvaniei[78].

În această perioadă, icoanele pictate în Transilvania încep să difere de cele realizate în Moldova sau în Ţara Românească. Icoanele sensibilizează „printr-o sobrietate lipsită de fast şi preţiozitate, cu toate că înclinaţia în această direcţie este uneori evidentă ... Viziunii monumentale şi efectului decorativ, iconarii transilvăneni le-au subordonat desenul şi culoarea. Desenul lor sintetic, adesea plin de stângăcii şi naivităţi fermecătoare, este de o mare expresivitate, fiind principalul purtător al mesajului emoţional. Culoarea, subordonată desenului, contribuie în mare măsură la realizarea efectului decorativ, fiind aşternută în pete mai puţin sau deloc valorate. Tonurile pastelate, delicate, care colorează desenul viguros, cedează uneori locul unor culori puternice ce surprind prin armonii îndrăznețe”[79].

Virgil Vătăşianu, în *Istoria artei feudale în Ţările Române. Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului*, face referire la faptul că „în arta românească este atât de înrădăcinat simţul culorii, încât el a supravieţuit şi veacului al XIX-lea, în cursul căruia tradiţia artistică feudală a fost părăsită”[80].

---

[76] Efremov 2002, p. 134.
[77] Porumb 2003, pp. 26-27.
[78] Porumb 2003, p. 43.
[79] Efremov 2002, p. 132.
[80] Vătăşianu 1959, I, p. 339.

„Întreaga dezvoltare a picturii transilvănene din timpul secolului al XVIII-lea nu face decât să pregătească creația desprinsă de canoane, destinată comanditarului particular”[81], afirmă Vasile Drăguț în *Arta românească*. „O altă caracteristică generală a picturii în această perioadă este plăcerea narațiunii, care se traduce în scene pline de fantezie, imaginile religioase fiind dominate de episoadele adiacente, care permit pictorilor să redea aspecte din viața înconjurătoare ... Decurgând firesc din procesul de apropiere de realitatea imediată, se poate explica înmulțirea accentelor satirice, în sânul picturii religioase fiind inserate critici la adresa opresorilor de toate categoriile”[82].

Un exemplu edificator în acest sens îl constituie scena „Judecății de Apoi”, imagine ce apare frecvent în tinda unor biserici din sudul Transilvaniei. Aici apar personaje precum „boierul hapsân, judecătorul care face lege strâmbă, mâncătorul de pământ, etc.”, explicitate prin înscrisuri[83].

În Transilvania, arhaismul interpretării, modul de realizare a portretelor şi caracterul narativ al detaliilor au dat icoanelor valoarea unor documente extrem de valoroase[84]. Dispunem astăzi de puține informații referitoare la viața şi activitatea zugravilor din trecut. Cunoaştem doar câteva nume, majoritatea rămânând pentru totdeauna necunoscute, „din cauza concepției de umilință creştină moştenită din lumea bizantină, care-i reținea să-şi iscălească operele”[85].

În lucrarea intitulată *Sibiul şi ținutul în lumina istoriei*, Aurel Dumitrescu-Jipa şi Nicolae Nistor menționau că „tradiția atelierelor, în care scenele biblice sunt înfățişate cu ajutorul modelelor din viață, este expresia opreliştilor cunoscute de țăranul român de pe aceste meleaguri. Picturile exterioare ale bisericilor, unde în cadrul scenelor apar sfinți şi sfinte înveşmântate în port sălişteneşc, ca şi folosirea buciumelor de către personaje, sunt mijloace de evocare din viața satelor lor”[86].

„Sub influența centrelor de zugravi de peste munți, unele din modestele ateliere din satele sibiene, cunoscute de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, s-au transformat în „şcoli” de zugravi ai căror învățăcei formați din preoți, călugări şi laici au fost chemați să înfrumusețeze pereții lăcaşurilor româneşti”[87], ne informează Nicolae Nistor şi M. N. Marinescu-Frăsinei în *Sibiul şi ținutul în lumina istoriei*.

---

[81] Drăguț 2000, I, p. 345.
[82] Drăguț 2000, I, p. 346.
[83] Drăguț 2000, I, p. 347.
[84] Nicolescu 1976, p. 19.
[85] Ştefan Meteş, *Zugravii bisericilor române*, Cluj, 1929, apud: Nicolescu 1976, p. 21.
[86] Dumitrescu-Jipa, Nistor 1976, I, p. 226.
[87] Nistor, Marinescu-Frăsinei 1976, II, p. 159.

Perioada cuprinsă între sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui de-al XIX-lea este caracterizată printr-o înflorire economică datorată unui negoţ tot mai intens cu răsăritul şi apusul continentului.

Este vremea târgurilor periodice, „a iarmaroacelor, bâlciurilor sau nedeilor ţinute în zile de hram şi sărbători prin oraşe sau pe moşii boiereşti, după o veche tradiţie ... ”[88]

Vestitul tablou „Târg în Transilvania”, redând o vedere panoramică a iarmarocului din Sibiu, a fost pictat în anul 1789 în culori de apă de Franz Neuhauser cel Tânăr (1763 - 1836)[89], şi litografiat 30 de ani mai târziu (1819) de Lanzedelly[90].

6 Franz Neuhauser c.t. „Târg la Sibiu” (1789). Colecţia Muzeului Naţional Brukenthal, Sibiu

7 „Târg la Sibiu” (1819), litografie de Joseph Lanzedelly

„Este un instantaneu magnific această viziune de ansamblu a unui iarmaroc transilvan, pe care Neuhauser o surprinde în cele şase planşe colorate ale lui”[91], precizează cercetătorul român Al. Alexianu în lucrarea sa *Acest Ev Mediu Românesc*.

Menţionăm această pictură pentru că în imagine se poate vedea un vânzător de icoane, ceea ce ne informează despre fenomenul artistic din această zonă a Transilvaniei, la sfârşit de secol XVIII.

Către mijlocul secolului al XIX-lea nu se mai păstrează atât de mult stilul de tradiţie bizantină. Amintim în context influenţa europeană cu stilul renascentist. „În preajma anului 1800, fenomenul artistic românesc se înfăţişa cu toate semnele caracteristice trecerii spre o nouă epocă. Forme artistice de veche tradiţie, pe care societatea transilvăneană le cultivase, erau din ce în ce mai puţin apte să exprime aspiraţiile unei societăţi în plină transformare revoluţionară”[92]. În spaţiul ortodox românesc au pătruns elemente neoclasiciste.

---

88 N. Iorga, *Istoria comerţului românesc,* vol. II, Bucureşti, 1925; N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, vol. I, Bucureşti, 1928, pp. 204-205, apud: Alexianu 1973, p. 355.

89 Iulius Bielz, *Familia pictorilor Neuhauser şi începuturile peisagisticii transilvane,* în *SCIA*, nr. 1-2 (1956), p. 329, apud: Alexianu 1973, p. 356.

90 N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, vol. I, Bucureşti, 1928, pp. 204-205, apud: Alexianu 1973, p. 359.

91 Alexianu 1973, p. 357.

92 Drăguţ 2000, I, p. 363.

„Chiar dacă în cursul secolului al XIX-lea mai pot fi urmărite manifestări ale artei tradiționale, ele încetează să fie caracteristice, de aici încolo plămădindu-se arta care avea să participe la emanciparea socială, la unitatea şi la independența românilor”[93].

Numeroasele dispute apărute de-a lungul timpului în gândirea medievală bisericească aveau un caracter dogmatic. Interesele şi influențele unor grupuri ce luptau pentru câştigarea supremației sau pentru obținerea unor favoruri îmbrăcau adesea o formă religioasă.

Nici în epoca modernă şi nici în cea contemporană, discuțiile nu au încetat. Ele s-au mutat într-un alt plan, icoana devenind, potrivit istoricilor şi criticilor, operă de ară, produsul unei anumite epoci istorice şi al unui mediu bine definit[94].

Un prim pas a fost renunțarea la tehnica bizantină, mergându-se pe tratarea academistă, icoanele fiind realizate pe suport din pânză de către pictorii academişti ai vremii, printre care se numără şi Mişu Popp. El a pictat şi o serie de biserici din zona Făgăraşului.

Un alt pictor transilvănean a fost Octavian Smighelschi, originar din Ludoş - Sibiu. A studiat pictura la şcoli din Budapesta şi Roma. Atras de pictura murală, a întreprins o călătorie de studii la monumente din Țara Românească, Moldova şi Bucovina, de unde s-a inspirat în executarea cupolei, pandantivilor şi iconostasului Catedralei Mitropolitane din Sibiu, bisericilor din Rădeşti - județul Alba şi Ciacova - județul Timiş, iconostasului unei biserici din Petroşani etc.

Spre deosebire de contemporanii săi din Transilvania sau de peste Carpați, Smighelschi se încadrează în stilul de pictură numit „neobizantin”, adăugând la stilul de tradiție bizantină „elemente ale Renaşterii italiene sau ale idealismului german, precum şi felurite motive ale artei populare româneşti, dintre care amintim ornamentele în decorul pereților şi motivele naționale în broderia veşmintelor”[95].

Meşterii populari şi-au format propriul stil din combinarea celui de tradiție bizantină cu cel specific transilvan. Chipurile sfinților sunt redate într-o manieră simplă şi sunt ingenios executate. Între culorile utilizate predomină roşul-cărămiziu, combinat armonios cu alte nuanțe. Scenele biblice au fost adaptate la particularitățile româneşti, motiv pentru care ostaşii de la mormântul Domnului sunt redați în uniforme militare maghiare sau germane[96].

Acest gen de artă țărănească s-a realizat cu materiale ieftine şi mijloace tehnice simple[97].

Icoanele pe sticlă, gen de artă populară rar întâlnit în afara spațiului transilvănean, „trebuie puse în legătură cu unele influențe venite din Boemia în cursul secolelor al XVII-lea şi al

---

93 Drăguț 2000, I, p. 364.
94 Efremov 2002, p. 11.
95 Păcurariu 1981, p. 88.
96 Păcurariu 1981, p. 89.
97 Nicolescu 1976, p. 18.

XVIII-lea, precum şi cu meşteşugul adus de habani, o sectă religioasă venită cam din aceleaşi locuri şi stabilită în Transilvania la acea perioadă"[98].

Moştenirea artei tradiţionale a dus la crearea fenomenului de artă populară în Transilvania. Ca dovadă menţionăm gravurile ţărăneşti de la Hăşdate şi Gherla, sau icoanele pe sticlă de la Nicula, Laz, Mărginimea Sibiului, Ţara Făgăraşului, Ţara Bârsei, icoanele de vatră olteneşti şi manuscrisele populare[99].

În secolele XVIII-XIX, în diferitele regiuni ale Europei Centrale - Boemia, Pădurea Bavareză, Austria superioară, Silezia, Moravia, Slovacia şi Galiţia - apar centre producătoare de icoane pe sticlă, fenomen ce se datorează existenţei glăjeriilor şi manufacturilor de sticlă, numite în limba germană - Glashütten[100]. Din punct de vedere conceptual, picturile pe sticlă din aceste zone sunt însă departe de ideea de icoană.

Pictura pe sticlă realizată în Europa Centrală tratează şi tematica laică alături de cea religioasă, de esenţă catolică, iconografia cât şi factura lor fiind de tradiţie barocă. Transilvania este singura regiune unde icoanele pe sticlă pictate de zugravii locali adoptă iconografia ortodoxă de provenienţă bizantină[101].

În urma cercetărilor întreprinse de-a lungul timpului, s-a putut constata că niciunul din centrele apusene amintite mai sus nu au început să producă organizat icoane pe sticlă înainte de prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Observaţia este importantă pentru stabilirea începutului picturii pe sticlă în Transilvania, deoarece această tehnică a pătruns aici din zonele regiunilor răsăritene ale Europei Centrale, datorită exportului efectuat în teritoriile învecinate lor: Ungaria, Iugoslavia, Transilvania şi Bucovina[102].

„Contrar ipotezei unor istorici cum că pictura pe sticlă îşi datează începuturile în Transilvania încă din secolul al XVII-lea", Iuliana Dancu subliniază faptul că „ea nu putea să se dezvolte aici înaintea ţărilor de unde iconarii români au preluat această tehnică"[103].

Cercetătoarea consideră de asemenea că începuturile picturii pe sticlă datează din prima jumătate a secolului al XVIII-lea şi nu înainte de anul 1700. Pentru a susţine această afirmaţie, Iuliana Dancu subliniază faptul că pentru secolul al XVIII-lea nu era atestată nicio glăjerie în nordul Transilvaniei, unde pictura pe sticlă a cunoscut primele sale reprezentări la români. Glăjeria de la Porumbacu de Sus este singura a cărei existenţă nu este pusă sub semnul

---

98 Istoria Artelor 1968, I, p. 39.
99 Drăguţ 2000, I, pp. 363-364.
100 Dancu, Dancu 1975, p. 12.
101 Dancu, Dancu 1975, pp. 14-15.
102 Dancu, Dancu 1975, p. 13.
103 Nicolae Iorga, *Les arts mineurs en Roumanie*, cap. *Folklore d'icônes*, Ed. de l'Imprimérie de l'Etat, 1934, vol. I, pag. 30; Ion Muşlea, *Pictura pe sticlă la Românii din Şcheii Braşovului*, în *Ţara Bârsei*, nr. 1, 1929, apud: Dancu, Dancu 1975, p. 13.

întrebării, pentru secolul al XVII-lea. În final au rezistat doar cele puternice, precum cele de la Porumbacu de Sus, Bicsad şi Avrig[104].

Cornel Irimie şi Marcela Focşa, în *Icoane pe sticlă*, pretind că începuturile picturii pe sticlă la români ar fi avut loc în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în Transilvania existând condiţii favorabile pentru dezvoltare, datorită apariţiei glăjeriilor, încă din secolul al XVI-lea [?], la Râşnov[105]. Aceiaşi autori, în lucrarea *Icônes sur verre de Roumanie*, specifică faptul că la Mitropolia Ortodoxă din Sibiu, ar fi existat o icoană datată 1729, care între timp ar fi dispărut[106].

Ion Muşlea, în *Icoanele pe sticlă şi xilogravurile ţăranilor români din Transilvania*, prezintă icoana „Sf. Ioan şi Cristos copii" ca fiind cea mai veche icoană de Nicula, datată 1802[107].

Alte două icoane de Nicula, datate, sunt conservate în colecţiile sibiene. Este vorba despre „Botezul Domnului" - 1822, din colecţia Arhiepiscopiei Sibiului şi despre „Sfântul Nicolae" - 1891, icoană ce provine din colecţia Complexului Naţional Muzeal „Astra".

8

9

Botezul Domnului
icoană pe sticlă -
Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 1923
datată 1822
icoană de Nicula
dimensiuni 27x22 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe sticlă -
CNM „Astra"
nr. inv. 2065 OC
datată 1891
icoană de Nicula
proveniență: Cubleşu,
comuna Cuzăplac,
judeţul Sălaj
dimensiuni 29x22,9 cm

Amintim pe această cale şi cercetarea realizată de Mircea Dan Lazăr din Sibiu, care, în lucrarea sa de doctorat, confirmă faptul că în Transilvania prima glăjerie a apărut în secolul al XVII-lea (1614 - 1615). Este vorba despre cea de la Porumbacu, pe care o aminteşte şi Iuliana Dancu în *Pictura ţărănească pe sticlă*[108]. Însă data apariţiei icoanelor pe sticlă pe teritoriul nostru rămâne totuşi incertă.

Au existat în Transilvania mai multe centre producătoare de icoane pe sticlă, dintre care îl amintim pe cel de la Nicula. În părţile Zarandului şi Sebeşului, în preajma Făgăraşului, precum şi în Maramureş - unde contactele culturale cu Slovacia au fost în trecut strânse, s-au produs multe icoane.

---

104 Dancu, Dancu 1975, pp. 14-16.
105 Irimie, Focşa 1971, pp. 6-7.
106 Irimie, Focşa 1968, p. 10.
107 Muşlea 1995, pl. 7, p. 47.
108 Dancu, Dancu 1975, p. 17.

În secolul al XIX-lea în special, icoanele încep să fie lucrate cu şabloane. Această tehnică a avut ca rezultat inversarea a numeroase poziţii şi inscripţii datorită amestecului de izvoade, tipare pozitive şi negative. Şabloanele au servit apoi şi la crearea unor gravuri de lemn cu ajutorul cărora s-au realizat pe hârtie icoane în serie[109].

În centrul şi sudul Transilvaniei, numărul centrelor de pictură a crescut considerabil în secolul al XIX-lea. Se evidenţiază prin produse locale valoroase Şcheii Braşovului şi Lancrăm - Alba. Un alt centru important a fost cel din Laz. De asemenea se remarcă în acest sens şi Mărginimea Sibiului, în special localităţile: Poiana Sibiului, Miercurea Sibiului, Sălişte şi Vale.

Icoana pe sticlă s-a bucurat de mare succes şi în Ţara Făgăraşului: Boiţa, Săcădate, Arpaşu de Sus şi Făgăraş.

În zilele de târg sau la serbări religioase, icoanele pe sticlă erau comercializate de cele mai multe ori chiar de autorii lor sau de membrii familiilor. Pentru a le putea vinde, uneori meşterii parcurgeau distanţe mari, ajungând cu ele în Ţara Românească şi în Moldova[110].

Icoanele pe sticlă transilvănene sunt creaţiile proprii ale unor meşteri populari, care prin intermediul lor exprimă mentalitatea şi sensibilitatea oamenilor de la sat. Din sânul acestor colectivităţi s-au remarcat iconarii, prin aptitudini deosebite în meşteşugul zugrăvirii icoanelor. Icoana pe sticlă se evidenţiază şi prin decorativismul ei[111]. Frumuseţea icoanelor transilvănene este dată şi de imperfecţiunea sticlei, datorate călcării manuale, procedeu aplicat până în secolul al XIX-lea. La sfârşitul secolului al XIX-lea şi în primele decenii ale secolului al XX-lea, a început să se folosească sticla de provenienţă industrială, ca suport pentru pictură[112].

Este recunoscută influenţa icoanei de provenienţă bizantină asupra icoanelor româneşti pe sticlă, mai ales în sudul Transilvaniei. Spre deosebire de personajele din tablourile pe sticlă realizate de meşterii apuseni, în icoanele noastre întâlnim severitatea şi hieratismul sfinţilor care nu adoptă trăsături blajine, umanizate. Necunoscut picturii pe sticlă central-europene este şi fondul de aur, dominant în multe icoane transilvănene. Foiţa de aur s-a folosit în toate centrele transilvănene. În icoana din sudul Transilvaniei mai întâlnim peisajul stâncos sau elemente de arhitectură caracteristice artei de tradiţie bizantină. Ne referim în special la centrele ardelene situate în Valea Sebeşului - Laz, Lancrăm, unde icoanele pe sticlă reproduc modelul unor icoane pictate pe lemn, de inspiraţie bizantină.

---

109 Istoria Artelor 1968, I, p. 39.
110 Păcurariu 1981, p. 89, 92.
111 Dancu, Dancu 1975, p. 7.
112 Dancu, Dancu 1975, p. 17.

Se evidențiază calitățile grafice de excepție, stilul de tradiție bizantină în redarea drapajului, în aranjarea cutelor, în detaliile vestimentare, realizate cu migală de miniaturistul medieval. Conturul precis şi construcția scenelor dau un rafinament aparte icoanei din sudul Transilvaniei.

O altă caracteristică a icoanei din această zonă este formatul mai mare, cu compoziții mai ample față de cea din nord care prezintă o concepție picturală decorativă.

Motivele vegetale specifice icoanelor din toate centrele transilvănene de pictură pe sticlă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea erau mai abundente în sudul ținutului. Atunci s-a dezvoltat icoana narativă, înglobând elementul folcloric şi elemente din viața cotidiană. Personalitatea zugravilor reiese din compozițiile proprii, din scenele tratate cu mare libertate față de canoanele bisericeşti, desprinse de şablon[113].

„Românii din Transilvania au înlocuit costisitoarea icoană pictată pe lemn ... cu icoane pe sticlă, ieftine şi lucrate în țara lor. Nu numai sărăcia ci şi izolarea comunităților rurale făceau imposibilă procurarea icoanelor pe lemn în cantități mari, centrele de pictură religioasă din Transilvania fiind incapabile să facă față comenzilor”[114], ne precizează cercetătorii Iuliana Dancu şi Dumitru Dancu.

„Tematica acestei picturi religioase adresată țăranilor a îmbrățişat mai cu seamă soborul sfinților, al protectorilor muncii şi vieții lor zilnice”[115].

Sub influența picturii apusene, în centrele de la Nicula şi Gherla au fost pictate mai ales icoane având ca temă chipul „Maicii Domnului” şi scenele din viața sa: „Naşterea Precestei”, „Adormirea Maicii Domnului”, „Încoronarea Maicii Domnului”, „Intrarea în biserică”. De asemenea predomină ipostazele Maicii cu Pruncul Iisus în brațe, cele mai des întâlnite fiind „Hodighitria” - călăuza, „Eleusa” - imaginea dragostei materne, „Blacherniotissa” - având pe piept medalionul cu chipul Pruncului Iisus şi scene din ciclul cristologic.

Când pictura pe sticlă a depăşit limitele satului Nicula şi s-a răspândit în întregul Ardeal, tematica icoanelor s-a diversificat. Încep să fie pictați sfinți patronimici, sfinți protectori ai vieții oamenilor[116].

Semnificativă este tema icoanei „Maica Domnului Îndurerată” care deplânge suferințele fiului ei crucificat, reprezentat miniatural. Nicio altă reprezentare a Maicii Domnului nu a dat naştere la atâtea stări sufleteşti care să corespundă atât de bine românilor din Ardeal.

---

113 Dancu, Dancu 1975, pp. 23-24.
114 Dancu, Dancu 1975, p. 25.
115 Dancu, Dancu 1975, p. 26.
116 Dancu, Dancu 1975, pp. 23-24; 25-27.

Pentru iconarii din Nicula, mulți dintre ei neştiutori de carte, o adevărată sursă de inspirație au constituit-o icoanele imprimate pe hârtie - xilogravurile - lucrate la Hăjdate, sat situat la marginea oraşului Gherla şi despărțit de Nicula printr-un deal.

A trecut mult timp de când a fost datată cu anul 1700 prima xilogravură „Adam şi Eva" şi până la apariția primului nume înscris pe o gravură în anul 1798 de către Pop Gheorghie, venit din Moldova[117].

Semnalăm numărul mare de icoane pe sticlă copiate după xilogravuri. „ ... Icoanele cele mai vechi sunt de format foarte mic ... sticla plană producându-se la începutul secolului al XVIII-lea în plăci de dimensiuni reduse"[118].

„Târziu, când s-a păşit la reprezentări în care contribuția personală, alături de izvod, ocupă un loc important prin introducerea unor elemente din viața înconjurătoare, iconarii au ajuns la conştiința participării lor creatoare, unii dintre ei semnându-şi pictura pe sticlă. Marea epocă a picturii româneşti pe sticlă a început pe la mijlocul secolului al XIX-lea, când s-au ridicat individualități şi talente puternice, care au renunțat la fidelitatea față de izvod, față de rigoarea canoanelor, ca şi față de orice influență străină, creând o artă autentic românească"[119].

Meşterii au pictat la comandă, şi-au semnat şi datat lucrările, bucurându-se de realizările lor. Subliniem ideea că în pofida marilor diferențe tehnice, unii iconari au lucrat atât pe lemn cât şi pe sticlă: Petru Zugravu din Topârcea, Ioan Pop Zugrav din Făgăraş, Savu Moga din Arpaşu de Sus, Matei Țimforea din Cârțişoara, Pavel Zamfir din Laz, Popa Sandu din Iernuțeni, județul Mureş.

Icoanele de Iernuțeni aparțin Transilvaniei de nord, atât prin numărul lor mare în acest spațiu cât şi prin maniera artistică, prin prezentarea monumentală a figurilor de sfinți şi prin decorativismul coloritului[120].

Pictura pe sticlă a fost practicată în unele centre rurale şi urbane din Transilvania şi mai puțin în nordul Moldovei, până în prima jumătate a secolului al XX-lea[121].

Icoana pe sticlă este un gen al artei populare care nu se subordonează unui scop ornamental, ea fiind lucrată pentru țărani şi destinată acestora[122].

În secolul al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea, icoanele pe sticlă erau recunoscute prin primitivismul lor, care reiese clar din afirmațiile poetului Andrei Mureşianu, acesta considerându-le „monstruoase şi sperietoare de pruncii cei mici"[123].

---

[117] Dancu, Dancu 1975, pp. 30-31.
[118] Dancu, Dancu 1975, pp. 36-37.
[119] Dancu, Dancu 1975, pp. 39-40.
[120] Dancu, Dancu 1975, p. 62.
[121] Irimie, Focşa 1971, p. 5.
[122] Dancu, Dancu 1975, p. 7.
[123] „Telegraful român", 1853, nr. 65, apud: Muşlea 1995, p. 17.

Valoarea icoanelor pe sticlă a fost recunoscută mult mai târziu. „A trebuit să treacă primul Război Mondial şi să apară curentul expresionist, care în Germania a şi fost influenţat de pictura pe sticlă[124], pentru ca oamenii de cultură şi artiştii să înceapă să preţuiască interesanta artă a poporului nostru”[125], preciza Ion Muşlea în lucrarea monografică *Icoanele pe sticlă şi xilogravurile ţăranilor români din Transilvania*.

Prima apreciere favorabilă a fost scrisă în anul 1922, de profesorul G. Oprescu: „icoane stângaci lucrate ... în care însă vedem aceeaşi preocupare de combinaţie originală şi armonică a culorilor, un sentiment sincer de credinţă, care dă un accent cu totul particular acestor încercări”[126].

Consideraţiile expuse întăresc ideea că icoanele pe sticlă transilvănene au avut o soartă oarecum ciudată. Iniţial au fost respinse de biserică, fiind socotite necanonice. Ulterior ele au ajuns să se bucure de aprecierea ţăranilor. Cu trecerea timpului însă au ajuns să fie disprețuite de aceştia, fiind îndrăgite de oamenii de cultură, de artiştii oraşelor, de colecţionari, comercianţi, intrând apoi în atenţia traficanţilor.

În momentul în care icoanele nu au mai fost pe placul ţăranului român, care a început să fie preocupat de confortul şi estetica interiorului orăşenesc, au apărut la mulţi intelectuali, amatori de artă, conştiinţa şi justa apreciere a acestor valori, obiectele de artă populară mutându-se de la ţară, unde erau supuse unei atitudini lipsite de consideraţie, în colecţiile muzeelor etnografice şi în multe colecţii particulare.

De subliniat este faptul că, în zilele noastre, „valoarea artistică şi importanţa icoanelor pe sticlă ... sunt unanim recunoscute”[127].

Ultimele cercetări făcute în colecţiile sibiene au scos la iveală numeroase icoane, pe care le vom vedea şi le vom analiza în continuare.

Cu privire la proveniența obiectelor, am preluat informaţiile aşa cum apar în registrele inventar ale fiecărei colecţii.

Propunerile de atribuire, atribuirile şi încadrările cronologice au fost evidenţiate cu font roşu pe parcursul prezentării colecţiilor.

---

[124] K. Hahn: Deutsche Volkskunst, Berlin, 1928, p. 61, cf. şi Max Picard: Expresionistische Bauernmalerei, München, 1917, apud: Muşlea 1995, p. 17.

[125] Muşlea 1995, p. 17.

[126] *Arta ţărănească la români*, Bucureşti, 1922, p. 69, apud: Muşlea 1995, p. 17.

[127] Dancu, Dancu 1975, p. 8.

I. Colecția Complexului Național Muzeal „Astra”

Printre evenimentele culturale de seamă, care au marcat prima jumătate a secolului al XX-lea în Transilvania, un moment de mare însemnătate a fost acela al fondării muzeului național al românilor din Ardeal. Acest moment a fost pregătit de „Asociațiunea pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român” încă din primii ani de după înființarea sa, din anul 1861, când au fost organizate primele expoziții cu caracter etnografic, expoziții ce au adus în prim-planul publicului larg meşteşugurile specifice țăranilor români: Braşov - 1862, Sibiu - 1881, 1902[128].

A urmat „episodul Mediaş”, când Corneliu Diaconovici a prezentat în cadrul Adunării Generale, desfăşurate în zilele de 27 şi 28 august 1897, o propunere motivată privind ridicarea unei case naționale ce va cuprinde şi un muzeu etnografic[129].

Muzeul „Asociațiunii” a fost inaugurat la 19 august 1905 printr-o expoziție etnografică şi istorico-culturală în Palatul „Astra” din centrul oraşului Sibiu, unde a funcționat până în anul 1950. Scopul organizării sale era acela de a pune bazele colecțiilor, de a da publicului posibilitatea să cunoască bogăția culturală a poporului român. Cu acel prilej au fost expuse peste 9.000 de obiecte, creații ale 1.337 expozanți, obținute cu titlu de donație pentru muzeu. Evenimentul a fost considerat, de marile personalități ale vremii, o adevărată „piatră de democrație” în istoria culturii românilor[130].

Pe întreaga durată a funcționării sale, Muzeul „Asociațiunii” a strâns un patrimoniu impresionant. Din acest motiv, printre preocupările de mare importanță ale custozilor au fost acelea de păstrare şi conservare în bună stare a obiectelor adunate de-a lungul timpului. Datorită lipsurilor financiare permanente nu s-au întreprins acțiuni majore în domeniul conservării colecțiilor.

În anul 1950, Muzeul „Astra” a fost desființat, în mod abuziv, din ordinul regimului comunist,[131] în contextul măsurilor ordonate de Moscova, de ştergere a tuturor semnelor identității culturale a popoarelor anexate sistemului comunist, a instituțiilor care cultivau conştiința propriei identități culturale. Din întreg patrimoniul muzeului, cuprinzând 50.000 de obiecte[132], din care cea mai mare parte o formau colecțiile de etnografie şi artă populară, au fost salvate doar 8.500[133] obiecte etnografice, transferul la Muzeul Național Brukenthal făcându-se

[128] Grama 2002, pp. 56-63.
[129] Pamfil 1986, p. 238.
[130] Grama 2002, pp. 86-87, p. 94.
[131] Gangolea 2002, p. 245.
[132] Bucur 2002, Paradigmele istorice, p. 31.
[133] Gangolea 2002, p. 245.

fără respectarea indicațiilor formulate în actul de desființare privind predarea cu inventar, prin proces-verbal, a întregului patrimoniu.

Începând din anul 1956, cercetătorul Cornel Irimie a avut inițiativa organizării Expoziției de bază a „Secției de Artă Populară", inițial la parter şi ulterior la primul nivel al Palatului Brukenthal[134]. Tot în cadrul Muzeului Național Brukenthal, în anul 1961, același strălucit om de cultură a reluat proiectul inițiat de Muzeul „Astra", prin Romulus Vuia, în anul 1940, susținut şi de Dimitrie Gusti. Proiectul avea ca scop organizarea Muzeului în Aer Liber din Dumbrava Sibiului, muzeu inaugurat în anul 1963. La baza concepției tematice a acestuia a stat „Programa" tematică concepută de Cornel Diaconovici pentru Muzeul „Asociațiunii".

„Muzeul Tehnicii Populare", „secție în aer liber" a Muzeului Național Brukenthal, a fost cel dintâi muzeu etnografic specializat tematic din România, având în premieră națională aprobarea Academiei Române pentru concepția sa ştiințifică, unică în plan european[135].

Cornel Irimie a fost şi director al Muzeului Național Brukenthal între anii 1969-1983[136].

Prin desprinderea „Muzeului Tehnicii Populare" şi a „Secției de Artă Populară" de Muzeul Național Brukenthal, sub noua titulatură de „Muzeul Civilizației Populare Tradiționale" (1990), din inițiativa cercetătorului Corneliu Bucur (luând apoi şi cognomenul „Astra" în anul 1992), a început o nouă etapă în evoluția şi valorificarea patrimoniului, într-o concepție ştiințifică modernă[137].

1 Complexul Național Muzeal „Astra", Sibiu

În anul 2001, a luat ființă Complexul Național Muzeal „Astra", prin diversificarea secțiilor sale[138].

Odată cu înființarea „Muzeului Civilizației Populare Tradiționale" în anul 1990, a luat ființă laboratorul de restaurare pictură tempera, inaugurat în anul 1993 cu prilejul Sesiunii Naționale de Restaurare ce s-a organizat la Sibiu, de către Muzeul „Astra". Amenajarea s-a făcut în sediul din Piața Mică nr. 12, ocupând trei încăperi: atelierul de restaurare, cu o dotare corespunzătoare care constă în aparatură şi instrumentar modern, sala de tratamente, unde există protecție împotriva noxelor, instalație de exhaustare şi sala de prelucrare computerizată a datelor.

134 Gangolea 2002, p. 246.
135 Bucur 1995, pp. 15-17; Deleanu 2002, pp. 261-264.
136 Avram, Crişan 1998, p. 156.
137 Bucur 2002, Cuvânt înainte, p. 20.
138 Bucur 2002, Paradigmele istorice, pp. 32-33.

Specialiştii laboratorului de restaurare pictură sunt cei care intervin asupra patrimoniului din muzeu, asupra pieselor de mare valoare care aparţin patrimoniului cultural naţional, asigurând conservarea şi restaurarea lor în bune condiţii.

Toate activităţile practice din cadrul laboratorului se finalizează cu lucrări ştiinţifice prezentate la sesiuni naţionale şi internaţionale în domeniul conservării şi restaurării, şi publicate în diverse volume de specialitate.

Pe lângă preocuparea de cercetare cu caracter permanent aplicată lucrărilor de restaurare, merită amintită cercetarea ştiinţifică vizând îmbunătăţirea condiţiilor de conservare a colecţiei de icoane din cadrul muzeului sibian, prin mijloace optime de depozitare, transport şi valorificare expoziţională[139].

Procesul de transmitere a cunoştinţelor între generaţii, pregătirea studenţilor în domeniul Conservării şi Restaurării, accesul acestora la bogăţia patrimoniului din cadrul Muzeului „Astra" reprezintă garanţia continuării activităţii ştiinţifice de către viitorii specialişti[140].

Conservarea valoroasei colecţii de icoane pictate pe lemn şi sticlă a determinat într-o mare măsură înfiinţarea laboratorului de restaurare pictură.

Colecţia este constituită din piese ce provin din Fondul vechi „Astra" - Fondul Muzeului „Asociaţiunii", continuat după anul 1960 prin achiziţiile Muzeului Naţional Brukenthal, iar după desprinderea actualului Muzeu „Astra" de Muzeul Naţional Brukenthal, prin achiziţii şi donaţii permanente.

În decursul timpului, patrimoniul Muzeului „Astra" a căpătat noi dimensiuni, principalele forme de îmbogăţire fiind achiziţiile şi donaţiile de obiecte incluse în colecţia OC (Obiecte de Cult).

Termenul de patrimoniu (în limba latină *patrimonium*) semnifică totalitatea bunurilor culturale care aparţin colectivităţii şi sunt administrate de către organele statului prin intermediul muzeului[141].

Evidenţa patrimoniului este una dintre activităţile principale ale muzeului. Ea constă în înregistrarea tuturor bunurilor care fac parte din patrimoniul muzeal, cu menţionarea acelor date care, pe de o parte să facă imposibilă sustragerea şi/sau substituirea unui bun, iar pe de altă parte să facă posibilă o regăsire rapidă a bunurilor şi a informaţiei istorico-culturale pe care acestea o poartă[142].

Pe lângă achiziţiile întâmplătoare ce aveau loc la începutul secolului XX, au urmat cele care au fost rezultatul unor îndelungate cercetări de teren. Astfel, numărul icoanelor pe lemn şi

---

139 Coman-Sipeanu 2006, p. 163, 165.
140 Olaru 2005, pp. 96-97.
141 Florescu 1996, p. 32.
142 Florescu 1996, p. 46, 105.

pe sticlă din această colecție sibiană, fără icoanele noi şi alte piese ce intră în altă categorie (litografii, relief), se ridică la 2.039 de piese, dintre care 177 icoane pe lemn şi 1.862 icoane pe sticlă.

Colecția de icoane pe lemn şi pe sticlă a Complexului Național Muzeal „Astra" cuprinde patru subcolecții care sunt depozitate în patru locații distincte.

A) Colecția „Obiecte de Cult" (OC):

- conține 1.800 de piese, din care 104 icoane pe lemn şi 1.696 icoane pe sticlă;

- o parte din aceste icoane sunt recent realizate, fiind rezultatul politicii muzeului de revigorare a meşteşugului tradițional;

- două icoane pe lemn şi una pe sticlă din biserica din satul Dretea, comuna Mănăstireni, județul Cluj, biserică strămutată în Muzeul în Aer Liber din Dumbrava Sibiului;

- până în luna aprilie a anului 2008, colecția OC a fost depozitată în Palatul Brukenthal vreme de mai bine de 25 de ani;

- spațiul de depozitare era o cameră care măsura în lungime 6,75 m, în lățime 4,10 m, iar în înălțime 3,60 m (27,60 mp);[143]

- încălzire centrală;

2

Spațiu de depozitare: Palatul Brukenthal

- în luna aprilie 2008, colecția a fost mutată într-un nou spațiu de depozitare, amplasat în „Casa Artelor" din Piața Mică nr. 21;

- spațiul de depozitare: 36,3 mp;

- încălzire centrală.

3

Spațiu de depozitare: Casa Artelor - Piața Mică nr. 21

[143] Ionescu 2007, Cercetarea, pp. 333-335.

B) Colecția „Cornel Irimie” (OC) - se constituie prin achiziții personale ale cercetătorului Cornel Irimie:

- colecția a intrat în patrimoniul Muzeului „Astra” în anul 1991;
- conține 67 piese, din care trei icoane pe lemn şi 64 icoane pe sticlă;
- spațiul de depozitare 21 mp - Cabinetul Memorial „Cornel Irimie” din cadrul CNM „Astra”;
- încălzire cu gaz.

4 Spațiu de depozitare:
Cabinetul Memorial „Cornel Irimie”
Muzeul „Astra”, Piața Mică nr. 12

C) Colecția „Telea - Bologa” (OC) - este şi ea o colecție constituită din pasiune:

- conține 107 piese, din care 35 icoane pe lemn şi 72 icoane pe sticlă;
- două piese intră în altă categorie (litografii, relief);
- şapte icoane sunt noi;
- spațiu de depozitare - Centrul Memorial „Gheorghe Telea - Bologa”, Nou Român;
- încălzire cu lemne.

5

Spațiu de depozitare: Centrul Memorial
„Gheorghe Telea - Bologa”, Nou Român

Această colecție este o importantă achiziție a Complexului Național Muzeal „Astra”. Atât casa cât şi colecția doctorului Gheorghe Telea - Bologa, se află în satul Nou Român, comuna Arpaşu de Jos, județul Sibiu.

Un rol important l-au avut specialiştii laboratorului de restaurare pictură tempera care, în decursul a şase luni, au conservat şi restaurat cele 107 icoane pe sticlă şi pe lemn, scopul fiind acela de a însănătoşi şi de a pune în valoare, prin expunere, colecția de icoane.

Deschiderea oficială a obiectivului cultural a avut loc la data de 23 aprilie 2005, sub denumirea de Centrul Cultural Memorial Dr. Gheorghe Telea Bologa - Nou Român.

6 Laboratorul de restaurare pictură
Muzeul „Astra”, Piața Mică nr. 12

D) Colecția Muzeului în Aer Liber (AL) - este o colecție sistematic constituită, având la bază ideea reprezentativității acelor icoane în zonele din care provin obiectivele strămutate în Muzeul în Aer Liber. Dacă pentru Colecția OC s-au adus icoane din toată Transilvania, Muzeul în Aer Liber s-a fixat pe specificul zonal al obiectivelor strămutate.

Astfel, icoanele pe lemn au fost achiziționate în ideea de a reconstitui cadrul specific zonal al încăperilor din gospodăriile existente în muzeul din Dumbrava Sibiului:

- conține 53 de piese, din care 25 icoane pe lemn şi 28 icoane pe sticlă nesemnate şi nedatate;
- şi în cadrul acestei colecții există o producție de icoane contemporane;
- opt icoane din biserica din satul Bezded - județul Sălaj, strămutată în Muzeul în Aer Liber din Dumbrava Sibiului;
- spațiul de depozitare 40 mp - Dumbrava Sibiului;
- încălzire centrală[144].

7 Spațiu de depozitare: Dumbrava Sibiului

[144] Coman-Sipeanu, Bucur, Curcă-Ionescu 2007.

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția „Astra”

Colecția Complexului Național Muzeal „Astra” (OC) însumează piese valoroase, dintre care se remarcă icoanele: „Iisus Hristos binecuvântând” - nr. inv. 233 OC, „Maica Domnului cu Pruncul” - nr. inv. 295 OC şi „Arhanghelul Mihail” - nr. inv. 303 OC, pe care le-am încadrat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi le-am atribuit, în urma unui studiu amănunțit[145], lui Popovici Toader Zugrav, „pictor muralist şi de icoane, activ în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea în Câmpia Transilvaniei şi în părțile Reghinului”. Chipurile din icoane ne dezvăluie un artist de factură populară[146].

De asemenea merită să amintim icoanele „Triptic” - nr. inv. 249 OC şi „Arhanghelul Mihail” - nr. inv. 299 OC, pe care le-am încadrat la sfârşit de secol XVIII şi le-am atribuit zugravului Petru din Topârcea. Aceste două piese le-am comparat cu icoana pe sticlă „Sfântul Nicolae înconjurat de 12 scene din viața sa”, probabil Petru Zugrav, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea[147].

Petru Zugrav din Topârcea a activat la sfârşitul secolului al XVIII-lea, în zona centrală şi sudică a Transilvaniei. Cu migală de miniaturist, acordă mare atenție detaliilor decorative. Fără a avea calitățile unui mare desenator, lucrările acestui iconar ne impresionează prin coloritul folosit. Icoanele sale realizate pe lemn amintesc prin gama cromatică, de pictura pe sticlă, el având realizări şi în acest domeniu[148].

8

9

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 249 OC
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru din Topârcea
dimensiuni 47x32 cm

Sfântul Nicolae înconjurat de 12 scene din viața sa
icoană pe sticlă
a doua jumătate a secolului al XVIII-lea
probabil Petru Zugrav
(cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 101)
dimensiuni 42,7x37,2 cm

O altă piesă valoroasă pe care am încadrat-o la mijlocul secolului al XVIII-lea şi probabil că aparține lui Ivan Zugravul din Răşinari este icoana „Maica Domnului cu Pruncul”, nr. inv. 300 OC. Pictor muralist şi de icoane, acest iconar se remarcă prin bogata activitate susținută

145 Curcă 2005, p. 319.
146 Porumb 1998, p. 308.
147 cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 101.
148 Porumb 1998, p. 289.

între anii 1718 - 1758 în părțile sudice ale Transilvaniei, pe Valea Mureşului şi în Munții Apuseni. Opera sa trădează o puternică personalitate. La cromatica iconarului în pictarea icoanelor se adaugă desenul realizat cu spontaneitate[149].

Icoana „Deisis" - nr. inv. 319 OC, datată 17 februarie 1774, am atribuit-o prin analogie cu cele trei icoane pe care cercetătorul Marius Porumb, în volumul *Un veac de pictură românească din Transilvania secolului XVIII*, le prezintă ca aparținând lui Petre Diacul din Preluca[150], muralist şi pictor de icoane care a activat între anii 1755 - 1800 în Țara Lăpuşului. Cercetarea icoanei atribuite lui Petre Diacul din Preluca mi-a fost înlesnită de câteva elemente caracteristice ale picturii acestuia în redarea fondului auriu sau argintiu cu incizii, peste care trasa elemente vegetale. Tratarea personajelor trădează un anumit hieratism. Zugravul foloseşte o paletă cromatică destul de bogată[151].

Menționăm că în Colecția „Cornel Irimie" există doar trei icoane pe lemn, acest fapt demonstrând interesul colecționarului pentru pictura țărănească pe sticlă.

Din Colecția Complexului Național Muzeal „Astra" am studiat 177 icoane pe lemn. Ele se pot urmări în prezentarea colecțiilor, unde fiecare piesă în parte este identificată. O parte din icoane sunt datate, altele atribuite unor zugravi cunoscuți precum: Popovici Toader Zugrav, Petru din Topârcea, Ivan Zugravul din Răşinari şi Petre Diacul din Preluca - județul Maramureş.

Subiectele tratate în icoanele pe lemn sunt figuri de sfinți şi scene biblice sau hagiografice. Cele mai multe icoane sunt închinate „Maicii Domnului cu Pruncul" şi Mântuitorului, în ordinea: „Deisis", „Iisus Hristos binecuvântând". Icoanele reprezentându-i pe „Sfântul Nicolae" şi pe „Arhanghelul Mihail" depăşesc ca număr toate celelalte icoane cu alte subiecte precum „Naşterea", „Adormirea", „Maica Domnului Îndurerată", „Intrarea în biserică", „Încoronarea Maicii Domnului", „Sfânta Paraschiva" etc.

[149] Porumb 1998, pp. 192-194.
[150] Porumb 2003, pl. 193, 194, 195.
[151] Porumb 1998, p. 287.

CATALOG

A) Colecția „Obiecte de Cult” (OC)

10

11

Naşterea lui Iisus
icoană pe lemn
nr. inv. 211 OC
datată 1861
proveniență: Bucureşti
dimensiuni 31,5x22,5 cm

Scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 224 OC
sf. de secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 31x26 cm

12

13

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 225 OC
înc. de secol XIX
proveniență: Mercheaşa, comuna Homorod, judeţul Braşov
dimensiuni 31,5x26 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 229 OC
sf. de secol XVIII-înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 28x20 cm

14

15

Sfânta Muceniță Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 230 OC
înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 33x26 cm

Sfânta Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 231 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 33,3x24,8-25,5 cm

16

17

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 232 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 34x26 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 233 OC
a doua jumătate a secolului XVIII
probabil Popovici Toader Zugrav
proveniență: Susenii Bârgăului, comuna Prundu Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud - fond vechi „Astra”
dimensiuni 33x24 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pomelnic - verso
nr. inv. 233 OC

18

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 234 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 34x26 cm

19

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 235 OC
secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 37x22 cm

20 21

Naşterea lui Iisus
icoană pe lemn
nr. inv. 236 OC
secol XVIII
proveniență: Sebeşu de Jos, comuna Turnu Roşu, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 31x26 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 237 OC
sf. de secol XVIII
proveniență: Răşinari, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 26x21 cm

22 23

Iisus şi Sfântul Petru
icoană pe lemn
nr. inv. 238 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 34,5x29,3 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 239 OC
sf. de secol XVIII-înc. de secol XIX
proveniență: Răşinari, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 34x22 cm

24

25

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 240 OC
sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 38,5x29 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 241 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 39x26 cm

26

27

Deisis cu apostolii
icoană pe lemn
nr. inv. 242 OC
sf. de secol XVIII-înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 37x30 cm

Iisus pe cruce
icoană pe lemn
nr. inv. 243 OC
datată 1867
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 33x27 cm

28

29

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 244 OC
secol XIX
proveniență: Răşinari, judeţul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 32x24 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 245 OC
sf. de secol XVIII – înc. de secol XIX
proveniență: Turnişor - Sibiu, judeţul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 45x39 cm

30

31

Iisus cu vița
icoană pe lemn
nr. inv. 246 OC
datată 17[7]4
proveniență : fond vechi „Astra”
dimensiuni 46x33 cm

Intrarea în biserică
icoană pe lemn
nr. inv. 247 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 46,8x35,8 cm

32

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. 248 OC
mijloc de secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 41x31 cm

33

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 249 OC
sf. de secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
atribuită lui Petru din Topârcea
dimensiuni 47x32 cm

34

35

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 250 OC
secol XIX
proveniență: Răşinari, Raion Sibiu, Regiunea Stalin-fond vechi „Astra”
dimensiuni 43x23 cm

Înălțarea şi 12 scene din viața lui Iisus
icoană pe lemn
nr. inv. 251 OC
sf. de secol XVIII-înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 48,3x38,5 cm

36

37

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 252 OC
înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 44x31 cm

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 253 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 42x31 cm

38

39

Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)
icoană pe lemn
nr. inv. 254 OC
mijloc de secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 40x31 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 255 OC
înc. de secol XIX
proveniență: Streza - Cârțișoara, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 42x30 cm

40

41

Maica Domnului Îndurerată
icoană pe lemn
nr. inv. 256 OC
sf. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 43x30 cm

Iisus Pantocrator
icoană pe lemn
nr. inv. 257 OC
datată 1718
Ivan Zugravul
(cf. Porumb 1998, p. 194) și
Efremov 2002, pl. 257, p. 135)
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 50x28 cm

42

43

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 258 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 50x34 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 259 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 45x33 cm

44

45

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 260 OC
datată 1718
Ivan Zugravul (cf. Porumb 1998, p. 194)
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 50x28 cm

Învierea lui Iisus şi scene din viața Sa
icoană pe lemn
nr. inv. 261 OC
datată 1766
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 42x28 cm

46

47

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 262 OC
înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 16x13 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 264 OC
secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 19x16 cm

48

49

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 266 OC
secol XVIII
proveniență: Răşinari, judeţul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 20x16 cm

Sfânta Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 267 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 21x16 cm

50

51

Sfânta Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 268 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 21x16 cm

Sfântul Mucenic Nechifor
icoană pe lemn
nr. inv. 270 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 25x16 cm

52

53

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn cu ferecătură
nr. inv. 271 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 25x19 cm

Sfinții Ioan, Nicolae, Dumitru și Gheorghe
icoană pe lemn
nr. inv. 272 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 26,3x19 cm

54

55

Sfântul Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. 273 OC
înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 25,5x18 cm

Scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 274 OC
sf. de secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 28x24 cm

56

57

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 275 OC
sf. de secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 27x23 cm

Iisus pe cruce
icoană pe lemn
nr. inv. 276 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 27x20 cm

58

59

Sfântul Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. 277 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 26x19 cm

Schimbarea la față
icoană pe lemn
nr. inv. 278 OC
datată 20 oct 183[1]
semnată indescifrabil
proveniență: Sebeșu de Jos, comuna Turnu Roșu, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 22x17 cm

60

61

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 279 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 26x20 cm

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. 280 OC
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 27x23 cm

62

63

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. 281 OC
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 28x23 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 282 OC
secol XIX
proveniență: Răşinari, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 28,8x21 cm

64

65

Maica Domnului Împărăteasă
icoană pe lemn
nr. inv. 284 OC
a doua jumătate a secolului XVIII
semnată de Nicolae Zugrav
(inscripție verso Sava Despa Marcea 1782)
proveniență: județul Brașov (fără o localizare mai precisă) - fond vechi „Astra”
dimensiuni 27x18 cm

Patru scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 285 OC
sf. de secol XVIII-înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 29x24 cm

66

67

Sfântul Haralambie
icoană pe lemn
nr. inv. 286 OC
sf. de secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 30x25 cm

Sfântul Eftimie cel Mare
icoană pe lemn
nr. inv. 287 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 29x23 cm

68

69

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 288 OC
secol XVIII
proveniență: Rășinari, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 28,5x24 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 289 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 29x22 cm

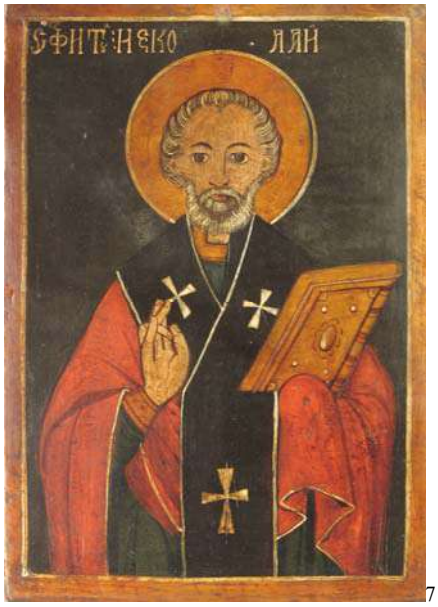

70

71

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 290 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 29,8x20,5 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn - fragment triptic
nr. inv. 291 OC
înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiune 31x20,3 cm

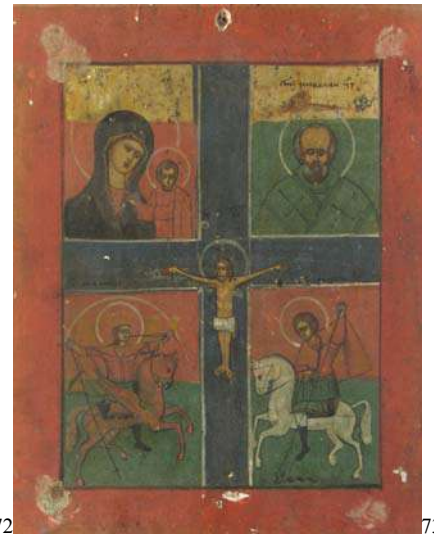

72

73

Iisus pe cruce şi 4 scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 292 OC
înc. de secol XIX
proveniență: Mercheaşa, comuna Homorod, județul Braşov - fond vechi „Astra”
dimensiuni 30x24 cm

Scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 293 OC
sf. de secol XVIII
proveniență: Galeş, comuna Sălişte, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 30x25 cm

74

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 294 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 33x28 cm

75

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 295 OC
a doua jumătate a secolului XVIII
atribuită lui Popovici Toader Zugrav
proveniență: Susenii Bârgăului, comuna Prundu Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud - fond vechi „Astra”
dimensiuni 33,5x 24 cm

76

77

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 296 OC
sf. de secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 59x38 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 297 OC
datată 1799
semnată Petru Zugrav[u] [din] [Topârcea]
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 46x32 cm

78

79

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 299 OC
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru din Topârcea
proveniență: Transilvania - fond vechi „Astra”
dimensiuni 28x20 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 300 OC
mijloc de secol XVIII
probabil Ivan Zugravul din Răşinari
proveniență: Transilvania (fără o localizare mai precisă) - fond vechi „Astra”
dimensiuni 28x17 cm

80

81

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 302 OC
secol XIX
proveniență: Transilvania - fond vechi „Astra”
dimensiuni 29x21 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 303 OC
a doua jumătate a secolului XVIII
probabil Popovici Toader Zugrav
proveniență: Susenii Bârgăului, comuna Prundu Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud - fond vechi „Astra”
dimensiuni 33x22,5 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn - verso
nr. inv. 303 OC

82

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 315 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 64x52 cm

83

84

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 316 OC
secol XIX
proveniență: probabil Vale, județul Sibiu - fond vechi „Astra”
dimensiuni 51x42 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe pânză
nr. inv. 317 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 38,5x47 cm

85

86

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 318 OC
secol XIX
proveniență: Lancrăm, județul Alba - fond vechi „Astra”
dimensiuni 53x40 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 319 OC
datată 17 februarie 1774 (litere chirilice)
atribuită, prin analogie, lui Petre Diacul din Preluca (cf. Porumb 2003, pl. 193, 194, 195)
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 60x45 cm

87

88

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 320 OC
secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 49x39 cm

Iisus Pantocrator
icoană pe pânză
nr. inv. 321 OC
datată 1[8]79
proveniență: Sebeș, județul Alba - fond vechi „Astra”
dimensiuni 59x41 cm

89

90

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 322 OC
secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 59x36 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 323 OC
secol XVIII
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 58x32 cm

91

92

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 324 OC
datată 1718
semnată Ivan Zugrav[u] [din] Cărpiniș - inscripție în chirilică
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 54,6-54,9x33,3-33,4 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 325 OC
înc. de secol XIX
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 65x40 cm

93

Sfântul Hristofor
icoană pe lemn
nr. inv. 948 OC
secol XVIII
proveniență: Sibiu
dimensiuni 31x23 cm

94

Icoană prăznicar: Sfinții Petru şi Pavel, Constantin şi Elena
icoană pe lemn cu două fețe
nr. inv. 1363 OC
secol XIX
dimensiuni 46,5x38,8 cm

95 96

Sfinții Petru şi Pavel
icoană pe lemn
nr. inv. 1364 OC
secol XIX
dimensiuni 74x45 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1365 OC
secol XIX
dimensiuni 71x45,5 cm

97 98

Iisus Pantocrator
icoană pe lemn
nr. inv. 1366 OC
secol XIX
dimensiuni 74x45 cm

Iisus pe cruce
icoană pe lemn
nr. inv. 1367 OC
secol XIX
dimensiuni 91x58 cm

99

100

Sfântul Vasile
icoană pe lemn
nr. inv. 2235 OC
datată 1882
proveniență: sat Arin, comuna Dorna, județul Suceava
dimensiuni 52x41 cm

Sfântul Gheorghe omorând balaurul
icoană pe lemn
nr. inv. 2236 OC
secol XIX
proveniență: Stulpicani, județul Suceava
dimensiuni 70x53 cm

101

102

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 2253 OC
secol XIX
proveniență: Frătăuții Vechi, județul Suceava
dimensiuni 54,5x49,5 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 2254 OC
secol XIX
proveniență: Frătăuții Vechi, județul Suceava
dimensiuni 55,3x48,8 cm

103

104

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 2255 OC
secol XIX
proveniență: Frătăuții Vechi, județul Suceava
dimensiuni 34,8x31 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 2567 OC
secol XIX
dimensiuni 42,8x35 cm

105

106

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 2625 OC
datată 1880
proveniență: Poplaca, județul Sibiu
dimensiuni 70x44 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn cu ferecătură
nr. inv. 2689 OC
secol XIX
dimensiuni 51,5x37 cm

107

108

Învierea lui Iisus cu 12 scene din viața Sa
icoană pe lemn
nr. inv. 2690 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 53x43,5 cm

Iisus binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 2691 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 47x40 cm

109

110

Proorocul Ilie
icoană pe lemn
nr. inv. 2692 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 43x34,5 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 2693 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 38,5x31 cm

111

112

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 2694 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 43,5x36,5 cm

Patru scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 2715 OC
sf. de secol XVIII-înc. de secol XIX
dimensiuni 28x22 cm

113

Patru scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 2716 OC
sf. de secol XVIII-înc. de secol XIX
dimensiuni 27,5x21,5 cm

Icoane din biserica din satul Dretea, comuna Mănăstireni, județul Cluj, biserică strămutată în Muzeul în Aer Liber din Dumbrava Sibiului.
În prezent, icoanele fac parte din Colecția „Obiecte de Cult” (OC) a Complexului Național Muzeal „Astra” Sibiu.

114

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 3897 OC
datată 1773 (litere chirilice)
semnată [Simion] Siladi [Sălăjeanu]
inscripție pe verso „Această s[fântă] icoană au plătit robul lui Dumnezeu Tată[l], Ioann ca să-i fiie pomană viilor și morților.
Zugravul Siladi ... ucenicul Z[ugravului] Andraș din Cluj ... ”
dimensiuni 77,5-78,4x50,5-52 cm

115

Înălțarea lui Iisus
icoană pe lemn
nr. inv. 3898 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 73,2-73,4x49-49,4 cm

B) Colecția „Cornel Irimie”

116

117

Sfinții Petru şi Pavel
icoană pe lemn
nr. inv. 2819 OC
secol XIX
dimensiuni 29x24 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 2820 OC
secol XIX
dimensiuni 28x22,5 cm

118

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 2821 OC
secol XIX
dimensiuni 39x26 cm

C) Colecția „Telea - Bologa” (OC) - Nou Român, județul Sibiu

119

120

Iisus Hristos binecuvântând
icoană cu ferecătură
fără nr. inv.
secol XIX
dimensiuni 24,7x30 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
fără nr. inv
datată 1829
dimensiuni 66x57,5 cm

121

122

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn cu ferecătură
fără nr. inv.
secol XIX
dimensiuni 22,5x18 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn - fragment de triptic
fără nr. inv.
înc. de secol XIX
dimensiuni 32,5-33x20,5-20,7 cm

123

124

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
fără nr. inv.
secol XIX
dimensiuni 37x29-29,3 cm

Sfânta Filofteia şi Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. T 6 OC
secol XIX
dimensiuni 29x26,5-27 cm

125

126

Iisus Hristos Atoţiitorul
icoană pe lemn
nr. inv. T 7 OC
secol XIX
dimensiuni 76,1-77,1x49,6-50,9 cm

Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena
icoană pe lemn
nr. inv. T 8 OC
secol XIX
dimensiuni 43x32 cm

127

128

Sfântul Ierarh Spiridon şi Sfântul Mucenic Dimitrie [?]
icoană pe lemn
nr. inv. T 9 OC
secol XIX
dimensiuni 34-34,2x26,5-28,8 cm

Sfântul Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. T 13 OC
secol XIX
dimensiuni 70x49 cm

129

130

Sfântul Mare Mucenic Haralambie [?]
icoană pe lemn
nr. inv. T 16 OC
secol XIX
dimensiuni 12,5x8 cm

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe
icoană pe lemn
nr. inv. T 17 OC
secol XIX
dimensiuni 13x10 cm

131

132

Sfântul Mucenic Gheorghe
icoană pe lemn
nr. inv. T 18 OC
secol XIX
dimensiuni 32x27 cm

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. T 19 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 38,5x29,2-29,4 cm

133

134

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. T 20 OC
dimensiuni 28,5-28,6x22,7 cm

Sfântul Gheorghe
icoană cu ferecătură
nr. inv. T 22 OC
secol XIX
dimensiuni 10,5x8,5 cm

135

136

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. T 23 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 28,4x22,8-23 cm

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. T 24 OC
secol XIX
dimensiuni 87x62,5-62,7 cm

137

Icoană prăznicar: Sfinții Mari Mucenici Gheorghe şi Dimitrie; Sfinții Apostoli Petru şi Pavel
icoană pe lemn cu două fețe
nr. inv. T 25 OC
secol XIX
dimensiuni 33,9-34,2x26,4-26,6 cm

138 139

Sfântul Gheorghe
icoană pe lemn
inscripție: „Asemănarea chipului Arhanghelului Mihail" - analogie între Sf. Gheorghe şi Arhanghelul Mihail
nr. inv. T 26 OC
sf. de secol XVIII (inscripția cu anul 1866 - adăugată ulterior)
dimensiuni 37,5x31,5-31,7 cm

Soborul Sfinților Apostoli
icoană pe lemn
nr. inv. T 27 OC
secol XIX
dimensiuni 26x20,3 cm

140 141

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. T 28 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 24,5x17,3 cm

Sfântul Elefterie [?]
icoană pe lemn
nr. inv. T 29 OC
secol XIX
dimensiuni 11x9 cm

142

143

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. T 30 OC
sf. de secol XVIII
dimensiuni 27x20 cm

Iisus pe cruce şi patru scene cu sfinţi
icoană pe lemn
nr. inv. T 31 OC
secol XIX
dimensiuni 35,9-36,1x29,9-30 cm

144

145

Sfântul Ierarh Spiridon
icoană pe lemn
nr. inv. T 33 OC
datată 26 ianuarie 1856
semnată Nectarie Monah Zugrav
dimensiuni 37,2x27,3 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. T 36 OC
datată 1856
semnată indescifrabil
dimensiuni 86x60 cm

146

147

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. T 37 OC
secol XIX
dimensiuni 25x20 cm

Patru scene cu sfinţi
icoană pe lemn
nr. inv. T 38 OC
secol XIX
dimensiuni 33,1-33,3x22,3-22,6 cm

148

149

Sfântul Ierarh Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. T 39 OC
secol XIX
dimensiuni 27,9-28,2x23,7-23,9 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. T 40 OC
secol XIX
dimensiuni 30x20 cm

150

151

Sfântul Mucenic Mina
icoană pe lemn
nr. inv. T 41 OC
secol XIX
dimensiuni 19,8-20x15,8-15,9 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. T 42 OC
secol XIX
dimensiuni 27x20 cm

152

153

Maica Domnului cu Pruncul, Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil
icoană pe lemn
nr. inv. T 43 OC
secol XIX
dimensiuni 31,5-32,1x23-23,2 cm

Patru scene cu sfinți
icoană pe lemn
imagine ilizibilă (icoană al cărei strat pictural s-a pierdut)
nr. inv. T 44 OC
dimensiuni 31x23,3 cm

D) Colecția Muzeului în Aer Liber (AL) - Dumbrava Sibiului

154

155

Arhanghelii Mihail şi Gavriil
icoană pe lemn
nr. inv. 1477 AL
datată 1839
proveniență: Marginea, județul Suceava
dimensiuni 53x40 cm

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. 1529 AL
proveniență: Marginea, județul Suceava
dimensiuni 36,3x29,1 cm

156

157

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1576 AL
secol XIX
proveniență: Marginea, județul Suceava
dimensiuni 28,3x22,8 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1606 AL
secol XIX
proveniență: Marginea, județul Suceava
dimensiuni 38,5x30,6 cm

158

159

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. 1606 [?] AL
secol XIX
dimensiuni 47,5x32,1 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 3459 AL
secol XIX
proveniență: Văleni - probabil comuna Micăsasa, județul Sibiu
dimensiuni 23,7x15,9 cm

160

161

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn - fragment de triptic
nr. inv. 4549 AL
înc. de secol XIX
proveniență: Petroşani,
județul Hunedoara
dimensiuni 31,5x21,1 cm

Pogorârea la Iad, Învierea lui Iisus şi scene din viața Sa
icoană pe lemn
nr. inv. 5155 AL
sf. de secol XVIII
proveniență: Oboga, județul Olt
dimensiuni 54x44 cm

162

163

Iisus pe cruce şi patru scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 5195 AL
înc. de secol XIX
proveniență: Oboga, județul Olt
dimensiuni 38,6x30,1 cm

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. 7192 AL
proveniență: Paltin, județul Vrancea
dimensiuni 27,2x20 cm

164

165

Sfinții Vasile, Grigorie şi Ioan
icoană pe lemn
nr. inv. 7734 AL
sf. de secol XVIII
proveniență: Jurilovca,
județul Tulcea
dimensiuni 35,5x31,2 cm

Iisus Hristos cu apostolii în medalioane
icoană pe lemn
nr. inv. 8441 AL
secol XVIII
proveniență: Tulcea
dimensiuni 43,4x38,4 cm

166

167

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 8443 AL
secol XVIII
proveniență: Mahmudia,
județul Tulcea
dimensiuni 27,2x22,5 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 8477 AL
secol XIX
proveniență: Mahmudia,
județul Tulcea
dimensiuni 22,5x18 cm

168

169

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 9360 AL
secol XIX
proveniență: Croici,
comuna Mătăsari, județul Gorj
dimensiuni 30x22 cm

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe tablă
nr. inv. 9438 AL
secol XIX
proveniență: Sălişte, județul Sibiu
dimensiuni 28x19 cm

170

171

Sfânta Treime
icoană pe lemn
nr. inv. 9439 AL
secol XIX
semnată Pictor V. Damian Preot
proveniență: Sălişte, județul Sibiu
dimensiuni 35x21,7 cm

Pogorârea la Iad, Învierea lui Iisus şi scene din viața Sa
icoană pe lemn
nr. inv. 10239 AL
sf. de secol XVIII
proveniență: Cărbunești,
județul Gorj
dimensiuni 38,2x31 cm

172

173

Izvorul Tămăduirii
icoană pe lemn
nr. inv. 18797 AL
secol XIX
provenienţă: Negomir, judeţul Gorj
dimensiuni 36,7x26,5 cm

Sfântul Ierarh Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 18861 AL
secol XIX
provenienţă: Târgu Jiu, judeţul Gorj
dimensiuni 23,1x17 cm

174

175

Sfântul Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. 1668 AL
secol XIX
dimensiuni 57x41,5 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 6314 AL
secol XIX
dimensiuni 27,4x21,4 cm

176

177

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. 6304 AL
dimensiuni 28,8x21,7 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 6314 AL
secol XIX
dimensiuni 27,4x21,4 cm

178

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. 6314 [?] AL
dimensiuni 38,5x30,6 cm

Biserica din satul Bezded (AL) - județul Sălaj

179

180

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 14512 AL
datată 1774
dimensiuni 70x41,5 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 14513 AL
sf. de secol XVIII
dimensiuni 79,5x55,8 cm

181

182

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 14514 AL
sf. de secol XVIII
inscripție de donator pe verso 1794
dimensiuni 66-67x52-53 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 14515 AL
sf. de secol XVIII
dimensiuni 52x33 cm

183

184

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 14516 AL
sf. de secol XVIII
dimensiuni 47x31 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 14517 AL
sf. de secol XVIII
dimensiuni 72x48 cm

185

186

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 14518 AL
secol XVIII
dimensiuni 79x56 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 14519 AL
sf. de secol XVIII
dimensiuni 54-54,5x33,3-34 cm

Icoane pe sticlă din secolele XVIII-XIX în Colecția „Astra”

Ca urmare a cercetărilor întreprinse în colecția de icoane pe sticlă a Complexului Național Muzeal „Astra” (OC), vom face referire la un număr semnificativ de icoane ale unor zugravi cunoscuți.

Ioan Pop, zugrav din Făgăraş, pictor activ până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, este unul dintre cei mai talentați zugravi de icoane pe sticlă ai românilor, lucru constatat prin calitatea compoziției, desenului şi coloritului.

În icoanele sale se îmbină ştiința compozițională a artei bizantine cu darul povestitorului român şi cu plăcerea descrierii detaliilor, aşa cum bine îl prezintă Iuliana Dancu şi Dumitru Dancu în *Pictura țărănească pe sticlă*.

Acest zugrav a pictat atât pe suport de lemn cât şi pe suport de sticlă. Exemple sunt icoana pe lemn „Botezul lui Iisus” din Colecția Mănăstirii „Brâncoveanu”, Sâmbăta de Sus, atribuită lui Ioan Pop[152], a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi icoana pe sticlă „Maica Domnului Împărătească”, nr. inv. 118 OC, datată 1837 şi atribuită aceluiaşi zugrav[153].

187

188

Botezul lui Iisus
icoană pe lemn - Colecția Mănăstirii „Brâncoveanu”, Sâmbăta de Sus
a doua jumătate a secolului al XIX-lea
atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş
(cf. Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 240, p. 189)
dimensiuni 28x22 cm

Maica Domnului Împărătească
nr. inv. 118 OC - CNM „Astra”
datată 1837
atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş
(cf. Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 32, p. 78)
dimensiuni 44x38,5 cm

În continuare menționăm pe iconarul Nicolae Cațavei, tot din Făgăraş, care se apropie, din punct de vedere tehnic, de stilul iconarului Ioan Pop, cu icoana „Iisus cu vița”, nr. inv. 34 OC, datată 1842.

Zugravului Simion Poienaru din Laz i-am atribuit icoana „Punerea în mormânt”, nr. inv. 1083 OC, datată 1852. El a trăit între anii 1802 - 1872 şi a învățat meşteşugul de la tatăl său, Savu Poienaru, „observând şi la el hieratismul canonic al sfinților, mai ales în prima parte a activității sale”[154].

Ilie Poienaru I, zugrav din Laz, am presupus că a pictat icoana „Arhanghelii Mihail şi Gavriil”, nr. inv. 1078 OC, datată 1886 (ultima cifră scrisă invers). Am făcut analogie cu icoana

[152] Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 240, p. 189.
[153] Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 32, p. 78.
[154] Dancu, Dancu 1975, p. 96.

„Arhanghelii Mihail şi Gavriil”[155], pe care o prezintă Iuliana Dancu şi Dumitru Dancu în *Pictura ţărănească pe sticlă*. Acest zugrav, ultimul fiu al lui Simion Poienaru, a trăit între anii 1839 - 1917 şi a moştenit talentul tatălui său. Coloritul este viu, dominat de un triplu acord: roşu, albastru, alb. Norii sunt lucraţi în degrade de gri deschis[156].

Considerăm că icoana „Cina cea de taină” cu nr. inv. 1781 OC, datată 1892, aparţine zugravului Partenie Poienaru din Laz care, de-a lungul vieţii sale a desenat mult mai liber. El a trăit între anii 1871 - 1921, fiind primul fiu al lui Ilie Poienaru I[157].

Icoanele „Judecata de Apoi”, nr. inv. 172 OC, datată 1841, „Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa”, nr. inv. 1079 OC, datată 1857, „Judecata de Apoi”, nr. inv. 1220 OC, datată 1893, aparţin zugravului Pavel Zamfir din Laz.

Alte icoane atribuite aceluiaşi zugrav: „Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa” cu nr. inv. 1224 OC, datată 1878, „Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa” cu nr. inv. 1229 OC şi datată 1894, „Judecata de Apoi” cu nr. inv. 1235 OC şi datată 1887, „Judecata de Apoi” cu nr. inv. 1238 OC[158], datată 1883, „Sfântul Gheorghe şi 12 scene din viaţa sa”, cu nr. inv. 1243 OC şi datată 1884, „Sfânta Treime” cu nr. inv. 1244 OC şi datată 1888, „Sfinţii Vasile, Grigorie şi Ioan” cu nr. inv. 1254 OC, datată 1899, „Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa” cu nr. inv. 1778 OC, datată 1881, „Judecata de Apoi” cu nr. inv. 2696 OC, datată 1894, „Maica Domnului Îndurerată”, cu nr. inv. 1246 OC şi datată 1899, „Maica Domnului Îndurerată” cu nr. inv. 1248 OC şi datată 1902. Această din urmă icoană a fost prezentată în studiul de faţă pentru o vedere de ansamblu a operei autorului.

Zugravul Pavel Zamfir (1840 - 1913) a desenat mai simplu, mai liber, fără prea multe detalii ornamentale. Se observă simplificarea în redarea figurii omeneşti. Coloritul său se bazează pe cele patru tonuri predominante: albastru, roşu, alb, auriu. Ca semn distinctiv al său sunt bobiţele albe înscrise pe dungile aurii ale veşmântului. Un alt semn caracteristic sunt ramele împodobite cu motivul funiei[159].

Amintim icoanele unui alt zugrav renumit, Savu Moga, din Arpaşu de Sus: „Sfântul Haralambie”, nr. inv. 1109 OC, datată 1872, „Botezul lui Iisus”, nr. inv. 1113 OC, datată 1866, „Întâmpinarea lui Iisus”, nr. inv. 1115 OC, datată 1877, „Bunavestire”, nr. inv. 1118 OC, datată 1862, „Sfântul Haralambie”, nr. inv. 1121 OC, datată 1882, „Cina cea de taină”, nr. inv. 1123 OC, datată 1877, „Iisus pe tron”, nr. inv. 1127 OC, datată 1879, „Botezul lui Iisus”, nr. inv. 1131 OC, datată 1857 - 1858, „Sfântul Nicolae”, nr. inv. 1134 OC, datată 1877, „Sfântul

[155] cf. Dancu, Dancu 1975, p. 101.
[156] Dancu, Dancu 1975, p. 99.
[157] Dancu, Dancu 1975, p. 99, 101.
[158] cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 125.
[159] Dancu, Dancu 1975, p. 101, 108.

Haralambie", nr. inv. 1136 OC, datată 1875, „Sfântul Ilie", nr. inv. 1139 OC, datată 1859 (ultima cifră scrisă invers), „Sfântul Nicolae", nr. inv. 1124 OC, datată 1859, „Încoronarea Maicii Domnului", nr. inv. 1126 OC, datată 1863, „Cina cea de taină" cu nr. inv. 1371 OC, datată 1877, „Sfântul Gheorghe" cu nr. inv. 2583 OC, datată 1855.

Savu Moga a trăit între anii 1816 - 1899 şi este cunoscut ca fiind cel mai cunoscut iconar al Țării Oltului. Bogata sa operă a adus în pictura pe sticlă ceva din măreția artei de tradiție bizantină. Se pot observa desenul precis şi coloritul rafinat, pictorul acordându-şi cromatica după subiect. Pe lângă aceste însuşiri amintim şi scrisul său, „specificul literelor chirilice scrise de el constând în îngroşarea barelor verticale şi subțierea celor orizontale sau oblice, până la finețea unui fir de păr"[160].

Lui Matei Țimforea din Cârțişoara îi aparțin icoanele „Sfântul Haralambie", nr. inv. 171 OC, datată 1893, „Maica Domnului Îndurerată", nr. inv. 186 OC, datată 1889, „Sfântul Ilie", nr. inv. 1112 OC, datată 1895, „Sfinții Vasile, Grigorie şi Ioan", nr. inv. 1117 OC, datată 1878 precum şi „Schimbarea la față", nr. inv. 1141 OC, datată 1879, „Sfântul Ilie", nr. inv. 1129 OC, datată 1887, „Izvorul Tămăduirii", nr. inv. 1130 OC, datată 1888, „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe" cu nr. inv. 1349 OC, datată 1875, „Sfântul Haralambie" cu nr. inv. 1350 OC, datată 1872, „Judecata de Apoi" cu nr. inv. 1374 OC, datată 1898, „Sfântul Ilie" cu nr. inv. 1375 OC, datată 1877, „Sfântul Nicolae" cu nr. inv. 2605 OC, datată 1898, „Sfântul Nicolae" cu nr. inv. 1380 OC, datată 1878, „Sfântul Haralambie" cu nr. inv. 1381 OC, datată 1878, „Sfântul Nicolae" cu nr. inv. 1382 OC, datată 1893, „Sfântul Nicolae" cu nr. inv. 1377 OC, datată 1905.

Icoana din urmă probabil aparține aceluiaşi autor, prezentând multe similitudini cu alte lucrări ale meşterului. Ea a fost inclusă în studiul de față pentru a sublinia faptul că pictorul îşi păstrează modul de exprimare şi la începutul secolului XX.

Arta lui Matei Purcariu, zis Țimforea din Cârțişoara, zugrav care a trăit între anii 1836 - 1906, este caracterizată prin fantezie şi plăcerea narațiunii. Ineditul operei sale constă în savoarea detaliilor, el fiind un pasionat povestitor. În lucrările sale, zugravul redă însuşirile şi păcatele lumii[161].

În continuare ne vom referi la un caz mai aparte. Este vorba despre situația cu care ne-am confruntat în atribuirea icoanelor pe sticlă de Iernuțeni. Pentru a fi obiectivi, vom prezenta icoana „Maica Domnului cu Pruncul", nr. inv. 2134 OC, datată pe verso 1801 (litere chirilice), atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni, şi „Maica Domnului cu Pruncul", nr. inv. 1252 din colecția Arhiepiscopiei Sibiului, datată 1890 (litere chirilice), icoană de Iernuțeni, județul Mureş.

[160] Dancu, Dancu 1975, p. 74, 78, 79.
[161] Dancu, Dancu 1975, pp. 80-81.

189

190

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe sticlă - CNM „Astra”
nr. inv. 2134 OC
datată pe verso 1801 (litere chirilice)
atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni
dimensiuni 64,5x48,3 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe sticlă - Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 1252
datată 1890 (litere chirilice)
icoană de Iernuțeni, județul Mureș
dimensiuni 56,5x46 cm

Dacă prima icoană am atribuit-o lui Popa Sandu (Popovici) din Iernuțeni, județul Mureş, la cea de-a doua am făcut numai o încadrare în zona respectivă, aceasta din urmă nefiind realizată de acelaşi zugrav, lucru uşor de sesizat atât prin modul de tratare a feţelor, mâinilor, detaliilor cât şi a fundalului şi coloritului, chiar dacă se încearcă o apropiere de maniera de lucru a zugravului Popa Sandu. Un alt element hotărâtor în delimitarea dintre cele două piese prezentate ca exemplu este datarea acestora, diferența ca timp de realizare între cele două fiind foarte mare. Am avut în vedere faptul că producția icoanelor lui Popa Sandu din Iernuțeni se înscrie aproximativ între anii 1796 - 1808[162], pe când icoana amintită ca fiind de Iernuțeni, dar nu şi realizată de Popa Sandu, depăşeşte cu mult anul 1808, ea fiind datată cu anul 1890.

Zugravului Popa Sandu din Iernuțeni, județul Mureş, i-am atribuit şi icoana „Arhanghelul Mihail” cu nr. inv. 1231 OC, datată 1806.

Din biserica din satul Dretea, comuna Mănăstireni - județul Cluj, care a fost strămutată în Muzeul în Aer Liber din Dumbrava Sibiului, amintim icoana „Sfântul Nicolae” cu nr. inv. 3899 OC, datată 1796 (în cifre arabe şi litere chirilice), pe care i-am atribuit-o lui Popa Sandu din Iernuțeni, județul Mureş. Această piesă am comparat-o cu icoana „Iisus Hristos pe tron”, nr. inv. 1251, datată 1890 - icoană de Iernuțeni, din cadrul colecției Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”.

191

192

Sfântul Nicolae
icoană pe sticlă - CNM „Astra”
nr. inv. 3899 OC
datată 1796 (în cifre arabe şi litere chirilice)
atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni, județul Mureş
dimensiuni 61,4x50,5 cm

Iisus Hristos pe tron
icoană pe sticlă - Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 1251
datată 1890 (litere chirilice - ultima cifră scrisă invers)
icoană de Iernuțeni, județul Mureş
dimensiuni 49x40 cm

[162] cf. Dancu, Dancu 1975, p. 62.

Zugravul Popa Sandu a pictat şi icoane pe lemn, după cum menționează cercetătorul Marius Porumb în *Dicționar de pictură veche din Transilvania sec. XIII-XVIII*[163].

Urmează în colecția „Cornel Irimie"(OC) icoanele: „Iisus la fântâna lui Iacob", nr. inv. 2773 OC, datată 1899, pe care i-am atribuit-o lui Matei Țimforea din Cârțişoara, şi „Arhanghelii Mihail şi Gavriil", nr. inv. 2811 OC, datată 1884 (an vizibil prin transparență), care am presupus că îi aparține lui Pavel Zamfir din Laz.

De asemenea, din colecția „Telea Bologa" (OC), de la Nou Român, amintim icoana „Judecata de Apoi", fără nr. inv., datată 1884, pe care i-am atribuit-o lui Matei Țimforea din Cârțişoara.

Tot din această colecție se remarcă icoanele „Iisus pe tron", nr. inv. T 79 OC, datată 184[0] sau 184[6] şi „Iisus pe tron" cu nr. inv. T 113 OC, datată 1859. Am presupus că aceste icoane îi aparțin lui Savu Moga din Arpaşu de Sus.

La prezentarea colecțiilor de icoane pe sticlă au fost selecționate numai piesele datate pe care le-am atribuit, în urma cercetărilor efectuate.

Astfel, din colecția de icoane pe sticlă a Complexului Național Muzeal „Astra" ce cuprinde 1.862 de piese, am studiat 113 icoane care se pot urmări în prezentarea colecțiilor. O parte din aceste piese am presupus că aparțin unor zugravi precum: Ioan Pop Zugrav din Făgăraş, Nicolae Cațavei din Făgăraş, Simion Poienaru, zugrav din Laz, Ilie Poienaru I, zugrav din Laz, Partenie Poienaru, zugrav din Laz, Pavel Zamfir din Laz, Savu Moga din Arpaşu de Sus, Matei Țimforea din Cârțişoara, Popa Sandu din Iernuțeni, județul Mureş.

Din totalul pieselor studiate 57 de icoane le-am atribuit acestor zugravi pe care i-am enumerat mai sus. Cele mai multe icoane sunt închinate Mariei în variantele „Maica Domnului Îndurerată" şi „Maica Domnului cu Pruncul", urmând scenele cu „Judecata de Apoi", „Botezul lui Iisus", „Iisus pe tron", „Arhanghelii Mihail şi Gavriil", „Sfântul Haralambie", „Bunavestire", „Cina cea de taină", Sfântul Nicolae" ş.a.

În colecția de icoane pe sticlă a Muzeului în Aer Liber (AL) nu s-au identificat piese semnate şi/sau datate printre cele 28 existente.

[163] Porumb 1998, p. 176.

CATALOG

A) Colecția „Obiecte de Cult” (OC)

193

194

Iisus cu vița
nr. inv. 34 OC
datată 1842
probabil Nicolae Cațavei din Făgăraș
proveniență: Berivoi, comuna Recea, județul Brașov
dimensiuni 45x39,5 cm

Învierea Domnului şi 12 scene din viața Sa
nr. inv. 64 OC
datată 1840
probabil Simion Poienaru, zugrav din Laz (cf. Sedler, Tataru 2004, pl. 52, p. 100)
proveniență: Rod, comuna Tilişca, județul Sibiu
dimensiuni 46,5x54 cm

195

196

Punerea în mormânt
nr. inv. 74 OC
datată 1877
semnată Ilie Zugrav din Laz
proveniență: Rod, comuna Tilişca, județul Sibiu
dimensiuni 52-53x45-45,2 cm

Judecata de Apoi
nr. inv. 80 OC
datată 1845
semnată SI [mion] Z[ugrav] [din] Laz
proveniență: Rod, comuna Tilişca, județul Sibiu
dimensiuni 51,5-51,7x44,5-44,7 cm

197

198

Cei patruzeci de mucenici
nr. inv. 93 OC
datată 183_
proveniență: Lancrăm, județul Alba
dimensiuni 25,5x31 cm

Maica Domnului Împărătească
nr. inv. 118 OC
datată 1837
atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş (cf. Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 32, p. 78)
proveniență: Sălişte, județul Sibiu
dimensiuni 44x38,5 cm

199

200

Iisus pe tron
nr. inv. 134 OC
datată 1837
atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş
proveniență: Transilvania - fond vechi „Astra”
dimensiuni 45x39,5 cm
bibliografie: Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 4, p. 62

Sfântul Ilie
nr. inv. 164 OC
datată 1842
proveniență: Transilvania - fond vechi „Astra”
dimensiuni 41x36,5 cm

201

202

Douăsprezece scene biblice
nr. inv. 170 OC
datată 1902 (pictorul îşi păstrează modul de exprimare şi la începutul secolului XX)
probabil Matei Țimforea din Cârțişoara (cf. Sedler, Tataru 2004, pl. 89, p. 31)
proveniență: Cârțişoara, județul Sibiu
dimensiuni 48x42 cm

Sfântul Haralambie
nr. inv. 171 OC
datată 1893
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțişoara
proveniență: Cârțişoara, județul Sibiu
dimensiuni 24x18,2-18,5 cm

203

204

Judecata de Apoi
nr. inv. 172 OC
datată 1841
probabil Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Sălişte, județul Sibiu
dimensiuni 43,5x37 cm

Naşterea lui Iisus
nr. inv. 177 OC
datată 1884
proveniență: Vlădeni, probabil comuna Dumbrăvița, județul Braşov
dimensiuni 35x29,5 cm

205

206

Sfânta Treime
nr. inv. 184 OC
datată 1893
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 19,5x15 cm

Judecata de Apoi
nr. inv. 185 OC
datată 1893
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara (cf. Irimie, Focșa 1968, pl. 121)
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 64,5x51 cm

207

208

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 186 OC
datată 1889
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 39,5x34 cm
obs: cf. Sedler, Tataru 2004, pl. 83, p. 127 - icoana este atribuită nejustificat zugravului Savu Moga

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 187 OC
datată 1884
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara (cf. Irimie, Focșa 1968, pl. 108)
proveniență: Streza - Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 43,8-44,1x54,4-54,6 cm

209

210

Cina cea de taină
nr. inv. 189 OC
datată 1902
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara (cf. Mușlea 1995, pl. Y7, p. 11)
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 49x55 cm

Maica Domnului cu Pruncul
nr. inv. 202 OC
datată 1829
semnată Simion Zugr[av] [din] Laz
proveniență: Poiana Sibiului, județul Sibiu
dimensiuni 30,6-30,7x25,5-25,7 cm

211

212

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 213 OC
datată 188_
semnată Pavel [Zamfir] Zug[rav] [din] [Laz]
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 52-52,7x45,6-46 cm

Sfinții Petru şi Pavel
nr. inv. 214 OC
datată 1877
semnată Ilie [Poienaru] Z[ugrav] [din] Laz
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 41x35,5 cm

213

214

Judecata de Apoi
nr. inv. 990 OC
datată 1820
proveniență: Tilişca, județul Sibiu
dimensiuni 45,5-46,6x39,5-40 cm

Sfântul Mucenic Gheorghe
nr. inv. 1076 OC
datată 1895
semnată P[artenie] P[oienaru] Z[ugrav] [din] Laz
proveniență: Loman, comuna Săsciori, județul Alba
dimensiuni 47,8x37,5 cm

215

216

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa
nr. inv. 1077 OC
datată 1898
semnată verso Pavel Zamfir Zugravu din Laz
proveniență: Loman, comuna Săsciori, județul Alba
dimensiuni 38x31,5 cm

Arhanghelii Mihail şi Gavriil
nr. inv. 1078 OC
datată 1886 (ultima cifră scrisă invers)
atribuită, prin analogie, lui Ilie Poienaru I, zugrav din Laz (cf. Dancu, Dancu 1975, foto „Arhanghelii Mihail şi Gavriil", p. 101)
proveniență: Laz, comuna Săsciori, județul Alba
dimensiuni 66x51 cm

217

218

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa
nr. inv. 1079 OC
datată 1857
probabil Pavel Zamfir, zugrav din Laz
proveniență: Laz, comuna Săsciori, județul Alba
dimensiuni 53x47 cm

Punerea în mormânt
nr. inv. 1081 OC
datată 1837
semnată Simion Zugrav din Laz
proveniență: Laz, comuna Săsciori, județul Alba
dimensiuni 46,2x42,8 cm

219

220

Punerea în mormânt
nr. inv. 1083 OC
datată 1852
probabil Simion Poienaru, zugrav din Laz
proveniență: Laz, comuna Săsciori, județul Alba
dimensiuni 54x47,5 cm

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 1099 OC
datată 1853
semnată Π:O
proveniență: Poiana Sibiului, județul Sibiu
dimensiuni 44,8x39,2 cm

221

222

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa
nr. inv. 1104 OC
datată 1835
semnată Simion Zugrav din Laz
proveniență: Poiana Sibiului, județul Sibiu
dimensiuni 42,5x36 cm

Sfântul Dumitru
nr. inv. 1108 OC
datată 1866
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 44x39 cm

223

224

Sfântul Haralambie
nr. inv. 1109 OC
datată 1872
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 43x36 cm

Botezul lui Iisus
nr. inv. 1111 OC
datată 1868
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. Proca 1994, p.32)
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 43x37,6 cm

225

226

Sfântul Ilie
nr. inv. 1112 OC
datată 1895
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 44x48,5 cm

Botezul lui Iisus
nr. inv. 1113 OC
datată 1866
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 44x37,5 cm

227

228

Sfinții Dumitru şi Teodor Tiron
nr. inv. 1114 OC
datată 1858
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. Proca 1994, p. 18)
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 45x41,7 cm

Întâmpinarea lui Iisus (Stretenie)
nr. inv. 1115 OC
datată 1877
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 47,5x42 cm

229

230

Sfinții Vasile, Grigorie şi Ioan
nr. inv. 1117 OC
datată 1878
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 54,5x47 cm

Bunavestire
nr. inv. 1118 OC
datată 1862
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 44,5x41 cm

231

232

Maica Domnului cu Pruncul, Sfinții Constantin şi Elena şi Sfinții Trei Ierarhi
nr. inv. 1119 OC
datată 186[1]
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 51x40,7 cm

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1120 OC
datată 186[2]
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 44,3x41,2 cm

233

234

Sfântul Haralambie
nr. inv. 1121 OC
datată 1882
atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 84)
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 51,8x46,5 cm

Naşterea lui Iisus
nr. inv. 1122 OC
datată 4 iunie 18- -
semnată Zugravu Moga Savu
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 73x57 cm

235

236

Cina cea de taină
nr. inv. 1123 OC
datată 1877
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 63,8x58 cm

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1124 OC
datată 1859
probabil Savu Moga din Arpaşu de Sus
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 45,8x40,6 cm

237

238

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1125 OC
datată 1872
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 40,5x35,5 cm

Încoronarea Maicii Domnului
nr. inv. 1126 OC
datată 1863
probabil Savu Moga din Arpaşu de Sus
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 53,5x44 cm

239

240

Iisus pe tron
nr. inv. 1127 OC
datată 1879
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 53,2x46,5 cm

Iisus pe tron
nr. inv. 1128 OC
datată 24 ianuarie 1841
semnată Savu Moga Zugrav
provenienţă: Colecţia Brăiloiu, Bucureşti
dimensiuni 63,5x57,3 cm

241

242

Sfântul Ilie
nr. inv. 1129 OC
datată 1887
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 60,6x70,4 cm

Izvorul Tămăduirii
nr. inv. 1130 OC
datată 1888
atribuită, prin analogie, lui Matei Țimforea din Cârțișoara (cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 96)
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 72,6x56,5 cm

243

244

Botezul lui Iisus
nr. inv. 1131 OC
datată 1857 - 1858
atribuită lui Savu Moga din Arpașu de Sus
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 45,7x41,5 cm

Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)
nr. inv. 1133 OC
datată 1865
semnată „Ioan Pop Zugrav la Făgăraș la anul 1865”
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 72,6x67 cm

245

246

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1134 OC
datată 1877
atribuită lui Savu Moga din Arpașu de Sus
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 62x56,2 cm

Sfântul Haralambie
nr. inv. 1136 OC
datată 1875
atribuită lui Savu Moga din Arpașu de Sus
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 50,6x45 cm

247

248

Maica Domnului Împărătească
nr. inv. 1137 OC
datată 1866
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 60x44,3 cm

Sfântul Ilie
nr. inv. 1139 OC
datată 1859 (ultima cifră scrisă invers)
atribuită lui Savu Moga din Arpașu de Sus
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 45x41 cm

249

250

Schimbarea la față
nr. inv. 1141 OC
datată 1879
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 42,5x45,7 cm

Încoronarea Maicii Domnului
nr. inv. 1142 OC
datată 1877
semnată „Zugrav Savu Moga Arpașu de Sus”
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 54,5x45 cm

251

252

Judecata de Apoi
nr. inv. 1220 OC
datată 1893
atribuită, prin analogie, lui Pavel Zamfir din Laz (cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 125)
proveniență: Răhău, județul Alba
dimensiuni 50x43 cm

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa
nr. inv. 1224 OC
datată 1878
atribuită lui Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Răhău, județul Alba
dimensiuni 50,7x55 cm

253

254

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa
nr. inv. 1229 OC
datată 1894
probabil Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Răhău, județul Alba
dimensiuni 45x55,2 cm

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 1230 OC
datată 1893
semnată Pavel [Zamfir] Zu[grav] [din] [Laz]
proveniență: Dumbrava Marga, comuna Săsciori, județul Alba
dimensiuni 45,1-46,3x56,1-56,3 cm

255

256

Arhanghelul Mihail
nr. inv. 1231 OC
datată 1806 (în litere chirilice)
atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni, județul Mureș
proveniență: Sălişte, județul Sibiu
dimensiuni 61x49-49,3 cm

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 1234 OC
datată 1888
semnată de Pavel [Zamfir] Zu[grav] din Laz
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 42,6-43x53,7-54 cm

257

258

Judecata de Apoi
nr. inv. 1235 OC
datată 1887
probabil Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 44,5x54,5 cm

Judecata de Apoi
nr. inv. 1238 OC
datată 1883
atribuită, prin analogie, lui Pavel Zamfir din Laz (cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 125)
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 45,5x52,6 cm

259

260

Sfântul Gheorghe şi 12 scene din viaţa sa
nr. inv. 1243 OC
datată 1884
probabil Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 49,3x51,5 cm

Sfânta Treime
nr. inv. 1244 OC
datată 1888
probabil Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 46x54 cm

261

262

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 1246 OC
datată 1899
atribuită lui Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 54,9-55,5x43,3-43,5 cm

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 1248 OC
datată 1902 (pictorul îşi păstrează modul de exprimare şi la începutul secolului XX)
atribuită lui Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 52-53x42-43 cm

263

264

Sfântul Ioan Scărarul
nr. inv. 1252 OC
datată 1881
semnată Pave[l] Z[ug]r[av] sau Z[amfi]r din Laz
proveniență: Deal, comuna Câlnic, județul Alba
dimensiuni 44x34 cm

Sfinții Vasile, Grigorie şi Ioan
nr. inv. 1254 OC
datată 1899
probabil Pavel Zamfir din Laz
proveniență: Câlnic, județul Alba
dimensiuni 50x44 cm

265

266

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe
nr. inv. 1349 OC
datată 1875
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 70x60 cm

Sfântul Haralambie
nr. inv. 1350 OC
datată 1872
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 46x40 cm

267

268

Iisus cu apostolii
nr. inv. 1352 OC
datată 1837
semnată Simion Zugrav
proveniență: Răhău, județul Alba
dimensiuni 48,5x41 cm

Maica Domnului cu Pruncul
nr. inv. 1353 OC
datată 1837
semnată Simion Zugrav din Laz
proveniență: Răhău, județul Alba
dimensiuni 28-28,3x28,3-28,6 cm

269

270

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa
nr. inv. 1370 OC
datată 1900
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 69,5x84 cm

Cina cea de taină
nr. inv. 1371 OC
datată 1877
atribuită lui Savu Moga din Arpașu de Sus
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 50x48 cm

271

272

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 1373 OC
datată 1876
semnată Ilie [Poienaru] Z[ugrav] din Laz
proveniență: Sebeș, județul Alba
dimensiuni 54,3x49,8 cm

Judecata de Apoi
nr. inv. 1374 OC
datată 1898
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 71-71,5x66,2-66,3 cm

273

274

Sfântul Ilie
nr. inv. 1375 OC
datată 1877
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Colecția Brăiloiu, București
dimensiuni 52,5x49,5 cm

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1377 OC
datată 1905 (pictorul își păstrează modul de exprimare și la începutul secolului XX)
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 48,9x38,4 cm

275 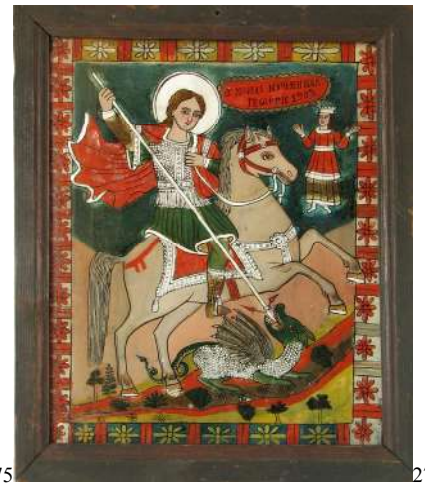

276

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe
nr. inv. 1378 OC
datată 1902
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 41,5x34,2 cm

Sfinții Constantin și Elena
nr. inv. 1379 OC
datată 1888
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 50,4x45,5 cm

277

278

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1380 OC
datată 1878
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 49,7x43,8 cm

Sfântul Haralambie
nr. inv. 1381 OC
datată 1878
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 50,8x45 cm

279

280

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1382 OC
datată 1893
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
proveniență: Cârțișoara, județul Sibiu
dimensiuni 24,3x19 cm

Cei Trei Ierarhi
nr. inv. 1384 OC
datată 1887
proveniență: Arpașu de Jos, județul Sibiu
dimensiuni 42,4x47,8 cm

281

282

Judecata de Apoi
nr. inv. 1699 OC
datată 1849
proveniență: Orăștioara de Sus, județul Hunedoara
dimensiuni 52,5x46 cm

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1712 OC
datată 1825
semnată Simion [Zugrav] Laz
proveniență: Băcăinți, comuna Șibot, județul Alba
dimensiuni 28,9-29,1x23,6-24,2 cm

283

284

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa
nr. inv. 1718 OC
datată 1838
semnată Simion Zugrav din Laz
provenienţă: Băcăinţi, comuna Şibot, judeţul Alba
dimensiuni 47-47,8x40-40,3 cm

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viaţa Sa
nr. inv. 1778 OC
datată 1881
atribuită lui Pavel Zamfir din Laz
provenienţă: Sebeş, judeţul Alba
dimensiuni 47,8x42,3 cm

285

286

Învierea lui Iisus şi 26 scene biblice
nr. inv. 1779 OC
datată 1890
semnată Partenie Poienaru Z[ugrav] din Laz
provenienţă: Sebeş, judeţul Alba
dimensiuni 41,6x52,5 cm

Cina cea de taină
nr. inv. 1781 OC
datată 1892
atribuită lui Partenie Poienaru, zugrav din Laz
provenienţă: Sebeş, judeţul Alba
dimensiuni 38,3x48,8 cm

287

Sfântul Nicolae
nr. inv. 2065 OC
datată 1891
icoană de Nicula
provenienţă: Cubleşu, comuna Cuzăplac, judeţul Sălaj
dimensiuni 29x22,9 cm
bibliografie: Sedler, Tataru 2004, pl. 19, p. 70)

288

Maica Domnului cu Pruncul
nr. inv. 2134 OC
datată pe verso 1801 (litere chirilice)
atribuită lui Popa Sandu - Iernuţeni
proveniență: Ţaga, județul Cluj
dimensiuni 64,5x48,3 cm

289 290

Sfântul Gheorghe
nr. inv. 2583 OC
datată 1855
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
dimensiuni 42,7-43,2x45,5-50 cm

Sfântul Nicolae
nr. inv. 2605 OC
datată 1898
probabil Matei Ţimforea din Cârţişoara
proveniență: Cârţişoara, județul Sibiu
dimensiuni 52,4x47,5 cm

291 292

Bunavestire
nr. inv. 2616 OC
datată 1874
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. Sedler, Tataru 2004, pl. 82, p. 126)
proveniență: Arpaşu de Sus, județul Sibiu
dimensiuni 49,8-50,2x44,5-43,6 cm

Sfinţii apostoli Petru şi Pavel
nr. inv. 2617 OC
datată 1874
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. Sedler, Tataru 2004, pl. 99, p. 141)
proveniență: Arpaşu de Sus, județul Sibiu
dimensiuni 49,5x44,2-45 cm

293

294

Îngroparea lui Iisus
nr. inv. 2645 OC
datată 1891
probabil Partenie Poienaru, zugrav din Laz
provenienţă: Valea Sebeşului, judeţul Alba
dimensiuni 45x35 cm

Judecata de Apoi
nr. inv. 2696 OC
datată 1894
atribuită, prin analogie, lui Pavel Zamfir din Laz (cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 125)
dimensiuni 49,3x45 cm

295

Maica Domnului Îndurerată şi Sfânta Paraschiva
nr. inv. 2823 OC
datată 1867
Ţara Oltului (fără o localizare mai precisă)
dimensiuni 59,5-60,7x44,5-45 cm

Biserica din satul Dretea, comuna Mănăstireni, judeţul Cluj - (OC)

296

Sfântul Nicolae
nr. inv. 3899 OC
datată 1796 (în cifre arabe şi litere chirilice)
atribuită lui Popa Sandu - Iernuţeni, judeţul Mureş
dimensiuni 61,4x50,5 cm

B) Colecția „Cornel Irimie” (OC)

297

298

Iisus la fântâna lui Iacob
nr. inv. 2773 OC
datată 1899
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
dimensiuni 21,5-22,5x18,3-18,4 cm

Arhanghelii Mihail şi Gavriil
nr. inv. 2811 OC
datată 1884 (an vizibil prin transparență)
probabil Pavel Zamfir din Laz
dimensiuni 50x45 cm

C) Colecția „Telea - Bologa” (OC) - Nou Român, județul Sibiu

299

300

Judecata de Apoi
fără nr. inv.
datată 1884
atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
dimensiuni 59x71-71,5 cm

Sfântul Nicolae
nr. inv. T 45 OC
datată 1830
dimensiuni 49x43 cm

301

302

Maica Domnului cu Pruncul
nr. inv. T 66 OC
datată 1877
dimensiuni 53,5x49 cm

Sfântul Ioan în pustie
nr. inv. T 67 OC
datată 1899
semnată P[artenie] P[oienaru] Z[ugrav] [din] Laz
dimensiuni 47,6x43,7 cm

303

Iisus pe tron
nr. inv. T 79 OC
datată 184[0] sau 184[6]
atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. nr. inv. 1128)
dimensiuni 37x43 cm

304

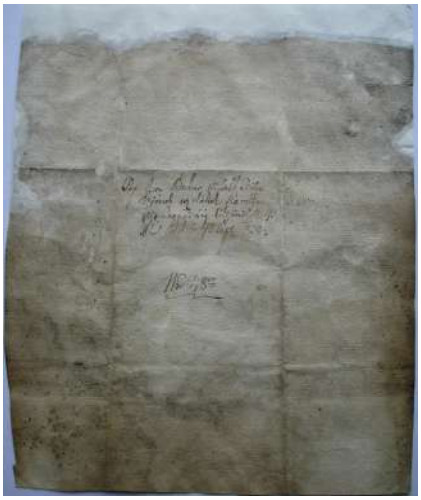

Iisus pe tron
nr. inv. T 109 OC
datată pe document - 7 septembrie 1830, în limba maghiară cu litere gotice
semnată pe document - Pop Ioan Bukur [?] cel mic Pictor
dimensiuni 32x27 cm

305

Iisus pe tron
nr. inv. T 113 OC
datată 1859
atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. Dancu, Dancu 1975, pl. 80)
dimensiuni 46,7-46,8x41,1-41,2 cm

D) Colecția Muzeului în Aer Liber (AL) - nu au fost identificate icoane semnate şi/sau datate

II. Colecția Muzeului Național Brukenthal

Un reprezentant demn al formelor barocului austriac în Sibiu este palatul baronului Samuel von Brukenthal[164], construit probabil între anii 1778 - 1795, după planurile renumitului arhitect vienez Frank Iosif Martinelli[165].

Baronul Samuel von Brukenthal a achiziționat uneori tablouri direct de la artişti şi nu a manifestat niciun interes în a colecționa obiecte de artă transilvănene nici din mediul săsesc şi nici din cel ortodox.

Colecția de artă a baronului a constituit baza Muzeului Național Brukenthal inaugurat în anul 1817[166].

Anatolie Teodosiu, în lucrarea sa intitulată *Din universul ascuns al operelor de artă*, face o scurtă descriere a muzeului sibian: „un palat impunător, în stil baroc, împodobit cu mobilier şi obiecte de artă decorativă, asupra autenticității cărora nu există niciun dubiu, o bibliotecă vastă cuprinzând volume de o deosebită valoare, la care se adaugă un adevărat tezaur: peste trei sute de incunabule tipărite înainte de anul 1480 sau 1500 la Augsburg, Köln, Veneția, Nürnberg etc., un breviar, exemplar de excepție din a doua jumătate a secolului al XV-lea, piese de arheologie, numismatică etc."[167]

În cadrul muzeului au funcționat până în anul 1990 Galeria de Artă, Biblioteca, Muzeul de Istorie, Muzeul de Istorie Naturală, Oficiul Județean pentru Patrimoniul Cultural Național şi Laboratorul Zonal de Restaurare[168].

În anul 1950, Muzeul Brukenthal a înglobat şi colecțiile vechiului Muzeu al „Asociațiunii", care după 1990 au fost reîmpărțite între Muzeul Național Brukenthal şi noul Muzeu „Astra".

1 Muzeul Național Brukenthal

[164] *Lista monumentelor de cultură, Mon. de arhitectură,* nr. 2578, apud: Nistor, Marinescu-Frăsinei 1976, II, p. 156.
[165] Nistor, Marinescu-Frăsinei 1976, II, p. 157.
[166] Avram, Crişan 1998, p. 139.
[167] Teodosiu 2008, p. 23.
[168] Avram, Crişan 1998, p. 139.

S-au păstrat în colecția Muzeului Național Brukenthal un însemnat număr de icoane vechi româneşti, provenite din diferite regiuni ale Transilvaniei.

Între cele mai valoroase opere de artă veche românească se detaşează tripticul „Deisis”, nr. inv. 2443 şi icoana „Iisus Pantocrator”, nr. inv. 2657, două valoroase piese aflate în colecția Muzeului Național Brukenthal, aşa cum deja am amintit.

2 Colecția Muzeului Național Brukenthal

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția Brukenthal

Ceea ce trebuie menționat este faptul că în colecția Muzeului Național Brukenthal au rămas aproximativ 40 de icoane pe lemn şi pe pânză, după reîmpărțirea cu actualul Muzeu „Astra”, în anul 1990. Acestora li s-au adăugat şi alte achiziții şi donații.

Pe lângă numărul de icoane pe lemn de secol XVIII-XIX, precum şi altele pictate pe pânză, în colecția Muzeului Național Brukenthal se găseşte o piesă realizată în ulei pe lemn „Sfântul Pantelimon”, nr. inv. 2613, datată 1889, pe care i-am atribuit-o lui Mişu Popp, prin analogie cu piesa al cărei nr. de inv. este 2493. Atribuirea am efectuat-o pe baza asemănării din punct de vedere tehnic şi stilistic cu piesa „Maica Domnului cu Pruncul”, datarea certă şi semnătura fiind un criteriu decisiv pentru atribuire. Mişu Popp a renunțat la tehnica bizantină, mergând pe tratarea academistă, icoanele sale fiind realizate pe suport din pânză.

Demnă de amintit este şi icoana „Maica Domnului cu Pruncul, Sfânta Iustina şi Sfânta Iulia” - nr. inv. 3125, icoană cu ferecătură, datată 1814, ce poartă inscripția în limba rusă: „chipul icoanei făcătoare de minuni a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, Iviriana care s-a aflat în biserica lui Sofronie din Molcino. S-a zugrăvit în anul 1814 aprilie 23 zile”.

Din Colecția Muzeului Național Brukenthal am studiat 37 de piese, icoane de secol XVIII-XIX pictate pe lemn, pânză, tablă sau hârtie maruflată pe pânză.

Menționăm faptul că Muzeul Național Brukenthal nu deține icoane pe sticlă, iar cele pe lemn sunt conservate în depozitele de artă.

CATALOG

3

4

Maica Domnului Împărăteasă
ulei pe pânză (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu)
nr. inv. 1530
sf. de secol XIX
Octavian Smighelschi
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 185,5x98 cm

Maica Domnului Împărăteasă
ulei pe pânză (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu)
nr. inv. 1532
sf. de secol XIX
Octavian Smighelschi
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 134x84 cm

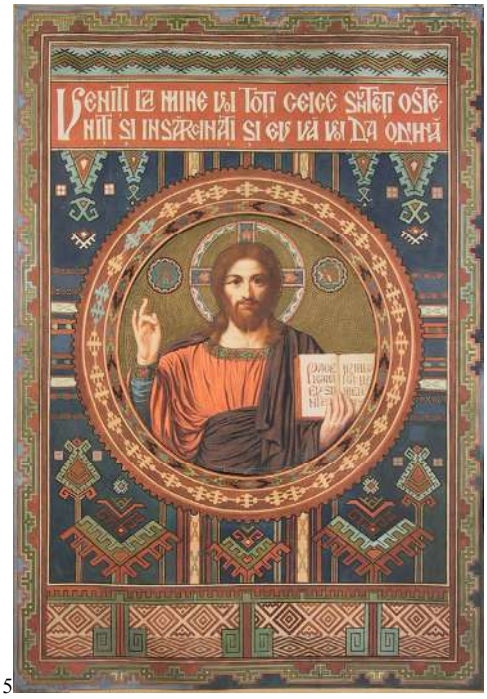

5

Iisus Pantocrator
hârtie maruflată pe pânză
nr. inv. 1637
sf. de secol XIX (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu)
Octavian Smighelschi
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 122-123x85-86 cm

6

7

Maica Domnului cu Pruncul
ulei pe ciment (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu)
nr. inv. 1725
sf. de secol XIX
Octavian Smighelschi
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 125,5-126x101-102 cm

Maica Domnului cu Pruncul
ulei pe ciment (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu)
nr. inv. 1726
sf. de secol XIX
Octavian Smighelschi
proveniență: fond vechi „Astra”
dimensiuni 134-135x103 cm

8

Triptic -
Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1991
înc. de secol XVIII
proveniență: Bârgău, comuna Cicârlău, județul Maramureş - fond vechi „Astra”
dimensiuni 28x44 cm

9

Triptic
icoană pe lemn
a) ***Trei sfinți*** 20x17,2 cm
b) ***Înălțarea lui Iisus*** 19,7x17,5 cm
c) ***Trei sfinți*** 19,7x17,3 cm
nr. inv. 2261
secol XVIII
dimensiunea totală 59,4x52 cm

10

11

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 2477
secol XVIII
proveniență: Victoria Dimo, Bucureşti
dimensiuni 99x90 cm

Maica Domnului cu Pruncul
ulei pe lemn
nr. inv. 2493
datată 1878
semnată Mişu Popp
proveniență: Victoria Dimo, Bucureşti
dimensiuni 79,2x48,5 cm
bibliografie: Popescu 2007, pl. III. 162, p. 102

12

13

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 2553
înc. de secol XVIII
proveniență: Victoria Dimo, Bucureşti
dimensiuni 74x57,5 cm

Iisus Pantocrator
icoană pe lemn
nr. inv. 2554
datată 18 februarie 1833
proveniență: Victoria Dimo, Bucureşti
dimensiuni 83,5x56,5 cm

14

15

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 2561
secol XIX
proveniență: Maria Ionescu, Sibiu
dimensiuni 24,5-24,6x19 cm

Sfântul Teodor
icoană pe lemn
nr. inv. 2611
secol XIX
proveniență: Maria Ionescu, Sibiu
dimensiuni 37,5x28,3 cm

16

17

Naşterea Sfântului Ioan
icoană pe lemn
nr. inv. 2612
secol XVIII
proveniență: Maria Ionescu, Sibiu
dimensiuni 38,5x31,6 cm

Sfântul Pantelimon
ulei pe lemn
nr. inv. 2613
datată 1889
atribuită, prin analogie, lui Mişu Popp (cf. nr. inv. 2493)
dimensiuni 58x39,5 cm

18

Trei sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 2644
secol XIX
dimensiuni 79,5x47 cm

19

20

Sfântul Gheorghe
icoană pe lemn
nr. inv. 2645
secol XIX
dimensiuni 27,2x26,9 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 2651
secol XIX
dimensiuni 55x43,6 cm

21

22

Sfântul Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. 2652
secol XIX
dimensiuni 51x38 cm

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 2653
secol XIX
dimensiuni 27x21,7 cm

23

24

Sfântul Mucenic Gheorghe
icoană pe lemn
nr. inv. 2654
secol XIX
dimensiuni 38,2x25,2 cm

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. 2655
sf. de secol XVIII
provenienţă: Al. Slătineanu
(fără localizare)
dimensiuni 49x34 cm

25

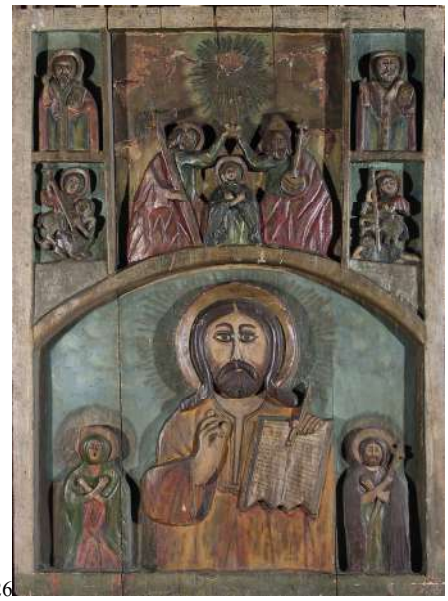

26

Maica Domnului cu Pruncul înconjurată de patru sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 2669
secol XVIII
dimensiuni 46x31 cm

Încoronarea Maicii Domnului şi Iisus binecuvântând
icoană pe lemn în relief, cu două registre, din Maramureş
nr. inv. 2693
secol XVIII
dimensiuni 118x86 cm

27

28

Naşterea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 2694
sf. de secol XVIII
inscripţie în slavonă „Tudorka”
proveniență: Ileana Spătaru, Bucureşti
dimensiuni 46x35,5 cm

Maica Domnului cu Pruncul şi 14 scene cu sfinți
icoană pe lemn - stil brâncovenesc
nr. inv. 2695
secol XVIII
proveniență: Ileana Spătaru, Bucureşti
dimensiuni 52x45,5 cm

29

30

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 2696
secol XIX
proveniență: Ion Popescu, Ploieşti
dimensiuni 35x29 cm

Sfinții Gheorghe şi Dimitrie
icoană pe lemn
nr. inv. 2724
sf. de secol XVIII
proveniență: Bănică J. Maria, comuna Tigveni, sat Băliteşti, judeţul Argeş
dimensiuni 74 x 48,5 cm

31

32

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 3038
secol XVIII
proveniență: Biserica Ortodoxă din Alma - Dumbrăveni, județul Sibiu
dimensiuni 88x64,5 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 3039
secol XVIII
proveniență: Biserica Ortodoxă din Alma - Dumbrăveni, județul Sibiu
dimensiuni 89x64,5 cm

33

34

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 3041
datată 1770
proveniență: Schiel Alicze, Sibiu
dimensiuni 66x38 cm

Christ cu coroana de spini
ulei pe pânză
nr. inv. 3057
sf. de secol XIX
proveniență: Organele Ministerului de Interne
dimensiuni 80x62 cm

35

36

Maica Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 3058
secol XIX
proveniență: Organele Ministerului de Interne
dimensiuni 58x28 cm

Sfântul Ioan
icoană pe lemn
nr. inv. 3059
secol XIX
proveniență: Organele Ministerului de Interne
dimensiuni 58x27 cm

37

38

Maria cu Pruncul
ulei pe tablă
nr. inv. 3113
secol XIX
I. Körösy
proveniență: Parohia Ortodoxă Cib, județul Alba
dimensiuni 60x50 cm

Iisus pe Muntele Măslinilor
ulei pe tablă
nr. inv. 3114
secol XIX
I. Körösy
proveniență: Parohia Ortodoxă Cib, județul Alba
dimensiuni 69x50 cm

39

40

Maica Domnului cu Pruncul, Sfânta Iustina şi Sfânta Iulia
icoană cu ferecătură
nr. inv. 3125
datată 1814
inscripție: „chipul icoanei făcătoare de minuni a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, Iviriana, care s-a aflat în biserica lui Sofronie din Molcino. S-a zugrăvit în anul 1814 aprilie 23 zile” - text rusesc
proveniență: OJPCN (cf. 1529/1963, pct. 6, lit. a.)
dimensiuni 60,5x40 cm

III. Colecția Arhiepiscopiei Sibiului

1

Casa „Eminescu" - Arhiepiscopia Sibiului

În biserica ortodoxă transilvană, preocuparea de a strânge şi conserva valorile culturale româneşti, mai ales manuscrisele şi cărțile vechi din biserici exista încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Mitropolitul Andrei Şaguna este cel care, prin demersurile făcute, a precizat importanța relicvelor legate de istoria şi cultura poporului român din Transilvania. Prin circulara nr. 288 din 2 aprilie 1855 îndruma preoțimea să strângă manuscrise, cărți vechi româneşti şi obiecte de cult scoase din uz, chiar şi deteriorate, pentru a le depozita într-un loc sigur, ferite de praf şi umezeală.

„Cărțile acestea", spunea Şaguna, „merită o îngrijire mai conştiincioasă", pentru că ele sunt legate de credința care a îmbogățit viața sufletească a strămoşilor şi în acelaşi timp sunt „vistierii prețioase pentru cultura limbii naționale". Deteriorarea şi pierderea lor „este o călcare de cele sfinte ... o vătămare a averii bisericeşti ... şi, totodată, o pagubă pentru cultura națională"[169].

Inventarul acestor bunuri a fost realizat cu ajutorul preoților din bisericile ortodoxe transilvănene, un exemplar al listelor - inventar fiind păstrat la Mitropolia Ortodoxă din Sibiu. Se interzicea cu orice preț înstrăinarea lor fără aprobarea ierarhului. Cărțile şi manuscrisele vechi, având o valoare inestimabilă, au fost aduse la Centrul Eparhial de la Sibiu, pentru a fi în mai mare siguranță[170].

„Pe timpul mitropolitului Miron Romanul (1874 - 1898) s-a pus problema înființării unui muzeu bisericesc la Centrul Eparhial sibian, care să cuprindă: manuscrise, cărți vechi, icoane pe lemn, cruci, potire, candele etc., obiecte care să vorbească vizitatorilor despre trecutul bisericii ortodoxe transilvănene din punct de vedere istoric, religios, etnografic şi artistic"[171].

[169] Beju 1981, p. 227.
[170] Beju 1981, p. 227.
[171] Beju 1981, p. 227.

Pentru realizarea acestui obiectiv, consilierului Matei Voileanu i s-a încredințat sarcina de a depista materialele existente în parohii şi de a le aduce la Sibiu.

În anul 1897, s-a făcut la Centrul Eparhial o primă expunere a materialelor strânse, puține la număr, dar cu piese de o mare valoare artistică şi istorică.

Pentru prima dată au fost prezentate, în Biserica Ortodoxă transilvăneană, antimise de la mitropoliții ortodocşi ai Transilvaniei din secolul al XVII-lea şi de la ierarhi din Țara Românească şi Moldova din secolul al XVIII-lea, precum şi icoane şi cărți româneşti foarte vechi.

Expoziția s-a bucurat de succes şi a provocat mare interes în rândul românilor. Ca rezultate imediate menționăm destinarea unei încăperi pentru expunere permanentă, precum şi continuarea acțiunii de colectare. Opt ani mai târziu s-au pus bazele unei acțiuni de cunoaştere a valorilor din satele româneşti, având drept scop mărirea colecției de la Centrul Mitropolitan din Sibiu.

Cu prilejul expoziției din 19 august 1905 a „Asociației Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român", toate instituțiile româneşti transilvănene de cultură au fost invitate să participe cu piese reprezentative, contribuind astfel la reuşita manifestării culturale.

Instituțiile şi parohiile din cadrul Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei au contribuit cu un volum mare de obiecte. La încheierea expoziției, unele parohii au donat Centrului Mitropolitan exponatele lor, fondul existent îmbogățindu-se tot mai mult. O parte din exemplarele valoroase din cadrul expoziției au fost trimise la Bucureşti, în anul 1906, pentru a participa la marea expoziție a românilor.

Decizia de a înființa un muzeu bisericesc la Centrul Eparhial de la Sibiu a fost luată în şedința Consiliului Mitropolitan din 1 septembrie 1921. În această locație trebuiau să se reunească obiectele adunate în deceniile precedente. Noului muzeu i-au fost destinate două săli mari şi holul de la parterul fostului Institut Teologic (azi Facultatea de Teologie din Sibiu), care au fost prevăzute cu vitrine sculptate în stejar.

Expoziția organizată de profesorul şi etnograful Dimitrie Comşa cuprindea antimise din secolele XVII-XVIII, manuscrise şi cărți vechi româneşti, icoane pe lemn şi diplome ale episcopilor ortodocşi transilvăneni. Piesele expuse constituie o expoziție permanentă, deschisă până în anul 1940, când după Dictatul de la Viena, cele două săli au găzduit materialele şi arhivele unor instituții universitare refugiate de la Cluj. Ulterior sălile au revenit Institutului Teologic Universitar din Sibiu[172].

[172] Beju 1981, pp. 227-229.

Colecţia de obiecte bisericeşti, păstrate la Centrul Mitropolitan din Sibiu, a luat fiinţă odată cu apariţia Legii 63/1974, privitoare la Patrimoniul cultural naţional. Ea însumează peste şapte sute de antimise, icoane pe lemn, icoane pe sticlă, pomelnice, potire etc. După ce a apărut legea menţionată, colecţia s-a îmbogăţit şi mai mult[173].

Fondul iniţial al colecţiei Mitropoliei avea 30 - 40 de piese. La acestea s-au adăugat cele care au fost luate în custodie de la alte instituţii pentru a fi salvate de la o inerentă dispariţie, prin furt sau degradare. Această măsură de protejare a patrimoniului s-a aplicat şi la bisericile catolice şi evanghelice. Lista - inventar existentă la Mitropolie a fost completată cu celelalte bunuri, potrivit Legii Patrimoniului.

Colecţia s-a definitivat la sfârşitul secolului al XX-lea, când a fost dată o dispoziţie de la Ministerul Cultelor (Oficiul Naţional al Patrimoniului Cultural), să se colecteze din bisericile din mediul rural principalele piese de patrimoniu (cărţi, crucifixuri, icoane pe sticlă şi lemn). Acestea au fost luate în custodie, în scopul protejării patrimoniului împotriva furturilor.

La vechiul fond al colecţiei Centrului Mitropolitan din Sibiu s-a adăugat, în ultimul timp, un fond nou şi bogat de icoane. Astfel, în temeiul Legii nr. 63/1974, privind ocrotirea Patrimoniului cultural naţional, au fost luate în custodie un număr foarte mare de icoane, depozitate în spaţii corespunzătoare, având condiţii de securitate conform normelor prevăzute de lege.

De pe raza protopopiatelor Sibiu şi Mediaş, au fost adăugate colecţiei de obiecte de cult de la Centrul Mitropolitan din Sibiu, potrivit prevederilor Legii 63/1974, alte peste 500 de icoane pe sticlă şi pe lemn, precum şi obiecte de mare valoare, dintre care menţionăm antimise, potire, discuri, prapuri, cruci etc[174].

Icoanele pe lemn sunt considerate piesele cele mai valoroase din fondul vechii colecţii de obiecte bisericeşti păstrate la Centrul Eparhial Sibiu. Ele se disting de celelalte obiecte prin valoarea lor artistică, prin nivelul de execuţie, cât şi prin faptul că pot oferi o vastă documentaţie asupra picturii pe lemn din sudul Transilvaniei. Cercetarea icoanelor din această zonă scoate în evidenţă asemănarea lor cu icoanele pictate în Ţara Românească şi Moldova, tehnica de realizare a acestora fiind strâns legată de concepţia artei de tradiţie bizantină.

Zugravii din Şcheii Braşovului, Bixad, Dârste, Bran - Cheia, Tânţari, Întorsura Buzăului, Şercaia, Breaza, Sâmbăta de Sus, Avrig, Sadu, Bungard, Răşinari, Ocna Sibiului, Sălişte, Apoldu de Jos, Ludoş, Ohaba, Balşa - Hunedoara etc., aflaţi în imediata apropiere a Ţării Româneşti, au avut legături permanente cu centrele de pictură situate dincolo de Carpaţi[175].

---

[173] Beju 1981, pp. 229-230.
[174] Beju 1981, pp. 235-236.
[175] Beju 1981, pp. 231-232.

Între subiectele abordate de iconarii din sudul Transilvaniei se evidențiază figuri de sfinți şi scene religioase. Multe icoane sunt închinate Mântuitorului, în ordinea: „Iisus Hristos binecuvântând", „Deisis", „Răstignirea" şi „Învierea".

Icoanele închinate Maicii Domnului prezintă diferite variante: „Maica Domnului cu Pruncul", „Naşterea", „Adormirea", „Maica Domnului Îndurerată", „Maica Domnului înconjurată de Arhangheli", „Intrarea în biserică".

O altă categorie este constituită de icoane ce îi reprezintă pe „Sfântul Nicolae" şi pe „Arhanghelul Mihail".

În ceea ce priveşte încadrarea cronologică a icoanelor, putem afirma că ele aparțin secolelor XVIII-XIX. Există şi icoane care aparțin secolului XX.

S-au păstrat în colecție icoane aparținând unor pictori şi zugravi care au lucrat în sudul Transilvaniei în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea.

De-a lungul timpului multe din icoanele existente la Centrul Mitropolitan sibian au figurat în expoziții organizate în țară şi în străinătate[176].

[176] Beju 1981, p. 232, 234.

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția Arhiepiscopiei Sibiului

Colecția de icoane a Arhiepiscopiei Sibiului este constituită din 542 de piese, din care 322 icoane pe lemn şi 220 icoane pe sticlă. Ele se păstrează în expoziția de bază şi în cele două depozite care se află în Casa „Eminescu", strada Mitropoliei, nr. 22.

2 Conversație cu diaconul Toader Ilie
Arhiepiscopia Sibiului
Casa „Mihai Eminescu"

Casa poartă numele poetului Mihai Eminescu datorită popasului acestuia în Sibiu, alături de trupa dramatică a lui Mihai Pascaly, în timpul Arhiepiscopului şi Mitropolitului Andrei Şaguna, în anul 1868, între 18-30 iunie.

Prezentarea colecției de icoane pe lemn am efectuat-o în funcție de locație - în ordinea numerelor de inventar.

Expoziție parter

În cele două săli de expoziție situate la parterul clădirii, ce cuprind camera 1 şi camera 2, există 60 de icoane pe lemn.

3 Colecția de icoane pe lemn a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu".
Detaliu din cele două săli de expoziție situate la parterul clădirii

Ne vom referi la icoanele care, în urma studiului efectuat, am considerat că aparțin unor mari zugravi.

Savu Moga ne demonstrează, în urma studiului colecțiilor, că a lucrat şi pe suport de lemn. Acest zugrav este un caz aparte pentru pictura pe sticlă a Țării Oltului, situându-se, după afirmațiile cercetătoarei Iuliana Dancu, la granița dintre pictura populară şi cea cultă, în sensul picturii bisericeşti.

Pentru exemplificare menționăm icoana pe lemn „Bunavestire”, nr. inv. 49, datată 1869, din Colecția Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu” şi icoana pe sticlă „Bunavestire”, nr. inv. 2616 OC, datată 1874, din Colecția Complexului Național Muzeal „Astra”.

4

5

Bunavestire
icoană pe lemn - Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 49
datată 1869
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
(cf. Proca 1994, p. 34)
dimensiuni 43x31 cm

Bunavestire
icoană pe sticlă - CNM „Astra”, Sibiu
nr. inv. 2616 OC
datată 1874
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
(cf. Sedler, Tataru 2004, pl. 82, p. 126)
dimensiuni 49,8-50,2x44,5-43,6 cm

Icoana „Sfântul Nicolae”, nr. inv. 177, am încadrat-o în prima jumătate a secolului al XIX-lea şi am presupus că îi aparține lui Nicolae Zugravu din Vale prin comparație cu nr. inv. 174, 175, icoane care sunt semnate şi datate, respectiv „Maica Domnului Împărătească” şi „Adormirea Maicii Domnului”.

O altă icoană, „Deisis”, nr. inv. 319, datată 1877, consider că îi aparține lui Ioan Maniu din Boița (cf. nr. inv. 318 - „Maica Domnului Împărătească”, icoană semnată şi datată). Asemănarea dintre aceste piese este evidentă.

În continuare vom prezenta două piese reprezentative din Colecția Arhiepiscopiei Sibiului, realizate de zugravul Petru din Topârcea, care şi-a demonstrat capacitatea creatoare atât în pictura pe lemn cât şi în pictura pe sticlă.

Amintim, pentru exemplificare, o icoană pe lemn din colecția Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”: „Iisus Hristos binecuvântând”, nr. inv. 737, icoană încadrată la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi atribuită lui Petru Zugravu din Topârcea. Icoana pe sticlă cu tema „Deisis”, atribuită aceluiaşi zugrav, se poate vedea în sala de expoziție de la etajul I, Arhiepiscopia Sibiului - Casa „Eminescu”.

6

7

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn - Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 737
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea
dimensiuni 40x28 cm

Deisis
icoană pe sticlă - Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 546
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru din Topârcea
(cf. Ioana Cristache Panait „Zugravul Petru din Topârcea" în „Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb", pl. 28, p. 301)

Icoana „Deisis", nr. inv. 972, încadrată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, i-am atribuit-o lui Iacov din Răşinari, pictor cu o bogată şi remarcabilă activitate artistică în perioada mai sus amintită[177].

Icoana „Iisus Hristos binecuvântând", nr. inv. 973, datată 11 februarie 1787 (în litere şi cifre), am presupus că îi aparţine lui Petre Diacul din Preluca. Atribuirea s-a făcut pe baza analogiei cu cele trei icoane datate care aparţin aceluiaşi zugrav şi care sunt prezentate în lucrarea *Un veac de pictură românească din Transilvania secol XVIII*[178]. Se poate observa asemănarea dintre aceste piese menţionate, atât din punct de vedere cromatic cât şi din punct de vedere al tehnicii de realizare a suportului, „prin cadre sculptate şi motive decorative din repertoriul artistic mai vechi al picturii maramureşene"[179].

Icoana „Iisus Hristos binecuvântând", nr. inv. 981, datată 1749, i-am atribuit-o, prin analogie, lui Nechita Zugravu, activ în perioada 1740 - 1775, conform planşei 75 din volumul cercetătoarei Corina Nicolescu, *Icoane vechi româneşti*, unde icoana este datată cu anul 1750. Dacă piesa nu ar fi avut datare diferită, deşi nu am avut la dispoziţie decât un detaliu şi nu am putut vedea inscripţia, am fi crezut că este vorba despre aceeaşi icoană. Nu excludem în continuare nici ideea unei posibile erori a reputatei specialiste.

Icoana „Deisis", nr. inv. 995, datată 1750, a cărei inscripţie este ilizibilă, îi aparţine probabil lui Simion Silaghi-Sălăjeanu. Această afirmaţie este susţinută de câteva elemente specifice care includ structura compoziţională a icoanei, tehnica şi cromatica folosite de acest zugrav care a asimilat elemente din pictura veche românească. De subliniat este faptul că el a avut o „susţinută activitate în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea şi în primele decenii ale secolului al XIX-lea"[180].

---

177 cf. Porumb 1998, p. 169, cf. Porumb 2003, pl. 112.
178 cf. Porumb 2003, pl. 193, 194, 195.
179 Porumb 1998, p. 287.
180 Porumb 1998, p. 368.

Depozit – camera 1. Depozitul, aşa cum este trecut şi în registrul inventar, cuprinde 82 de icoane pe lemn.

În acest spațiu există numeroase icoane ce merită menționate.

Pentru exemplificare amintim icoana pe lemn - prăznicar, cu tema „Bunavestire” din colecția Arhiepiscopiei Sibiului, nr. inv. 56, datată 1870 şi icoana pe sticlă „Sfântul Haralambie”, nr. inv. 1856, datată 1888, ambele atribuite zugravului Matei Țimforea din Cârțişoara.

8 Colecția de icoane pe lemn a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”. Detaliu din depozitul numărul 1, situat la etajul clădirii

9

10

Bunavestire
icoană pe lemn - prăznicar
Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 56
datată 1870
probabil Matei Țimforea din Cârțişoara
dimensiuni 30x23 cm

Sfântul Haralambie
icoană pe sticlă
Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 1856
datată 1888
probabil Matei Țimforea din Cârțişoara
dimensiuni 50x45 cm

„Sfântul Prooroc Ilie”, icoană pe placaj, nr. inv. 290, am presupus că a fost pictată în anul 1872 (cf. nr. inv. 291, 292, 293) şi i-am atribuit-o, prin analogie, lui Georgescu (cf. nr. inv. 291, 292, 293). Cele trei piese mi-au fost de mare ajutor în datarea şi atribuirea icoanei cu nr. inv. 290.

Un alt zugrav care a pictat atât pe lemn cât şi pe sticlă este Pavel Zamfir din Laz (1840 - 1913). Pentru exemplificare menționăm icoana pe lemn din colecția Arhiepiscopiei Sibiului: „Maica Domnului Împărătească”, nr. inv. 525, pe care am încadrat-o la sf. de secol XIX şi icoanele pe sticlă din colecția CNM „Astra”: „Maica Domnului Îndurerată”, nr. inv. 1230 OC, datată cu anul 1893; „Maica Domnului Împărătească”, nr. inv. 2478 OC, sf. de secol XIX.

Dacă icoana pe sticlă cu nr. inv. 1230 OC este semnată de zugravul Pavel Zamfir din Laz, în urma unei analize amănunțite am atribuit icoana pe lemn cu nr. inv. 525 şi icoana pe sticlă cu nr. inv. 2478 OC aceluiaşi zugrav.

11 ***Maica Domnului Împărătească***
icoană pe lemn - Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 525
sf. de secol XIX
probabil Pavel Zamfir din Laz
dimensiuni 41x33 cm

12 ***Maica Domnului Îndurerată***
icoană pe sticlă - CNM „Astra”
nr. inv. 1230 OC
datată 1893
semnată Pavel [Zamfir] Zu[grav] [din] [Laz]
proveniență: Dumbrava Marga, comuna Săsciori, județul Alba
dimensiuni 45,1-46,3x56,1-56,3 cm

13 ***Maica Domnului Împărătească***
icoană pe sticlă - CNM „Astra”
nr. inv. 2478 OC
sf. de secol XIX
probabil Pavel Zamfir din Laz
dimensiuni 47x53,2 cm

Icoana pe lemn „Sfântul Nicolae”, nr. inv. 950, a fost pictată, probabil, în anul 1828. Încadrarea am efectuat-o prin analogie cu icoana „Adormirea Maicii Domnului”, nr. inv. 949. De la suport, ramă şi până la tehnica de realizare, asemănarea este foarte mare. Icoanele pe lemn „Maica Domnului Împărătească”, nr. inv. 1000, datată 1824 şi „Sfântul Gheorghe”, nr. inv. 1002, datată 1821, le-am atribuit lui Nicolae Zugravu (cf. nr. inv. 1027). Aceasta din urmă este semnată şi este identică ca mod de realizare cu icoanele atribuite. Icoana pe lemn „Sfântul Nicolae”, nr. inv. 1010, secol XIX, i-am atribuit-o lui Ioan Zugrav (cf. nr. inv. 999).

Vom enumera trei icoane pe lemn datate cu anul 1812: „Iisus Hristos pe tron”, nr. inv. 1102, „Sfântul Nicolae”, nr. inv. 1104 şi „Arhanghelul Mihail”, nr. inv. 1105 - atribuite, prin analogie, lui Ioan Zugrav Poplea (cf. nr. inv. 1103). Ultima icoană este identică privind modul de realizare cu cele pe care le-am atribuit.

Depozit - camera 2. Depozitul, aşa cum este trecut şi în registrul inventar, cuprinde 180 de icoane pe lemn.

În acest spațiu există piese frumoase şi valoroase, un exemplu fiind icoana „Iisus Hristos Atotțiitorul”, icoană pe placaj, nr. inv. 324, datată 1883, pe care i-am atribuit-o lui Ioan din Boița, prin analogie cu icoana nr. inv. 323.

14 Colecția de icoane pe lemn
a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”.
Detaliu din depozitul nr. 2, situat la etajul clădirii

Două icoane cu aceeaşi temă, „Sfântul Nicolae”, nr. inv. 730 şi „Sfântul Nicolae”, nr. inv. 735, le-am încadrat la sfârşit de secol XVIII şi am presupus că îi aparţin lui Petru Zugravu din Topârcea. Personajele sale sunt tratate în spirit popular, el fiind unul din zugravii care au pictat şi pe sticlă. De remarcat sunt şi inscripţiile realizate uneori cu roşu, spre deosebire de cele scrise în mod obişnuit cu alb.

Icoana pe lemn „Iisus Hristos Atotţiitorul”, nr. inv. 975, am presupus că a fost pictată în anul 1899. Datarea s-a făcut prin analogie cu icoana „Adormirea Maicii Domnului”, nr. inv. 980, asemănătoare ca tehnică de realizare.

Mai menţionăm icoana pe lemn „Intrarea în biserică a Maicii Domnului” (*Vovedenie*) din colecţia Arhiepiscopiei Sibiului, nr. inv. 1006, datată 1888 şi atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus şi icoana pe sticlă „Întâmpinarea lui Iisus” (*Stretenie*) din colecţia CNM „Astra”, nr. inv. 1115 OC, datată 1877 şi atribuită aceluiaşi zugrav. Cu aceste exemple am dorit să subliniem încă o dată faptul că Savu Moga, vestit iconar din Ţara Oltului, venit din nordul Transilvaniei, a pictat atât pe sticlă cât şi pe lemn.

15

16

Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)
icoană pe lemn
Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 1006
datată 1888
atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
(cf. nr. inv. 1115 OC „Stretenia” - icoană pe sticlă)
dimensiuni 72x54 cm

Întâmpinarea lui Iisus (Stretenie)
nr. inv. 1115 OC - CNM „Astra”
datată 1877
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
dimensiuni 47,5x42 cm

Icoanele „Sfântul Nicolae”, nr. inv. 1732 şi „Sfinţii Petru şi Pavel”, nr. inv. 1734 au fost pictate probabil, în anul 1802. Datarea s-a făcut prin analogie cu icoana „Maica Domnului Împărătească”, nr. inv. 1731, asemănarea dintre cele trei piese fiind mare, atât din punct de vedere tehnic cât şi din punct de vedere stilistic. Icoanele „Intrarea în Ierusalim” - nr. inv. 1905 şi „Naşterea Maicii Domnului” - nr. inv. 1908 am presupus că au fost pictate în anul 1845 şi le-am atribuit, prin analogie, Zugravului Gligor (cf. nr. inv. 1886). Se poate observa asemănarea dintre cele trei piese: suport, tehnică, cromatică. Icoanele „Punerea numelui Sfântului Ioan Botezătorul” - nr. inv. 1985 şi „Sfântul Nicolae” - nr. inv. 1986 consider că au fost pictate în anul 1816 şi le-am atribuit, prin analogie, lui Nicolae Zugravu din Lupşa (cf. nr. inv. 1983).

Pictor muralist şi iconar, activitatea sa se desfăşoară „începând cu ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, până după anul 1820”[181]. Originar din Lupşa, județul Alba, tinde în secolul al XIX-lea spre un proces de rusticizare ce poate fi remarcat şi în icoanele amintite anterior[182].

O parte din icoanele datate şi/sau atribuite prin analogie le puteți urmări în prezentarea colecției, unde sunt ataşate imaginile lor. În colecție există şi piese nesemnate sau fără indicarea localității şi datei, dar care, din punct de vedere al concepției şi execuției au o valoare deosebită.

Din colecția Arhiepiscopiei Sibiului, dintr-un total de 322 de icoane pe lemn am studiat 246 de piese, efectuând numeroase atribuiri următorilor zugravi: Savu Moga din Arpaşu de Sus, Matei Țimforea din Cârțişoara, Nicolae Zugravu din Vale, Ioan Maniu din Boița, Petru Zugravu din Topârcea, Iacov din Răşinari, Petre Diacul din Preluca, Nechita Zugravu, Simion Silaghi - Sălăjeanu, Georgescu, Pavel Zamfir din Laz, Nicolae Zugravu din Lupşa şi zugravului Gligor.

Deşi am cercetat aproape în întregime colecția de icoane pe lemn şi pe sticlă a Arhiepiscopiei Sibiului, dreptul la publicare mi-a fost limitat la un număr restrâns de piese, din motive independente de voința mea.

[181] Porumb 1998, p. 31.
[182] Porumb 1998, p. 31, 33.

CATALOG
Expoziție parter

17

18

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. 49
datată 1869
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. Proca 1994, p. 34)
provenienţă: Arpaşu de Sus, judeţul Sibiu
dimensiune 43x31 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 737
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea
provenienţă: Ruşi, probabil comuna Slimnic, judeţul Sibiu
dimensiuni 40x28 cm

19

20

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 972
a doua jumătate a secolului XVIII
atribuită, prin analogie, lui Iacov din Răşinari (cf. Porumb 2003, pl. 112)
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 77x49 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 973
datată 11 februarie 1787 (datare în litere şi cifre)
atribuită, prin analogie, lui Petre Diacul din Preluca (cf. Porumb 2003, pl. 193, 194, 195)
provenienţă: probabil Ruşi, comuna Slimnic, judeţul Sibiu
dimensiuni 70x43 cm

21

22

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 981
datată 1749
atribuită, prin analogie, lui Nechita Zugrav[u] - (cf. Nicolescu 1976, pl. 75, datată 1750)
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 73x54 cm
obs: dacă nu ar fi avut datare diferită, am fi crezut că este vorba despre aceeaşi icoană; menţionăm faptul că nu am avut la dispoziţie decât un detaliu şi nu am putut vedea datarea

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 995 în inventar predare-primire 31.10.2003 şi 295 în fişa obiectului nr. 27
datată 1750
inscripţie ilizibilă
probabil Simion Silaghi - Sălăjeanu
provenienţă: Dragu, judeţul Sălaj
dimensiuni 68x45 cm

În expoziția de icoane pe lemn situată la parterul clădirii, există şi alte icoane deosebit de valoroase, după cum urmează:

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 18
atribuită lui Ivan Zugravul de la Răşinari şi datată 1768 (cf. Ioana Cristache Panait „Zugravul Petru de la Topârcea" în „Artă Istorie Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb" 2003, pl. 23, p. 300)
provenienţă: Apoldu de Jos, judeţul Sibiu
dimensiuni 70x49 cm
obs: datarea cu anul 1768 a rămas nelocalizată atât pe faţa cât şi pe verso-ul icoanei

Sfântul Ioan Evanghelistul şi Teologul
icoană pe lemn
nr. inv. 19
sf. de secol XVIII
provenienţă: Apoldu de Jos, judeţul Sibiu
dimensiuni 68x54 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 20
secol XVIII
provenienţă: Apoldu de Jos, judeţul Sibiu
dimensiuni 50x37 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 24
datată 1820
semnată Ioan Zugrav[u] Peană[?]
(cf. I. Beju „Colecţia de la Centrul Mitropolitan Sibiu" în „Arhiepiscopia Sibiului - pagini de istorie" 1981, p. 237 - apare ca Pop Ioan Zugravul)
provenienţă: Apoldu de Jos, judeţul Sibiu
dimensiuni 70x51 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 98
secol XIX
provenienţă: Cisnădie, judeţul Sibiu
dimensiuni 67x47 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 155
datată pe verso 1734
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 66x53 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 174
datată 24 decembrie 1836
semnată Nicolae Zugrav[u] din Vale
provenienţă: Dobârca, judeţul Sibiu
dimensiuni 96x60 cm

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 175
datată 24 decembrie 1836
semnată Nicolae Zugrav[u] din Vale
provenienţă: Dobârca, judeţul Sibiu
dimensiuni 96x59 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 177
prima jumătate a secolului XIX
atribuită, prin analogie, lui Nicolae Zugrav[u] din Vale (cf. nr. inv. 174, 175)
provenienţă: Dobârca, judeţul Sibiu
dimensiuni 95x59 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv 222
sf. de secol XVIII
provenienţă: Gusu, judeţul Sibiu
dimensiuni 43x30 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 318
datată 1877
semnată Ioan Maniu din Boiţa
provenienţă: Parohia Nucet, judeţul Sibiu
dimensiuni 66x50 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 319
datată 1877
atribuită, prin analogie, lui Ioan Maniu din Boiţa (cf. nr. inv. 318)
provenienţă: Parohia Nucet, judeţul Sibiu
dimensiuni 66x50 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 322
înc. de secol XIX
provenienţă: Parohia Nucet, judeţul Sibiu
dimensiuni 55x41 cm

Maica Domnului cu Pruncul şi arhanghelii
icoană pe lemn
nr. inv. 359
secol XIX
provenienţă: Ocna Sibiului, judeţul Sibiu
dimensiuni 86x60 cm

Sfânta Treime
icoană pe lemn
nr. inv. 519
sf. de secol XVIII
provenienţă: Răşinari, judeţul Sibiu
dimensiuni 33x29 cm

Iisus Hristos binecuvântând. Botezul Domnului. Sfinţii apostoli
icoană pe lemn
nr. inv. 524
secol XIX
provenienţă: Răşinari, judeţul Sibiu
dimensiuni 51x40 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 709
datată 1859
semnată Ioan Zugrav
icoana s-a plătit de Nicolae Ianeş cu soţia Maria Ilie
provenienţă: Roşia, judeţul Sibiu
dimensiuni 63x45 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 734
sf. de secol XVIII
semnată Petru Zugrav
(cf. Ioana Cristache Panait „Zugravul Petru de la Topârcea" în „Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb" 2003, pl. 7, p. 296)
provenienţă: Ruşi, judeţul Sibiu
dimensiuni 48x37 cm

Sfântul Haralambie
icoană pe lemn
nr. inv. 971
sf. de secol XVIII
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 20x13 cm

Maica Domnului cu Pruncul şi proorocii
icoană pe lemn
nr. inv. 974
sf. de secol XVIII
provenienţă: Balşa, judeţul Hunedoara
dimensiuni 74x56 cm

Cuvioasa Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 978
datată 1750 (cf. Nicolescu 1976, pl. 58)
provenienţă: Parohia Dragu, judeţul Sălaj
dimensiuni 76x55 cm

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 982
datată 1784
semnată Radu Dobra
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 67x54 cm

Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul şi scene din viaţa Sa
icoană pe lemn
nr. inv. 985
înc. de secol XIX
Ioan Zugrav[u]
provenienţă: Şcheii Braşovului, judeţul Braşov
dimensiuni 89x68 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 986
datată 1790
semnată Popa Ioan Moler [Zugrav] Deva
provenienţă: Balşa, judeţul Hunedoara
dimensiuni 65x50 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 987
datată 7 decembrie 1792
semnată Vasile Zugrav[u]
20 ianuarie am presupus că ar fi data când s-a dat icoana la biserică; Nicolae Drăgoiu şi Ana din Laz, probabil au plătit această icoană
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 68x41 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 988
datată 7 martie 1780
semnată de Pavel Zu[grav]
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 73x48 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 994
datată 1820
semnată Ioan Zugrav[u] Peană[?]
provenienţă: Apoldu de Jos, judeţul Sibiu
dimensiuni 70x52 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1021
sf. de secol XVIII
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 68x57 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 1026
sf. de secol XVIII
provenienţă: Cornăţel, comuna Roşia, judeţul Sibiu
dimensiuni 66x53 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1062
secol XIX
provenienţă: Sibiu (fără o localizare mai precisă)
dimensiuni 78x52 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1419
datată 1791
semnată Zugrav Pop Nicolae din Bazna [?]
provenienţă: Bazna, judeţul Sibiu
dimensiuni 65x49 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 1461
a doua jumătate a secolului XVIII
provenienţă: Boian, comuna Bazna, judeţul Sibiu
dimensiuni 61x46 cm

Sfinţii Petru şi Pavel
icoană pe lemn
nr. inv. 1472
secol XVIII
provenienţă: Brateiu, judeţul Sibiu
dimensiuni 79x60 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1492
sf. de secol XVIII
provenienţă: Buzd, comuna Brateiu, judeţul Sibiu
dimensiuni 81x56 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 1497
sf. de secol XVIII
provenienţă: Buzd, comuna Brateiu, judeţul Sibiu
dimensiuni 79x61 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1551
a doua jumătate a secolului XVIII
provenienţă: Dârlos, judeţul Sibiu
dimensiuni 71x53 cm

Sfântul Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. 1607
datată 1801
provenienţă: Ighişu Nou, judeţul Sibiu
dimensiuni 56x44 cm

Înălţarea Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1655
secol XIX
provenienţă: Moşna, judeţul Sibiu
dimensiuni 36x29 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1751
înc. de secol XIX
provenienţă: Şoala, comuna Axente Sever, judeţul Sibiu
dimensiuni 78x52 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1756
sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
provenienţă: Soroştin, comuna Şeica Mică, judeţul Sibiu
dimensiuni 58x47 cm

Cuvioasa Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 1842
datată 1815
provenienţă: Renghet, judeţul Hunedoara
dimensiuni 63x46 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 1868
secol XVIII
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 44x32 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 1871
a doua jumătate a secolului XVIII
provenienţă: Parohia Ohaba, judeţul Alba
dimensiuni 54x42 cm

Naşterea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1872
secol XVIII
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 44x32 cm

Duminica orbului
icoană pe lemn
nr. inv. 1873
datată 1710-1711 inscripţie verso (cf. Efemov 2002, pl. 255, p. 134)
inscripţie ilizibilă - datată 1711 (cf. inv.)
provenienţă: Şcheii Braşovului, judeţul Braşov
dimensiuni 48x34 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1885
datată septembrie 1754
provenienţă: probabil Bixad, judeţul Satu Mare
dimensiuni 38x31 cm

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 1888
datată 1725
provenienţă: Ocna Sibiului, judeţul Sibiu
dimensiuni 32x24 cm

Iisus pe cruce şi patru scene cu sfinţi
icoană pe lemn
nr. inv. 1901
înc. de secol XIX
provenienţă: Bungard, comuna Şelimbăr, judeţul Sibiu
dimensiuni 38x31 cm

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 1903
datată 1782 (în cifre şi litere)
semnată Stan Zugrav[u]
provenienţă: Pricaz - Orăştie, judeţul Hunedoara
dimensiuni 39x28 cm

Naşterea Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1907
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru de la Topârcea (cf. Ioana Cristache Panait „Zugravul Petru de la Topârcea" în „Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb" 2003, pl. 27, p. 301)
provenienţă: Dârste, judeţul Braşov
dimensiuni 43x34 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1961
sf. de secol XVIII
provenienţă: Ciugud, judeţul Alba
dimensiuni 51x39 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1969
sf. de secol XVIII
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 30x26 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1974
datată 1761
provenienţă: Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu
dimensiuni 50x40 cm

CATALOG
Depozit - camera 1

23

24

Bunavestire
icoană pe lemn - prăznicar
nr. inv. 56
datată 1870
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
dimensiuni 30x23 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 525
sf. de secol XIX
probabil Pavel Zamfir din Laz
dimensiuni 41x33 cm

În acest depozit există icoane pe lemn care merită să fie menționate:

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 23
datată 1820
inscripție „Au plătit Onea Tomi Rădoaie”
semnată Ioan Zugrav[u] Peană [?]
(cf. I. Beju „Colecția de la Centrul Mitropolitan Sibiu” în „Arhiepiscopia Sibiului-pagini de istorie” 1981, p. 237, apare ca Pop Ioan Zugrav)
dimensiuni 81x62 cm

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. 25
datată 1820
inscripție „Au plătit Onea Tomi Rădoaie”
semnată Ioan Zugrav[u] Peană[?]
(cf. I. Beju „Colecția de la Centrul Mitropolitan Sibiu” în „Arhiepiscopia Sibiului-pagini de istorie” 1981, p. 237, apare ca Pop Ioan Zugrav)
dimensiuni 81x62 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 46
înc. de secol XIX
dimensiuni 75x55 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 78
datată 1820
dimensiuni 70x50 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 79
prima jumătate a secolului XIX
dimensiuni 77x56 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 158
secol XIX
dimensiuni 83x62 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 159
secol XIX
dimensiuni 83x62 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 176
datată 7 ianuarie 1823
semnată de Vasile Zugrav[u] din Sălișteă
dimensiuni 71x37 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 238
pictată, probabil, în anul 1839 (datată prin analogie cu nr. inv. 239)
dimensiuni 84x61 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 239
datată 1839
inscripție „Nicolae și soția sa Stana”
dimensiuni 84x61 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 267
secol XIX
dimensiuni 97x71 cm

Sfântul Prooroc Ilie
icoană pe placaj
nr. inv. 290
pictată, probabil, în anul 1872 (datată prin analogie cu nr. inv. 291, 292, 293)
atribuită, prin analogie, lui Georgescu (cf. nr. inv. 291, 292, 293)
dimensiuni 103x74 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe placaj
nr. inv. 291
datată 1872
semnată Georgescu
dimensiuni105x77 cm

Iisus Hristos Atoțiitorul
icoană pe placaj
nr. inv. 292
datată 1872
semnată Georgescu
dimensiuni 103x74 cm

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe
icoană pe placaj
nr. inv. 293
datată 1872
semnată Georgescu
dimensiuni 103x77 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 358
secol XVIII (cf. inv.)
dimensiuni 83x65 cm
obs: cercetătorul Marius Porumb în „Dicționar de pictură veche românească din Transilvania sec. XIII-XVIII” 1998, p. 271, o datează cu secolul al XVII-lea

Sfântul Nicolae cu scene din viața sa
icoană pe lemn
nr. inv. 360
datată 1724
atribuită lui Ivan Zugrav[u] din Rășinari (cf. Porumb 2003, pl. 95 și Ioana Cristache Panait „Zugravul Petru din Topârcea" în „Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb" 2003, pl. 21, p. 299)
dimensiuni 88x65 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 361
secol XVIII (cf. inv.)
dimensiuni 85x64 cm
obs: cercetătorul Marius Porumb în „Dicționar de pictură veche românească din Transilvania sec. XIII- XVIII" 1998, o datează cu secolul al XVII-lea, p. 271

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 560
secol XIX
dimensiuni 32x26 cm

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 948
datată 1905
semnată Pană Hagi Avraam din Târgoviște
rama sculptată de Ion Mateescu
dimensiuni 95x56 cm
(lucrarea a fost inclusă în catalog pentru a dovedi colaborarea dintre doi meșteri activi deja la sf. de secol XIX)

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 949
datată 10 august 1828
dimensiuni 68x46 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 950
pictată, probabil, în anul 1828 (datată prin analogie cu nr. inv. 949)
dimensiuni 64x44 cm

Cuvioasa Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 998
secol XIX
inscripție ilizibilă
dimensiuni 73x68 cm

Cuvioasa Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 999
secol XIX
semnată Ioan Zugrav[?]
dimensiuni 86x59 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1000
datată 1824
probabil Nicolae Zugrav[u] (cf. nr. inv. 1027)
dimensiuni 80x61 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1001
secol XIX
dimensiuni 89x62 cm

Sfântul Gheorghe
icoană pe lemn
nr. inv. 1002
datată 1821
probabil Nicolae Zugrav[u] (cf. nr. inv. 1027)
dimensiuni 82x60 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1003
datată 1884
semnată Savu Moga din Arpaș
dimensiuni 73x55 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1004
secol XIX
dimensiuni 89x62 cm

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1007
secol XIX
inscripție ilizibilă
dimensiuni 86x60 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1010
secol XIX
atribuită lui Ioan Zugrav[?] (cf. nr. inv. 999)
dimensiuni 85x58 cm

Iisus Hristos pe tron
icoană pe lemn
nr. inv. 1011
secol XIX
dimensiuni 85x59 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1012
secol XIX
dimensiuni 85x59 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1023
secol XIX
dimensiuni 78x60 cm

Iisus Hristos pe tron
icoană pe lemn
nr. inv. 1024
secol XIX
dimensiuni 79x60 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1027
datată 1821
semnată Nicolae Zugrav[u]
dimensiuni 82x60 cm

Evanghelistul Luca
icoană pe lemn
nr. inv. 1063
sf. de secol XIX
dimensiuni 78x52 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1064
sf. de secol XIX
dimensiuni 88x61 cm

Iisus Hristos pe tron
icoană pe lemn
nr. inv. 1102
datată 1812
atribuită, prin analogie, lui Ioan Zugrav Poplea (cf. nr. inv. 1103)
dimensiuni 65x47 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1103
datată 1812
semnată Ioan Zugrav Poplea[?]
dimensiuni 65x47 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1104
datată 1812
atribuită, prin analogie, lui Ioan Zugrav Poplea (cf. nr. inv. 1103)
dimensiuni 65x47 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 1105
datată 1812
atribuită, prin analogie, lui Ioan Zugrav Poplea (cf. nr. inv. 1103)
dimensiuni 65x47 cm

Iisus Hristos Arhiereu
icoană pe lemn
nr. inv. 1161
secol XIX
dimensiuni 87x61 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1210
inscripție: „anul Domnului 1798 Vasilie ... "
probabil Vasilie [din] [Săliște] (cf. nr. inv. 1224)
vândută, probabil, în anul 1807
dimensiuni 80x55 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1491
sf. de secol XVIII
dimensiuni 92x70 cm

Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil
icoană pe lemn
nr. inv. 1576
datată 1788
inscripție: „Cârstea Gavrilă și soția dumnealui, Mărie"
dimensiuni 48x62 cm

Iisus Hristos binecuvântând icoană pe lemn nr. inv. 1586 datată 1808 dimensiuni 65x50 cm ***Maica Domnului cu Pruncul*** icoană pe lemn nr. inv. 1587 datată 1808 dimensiuni 66x49 cm ***Sfânta Paraschiva*** icoană pe lemn nr. inv. 1592 secol XIX dimensiuni 27x20 cm ***Arhanghelul Mihail*** icoană pe lemn nr. inv. 1665 secol XIX dimensiuni 82x60 cm	***Sfântul Nicolae*** icoană pe lemn nr. inv. 1666 secol XIX dimensiuni 83x59 cm ***Soborul sfinților îngeri*** icoană pe lemn nr. inv. 1752 secol XIX dimensiuni 78x60 cm ***Arhanghelii Mihail şi Gavriil*** icoană pe lemn nr. inv. 1783 datată 1802 semnată Zugrav Pop Nicolae dimensiuni 89x64 cm ***Maica Domnului cu Pruncul*** icoană pe lemn nr. inv. 1784 secol XIX dimensiuni 82x60 cm	***Iisus Hristos binecuvântând*** icoană pe lemn nr. inv. 1785 secol XIX dimensiuni 70x47 cm ***Învierea lui Iisus*** icoană pe lemn nr. inv. 1867 datată 1752 dimensiuni 45x31 cm ***Cuvioasa Paraschiva*** icoană pe lemn nr. inv. 1869 sf. de secol XVIII atribuită zugravului Petru din Topârcea (cf. Ioana Cristache Panait „Zugravul Petru de la Topârcea” în „Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb” 2003, pl. 18, p. 298) dimensiuni 35x27 cm

CATALOG
Depozit – camera 2

25

26

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 730
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea
dimensiuni 53x43 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 735
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea
dimensiuni 35x27 cm

27

28

Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)
icoană pe lemn
nr. inv. 1006
datată 1888
atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus (cf. nr. inv. 1115 OC „Stretenia” - icoană pe sticlă)
dimensiuni 72x54 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1984
pictată, probabil, în anul 1816 (datată prin analogie cu nr. inv. 1983)
atribuită, prin analogie, lui Nicolae Zugrav[u] din Lupşa (cf. nr. inv. 1983)
dimensiuni 75x70 cm

În continuare vom aminti şi alte icoane pe care le-am studiat şi le-am analizat pe durata cercetării noastre:

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 16
sf. de secol XVIII
dimensiuni 62x48 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 17
sf. de secol XVIII
semnată Zugrav Răşinari
inscripţie parţial lizibilă
dimensiuni 63x44 cm

Douăsprezece scene din viaţa lui Iisus
icoană pe lemn
nr. inv. 22
sf. de secol XVIII
dimensiuni 63x50 cm

Sfântul Teodor Tiron
icoană pe lemn
nr. inv. 47
datată 1794 (cifre şi litere)
dimensiuni 38x33 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 61
sf. de secol XVIII
dimensiuni 74x50 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 62
secol XIX
dimensiuni 39x32 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 96
secol XIX
dimensiuni 67x47 cm

Iisus Hristos pe tron
icoană pe lemn
nr. inv. 97
secol XIX
dimensiuni 67x47 cm

Sfântul Teodor
icoană pe lemn
nr. inv. 111
datată 1870
dimensiuni 39x30 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 156
secol XIX
dimensiuni 59x51cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 157
secol XIX
dimensiuni 69x44 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 223
sf. de secol XVIII
dimensiuni 70x56 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 226
secol XIX
dimensiuni 43x35 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 320
înc. de secol XIX
dimensiuni 52x36 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 321
înc. de secol XIX
dimensiuni 53x38 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe placaj
nr. inv. 323
datată 1883
semnată Ioan Pictor Boiţa
dimensiuni 63x49 cm

Iisus Hristos Atoţţiitorul
icoană pe placaj
nr. inv. 324
datată 1883
atribuită, prin analogie, lui Ioan din Boiţa (cf. nr. inv. 323)
dimensiuni 63x48 cm

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 348
datată 1810
semnată Petru Zugrav - probabil Petru Zugrav[u] [din] [Topârcea]
dimensiuni 71x46 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 494
secol XIX
dimensiuni 38x31 cm

Intrarea în Ierusalim
icoană pe lemn
nr. inv. 495
înc. de secol XIX
dimensiuni 37x30 cm

Pogorârea Duhului Sfânt
icoană pe lemn
nr. inv. 512
secol XIX
dimensiuni 25x19 cm

Iisus Hristos
icoană pe lemn
nr. inv. 520
secol XIX
dimensiuni 28x20 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 522
datată 29 martie 1808
dimensiuni 41x36 cm

Pogorârea Sfântului Duh
icoană pe lemn
nr. inv. 523
înc. de secol XIX
dimensiuni 56x55 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 559
secol XIX
dimensiuni 48x33 cm

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 561
secol XIX
dimensiuni 69x51 cm

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 562
secol XIX
dimensiuni 53x39 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn (hârtie maruflată pe lemn)
nr. inv. 563
secol XIX
semnată Ioan Zugrav[u] Oprea[?]
dimensiuni 38,5x 49 cm

Iisus [?]
icoană pe lemn
nr. inv. 566
secol XIX
dimensiuni 39x23 cm

Sfântul Antonie cel Mare
icoană pe lemn
nr. inv. 567
secol XIX
dimensiuni 29x23 cm

Cuvioasa Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 568
secol XIX
dimensiuni 32x23 cm

Sfinţii Haralambie, Ioan Botezătorul şi Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 574
secol XIX
dimensiuni 25x21 cm

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 588
secol XIX
dimensiuni 38x30 cm

Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. 708
datată 1859 (cf. inv.)
dimensiuni 63x45 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 710
datată 1859 (cf. inv.)
dimensiuni 63x45 cm

Iisus Hristos pe tron
icoană pe lemn
nr. inv. 711
datată 1859 (cf. inv.)
inscripție: Toma Kladea și soția sa Krifnico
dimensiuni 63x45 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 728
secol XIX
dimensiuni 58x46 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 729
secol XIX
dimensiuni 59x45 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 736
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea (cf. Ioana Cristache Panait „Zugravul Petru de la Topârcea" în „Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb" 2003, pl. 9, p. 296)
dimensiuni 34x27 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 738
sf. de secol XVIII
atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea (cf. Ioana Cristache Panait „Zugravul Petru de la Topârcea" în „Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb" 2003, pl. 8, p. 296)
dimensiuni 40x28 cm

Maica Domnului Îndurerată
icoană pe lemn
nr. inv. 929
sf. de secol XIX
dimensiuni 26x22 cm

Iisus Hristos Atotțiitorul
icoană pe lemn
nr. inv. 975
pictată, probabil, în anul 1899 (datată prin analogie cu nr. inv. 980)
dimensiuni 71x52 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 977
datată 1807
dimensiuni 82x52 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 979
datată 10 februarie 1833
inscripție „Zugrăvitu-s-a această icoană de mine Ioan Valomeiu [?] dascăl ... la anul 1833 fv 10"
dimensiuni 75x53 cm

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 980
datată 1899
dimensiuni 76x53 cm

Iisus Hristos Atotțiitorul
icoană pe lemn
nr. inv. 983
sf. de secol XIX
dimensiuni 73x49 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 989
datată 1807
dimensiuni 80x54 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 990
secol XIX
dimensiuni 79x53 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1005
datată 1807
dimensiuni 82x50 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1025
datată 1779
dimensiuni 70x52 cm

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1038
secol XIX
dimensiuni 36x28 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1039
datată 1835
dimensiuni 72x53 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1040
secol XIX
dimensiuni 61x46 cm

Sfinții Petru și Pavel
icoană pe lemn
nr. inv. 1043
secol XIX
dimensiuni 29x23 cm

Arhanghelul Mihail
icoană pe lemn
nr. inv. 1045
a doua jumătate a secolului XVIII
dimensiuni 64x48 cm

Pogorârea la Iad, Învierea lui Iisus și scene din viața Sa
icoană pe lemn
nr. inv. 1072
sf. de secol XVIII
dimensiuni 36x30 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1100
secol XIX
dimensiuni 51x43 cm

Maica Domnului și scene cu sfinți
icoană pe lemn
nr. inv. 1101
sf. de secol XVIII
dimensiuni 28x24 cm

Cina cea de taină
icoană pe lemn
nr. inv. 1208
secol XIX
dimensiuni 65x50 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1224
datată 1797 aprilie 17
semnată Vasilie din Săliște
dimensiuni 49x31,5 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1269
secol XIX
dimensiuni 50x38 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1270
secol XIX
dimensiuni 51x38,5 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1271
secol XIX
dimensiuni 47x39 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1276
secol XIX
dimensiuni 71x46 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1277
secol XIX
dimensiuni 70x55 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1413
secol XIX
dimensiuni 55x41 cm

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. 1415
înc. de secol XIX
dimensiuni 74x55 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1416
înc. de secol XIX
dimensiuni 72x56 cm

Sfinții Petru şi Pavel
icoană pe lemn
nr. inv. 1417
datată 1826
dimensiuni 66x 52 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1418
secol XIX
dimensiuni 54x40 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1421
sf. de secol XVIII
dimensiuni 64x48 cm

Imagine ilizibilă
icoană pe lemn
nr. inv. 1427
secol XIX
dimensiuni 35x30 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1432
datată 1824
dimensiuni 39x30 cm

Cuvioasa Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 1471
secol XVIII
dimensiuni 65x48,5 cm

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. 1601
sf. de secol XIX
dimensiuni 56x45 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 1602
secol XIX
dimensiuni 69x54 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1603
secol XIX
dimensiuni 69x54 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1604
secol XIX
dimensiuni 69x53 cm

Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. 1605
sf. de secol XIX
dimensiuni 55x44 cm

Sfântul Prooroc Ilie
icoană pe lemn
nr. inv. 1606
sf. de secol XIX
dimensiuni 50x40 cm

Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)
icoană pe lemn
nr. inv. 1608
sf. de secol XIX
dimensiuni 50x40 cm

Schimbarea la față
icoană pe lemn
nr. inv. 1609
sf. de secol XIX
dimensiuni 50x40 cm

Arhanghelii Mihail şi Gavriil
icoană pe lemn
nr. inv. 1610
sf. de secol XIX
dimensiuni 55x43 cm

Sfântul Dumitru
icoană pe lemn
nr. inv. 1611
sf. de secol XIX
dimensiuni 50x40 cm

Sfinții Grigorie, Vasilie şi Ioan Zlatoust (Gură de Aur)
icoană pe lemn
nr. inv. 1612
secol XIX
dimensiuni 50x39 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1613
secol XIX
dimensiuni 47x35 cm

Intrarea lui Iisus în Ierusalim
icoană pe lemn
nr. inv. 1614
sf. de secol XIX
dimensiuni 50x39 cm

Botezul Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1615
sf. de secol XIX
dimensiuni 50x39 cm

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. 1616
sf. de secol XIX
dimensiuni 64x48 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 1617
secol XIX
dimensiuni 68x53 cm

Înălțarea lui Iisus
icoană pe lemn
nr. inv. 1618
sf. de secol XIX
dimensiuni 56x39 cm

Naşterea Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1619
sf. de secol XIX
dimensiuni 50x40 cm

Sfinții Petru şi Pavel
icoană pe lemn
nr. inv. 1620
sf. de secol XIX
dimensiuni 50x38 cm

Învierea lui Iisus
icoană pe lemn
nr. inv. 1621
datată 1900 (cf. inv.)
semnată N. Bucur [?]
dimensiuni 56x44 cm
obs: icoana apare în studiul de față pentru că autorul şi-a desfăşurat activitatea şi la sf. de secol XIX

Adormirea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1622
sf. de secol XIX
dimensiuni 51x40 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1641
sf. de secol XVIII
dimensiuni 50x37 cm

Sfinții Trei Ierarhi
icoană pe lemn
nr. inv. 1642
secol XIX
dimensiuni 65x45 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1707
secol XIX
dimensiuni 64x45 cm

Încoronarea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1719
secol XVIII
dimensiuni 39x28 cm

Maica Domnului Împărătească
icoană pe lemn
nr. inv. 1731
datată 1802
dimensiuni 65x48 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1732
pictată, probabil, în anul 1802 (datată prin analogie cu nr. inv. 1731)
dimensiuni 67x46 cm

Sfinții Petru şi Pavel
icoană pe lemn
nr. inv. 1734
pictată, probabil, în anul 1802 (datată prin analogie cu nr. inv. 1731)
dimensiuni 65x47 cm

Sfânta Treime
icoană pe lemn
nr. inv. 1782
secol XIX
dimensiuni 59x42 cm

Deisis
icoană pe lemn
nr. inv. 1843
secol XIX
dimensiuni 71x51 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1865
sf. de secol XVIII
dimensiuni 30x21cm

Cuvioasa Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 1870
secol XIX
dimensiuni 59x17 cm

Maica Domnului cu Pruncul şi Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn - reprezentare rară
nr. inv. 1874
sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
dimensiuni 48x38 cm

Triptic
icoană pe lemn
nr. inv. 1875
datată ante 29 iulie 1819 (cf. pomelnic)
dimensiuni 32x20 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1882
secol XVIII
dimensiuni 42x30 cm

Bunavestire
icoană pe lemn
nr. inv. 1886
datată 1845
Zugrav[u] Gligor (cf. I. Beju „Colecția de la Centrul Mitropolitan Sibiu" în „Arhiepiscopia Sibiului - pagini de istorie" 1981, p. 234)
dimensiuni 32x26 cm

Sfinții mucenici Gheorghe şi Simion
(cf. inscripție)
icoană pe lemn
nr. inv. 1887
secol XIX
dimensiuni 33x28 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1889
secol XIX
dimensiuni 29x23 cm

Maica Domnului cu Pruncul şi arhanghelii
icoană pe lemn
nr. inv. 1890
secol XIX
dimensiuni 39x29 cm

Sfinții 40 de mucenici
icoană pe lemn
nr. inv. 1897
secol XIX
dimensiuni 28x23 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1898
secol XIX
dimensiuni 38x29 cm

Iisus pe cruce
icoană pe lemn
nr. inv. 1899
secol XIX
dimensiuni 34x24 cm

Cuvioasa Paraschiva
icoană pe lemn
nr. inv. 1900
secol XIX
dimensiuni 35x25 cm

Intrarea în Ierusalim (Duminica Floriilor)
icoană pe lemn
nr. inv. 1905
pictată, probabil, în anul 1845
(datată prin analogie cu nr. inv. 1886)
atribuită Zugravului Gligor (cf. nr. inv. 1886)
dimensiuni 32x26 cm

Naşterea Maicii Domnului
icoană pe lemn
nr. inv. 1908
pictată, probabil, în anul 1845
(datată prin analogie cu nr. inv. 1886)
atribuită Zugravului Gligor (cf. nr. inv. 1886)
dimensiuni 32x27 cm

Iisus Hristos binecuvântând
icoană pe lemn
nr. inv. 1909
secol XIX
dimensiuni 34x24 cm

Maica Domnului cu Pruncul
icoană pe lemn
nr. inv. 1966
sf. de secol XVIII
dimensiuni 60x42 cm

Maica Domnului Împărăteasă
icoană pe lemn
nr. inv. 1983
datată 1816
semnată Nicolae Zugrav[u] din Lupşa
dimensiuni 75x70 cm

Punerea numelui Sfântului Ioan Botezătorul
icoană pe lemn
nr. inv. 1985
inscripție „Ioan să fie"
pictată, probabil, în anul 1816 (datată prin analogie cu nr. inv. 1983)
atribuită, prin analogie, lui Nicolae Zugrav[u] din Lupşa (cf. nr. inv. 1983)
dimensiuni 75x70 cm

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn
nr. inv. 1986
pictată, probabil, în anul 1816 (datată prin analogie cu nr. inv. 1983)
atribuită, prin analogie, lui Nicolae Zugrav[u] din Lupşa (cf. nr. inv. 1983)
dimensiuni 70x45 cm

Icoane pe sticlă din secolele XVIII-XIX în Colecția Arhiepiscopiei Sibiului

În sala de expoziție situată la etajul clădirii, sunt prezente 68 de icoane pe sticlă.

Depozitul numărul 1, așa cum este trecut și în registrul inventar, deține 80 de icoane pe sticlă, iar depozitul numărul 2 deține 72 de icoane pe sticlă.

Astfel, dintr-un total de 220 de icoane pe sticlă am selectat pentru studiul de față icoanele semnate și/sau datate de zugravi transilvăneni.

Spațiul de depozitare se află în Casa „Eminescu", din strada Mitropoliei, nr. 2.

29

Colecția de icoane pe sticlă
a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu".
Detaliu din sala de expoziție situată la etajul clădirii

În ceea ce privește colecția de icoane pe sticlă a Arhiepiscopiei Sibiului, am luat în studiu 23 de piese. Din acestea am atribuit o parte următorilor zugravi: Matei Țimforea din Cârțișoara, Popa Sandu din Iernuțeni - județul Mureș, Savu Moga din Arpașu de Sus, Ioan Pop - zugrav din Făgăraș. Din 23 de icoane pe sticlă, 9 le-am atribuit zugravilor mai sus amintiți. Temele mai des întâlnite sunt: „Maica Domnului Îndurerată", „Maica Domnului cu Pruncul", „Iisus Hristos pe tron", „Sfântul Ilie" etc.

Icoanele „Maica Domnului Îndurerată" cu nr. inv. 908, datată 1868, „Sfântul Haralambie" cu nr. inv. 1856, datată 1888 și „Nașterea Domnului" cu nr. inv. 45, datată 1900, am presupus că îi aparțin lui Matei Țimforea din Cârțișoara, zugrav care își păstrează modul de exprimare și la începutul secolului XX.

În continuare enumerăm câteva icoane: „Pogorârea lui Hristos la Iad" cu nr. inv. 1030, datată 1835 (cifrele scrise invers), „Sfântul Ilie", cu nr. inv. 1032, datată 1819, „Iisus Hristos pe tron", cu nr. inv. 1637, datată 1803 (litere chirilice), „Sfântul Nicolae", cu nr. inv. 1841, datată 1799 (în cifre arabe și litere chirilice) pe care le-am atribuit lui Popa Sandu din Iernuțeni - județul Mureș.

De asemenea am presupus că icoana „Sfinții apostoli Petru și Pavel", cu nr. inv. 1582, datată 1875, îi aparține lui Savu Moga din Arpașu de Sus.

În colecția Arhiepiscopiei Sibiului am identificat și o icoană pe sticlă datată, realizată de Ioan Pop, zugrav din Făgăraș, care a lucrat atât pe lemn cât și pe sticlă. Pentru exemplificare amintesc icoana pe lemn „Sfântul Nicolae", din colecția Mănăstirii Brâncoveanu, Sâmbăta de

Sus, atribuită lui Ioan Pop şi încadrată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea[183], precum şi icoana realizată pe sticlă „Iisus Hristos Atotţiitorul”, nr. inv. 1704, datată 1854, din colecţia Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”, pe care i-am atribuit-o aceluiaşi zugrav.

30

31

Sfântul Nicolae
icoană pe lemn - Parohia Ortodoxă Părău (judeţul Braşov), colecţia Mănăstirii „Brâncoveanu”, Sâmbăta de Sus
a doua jumătate a secolului al XIX-lea
atribuită lui Ioan Pop (cf. Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 246)
dimensiuni 28x22 cm

Iisus Hristos Atotţiitorul
icoană pe sticlă - Arhiepiscopia Sibiului
nr. inv. 1704
datată 1854
atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş
dimensiuni 30x35 cm

O parte dintre aceşti zugravi ale căror opere le-am analizat pe parcurs, şi-au demonstrat capacitatea creatoare atât în pictura pe sticlă cât şi în pictura pe lemn. Cele două tehnici picturale scot în evidenţă priceperea şi talentul lor în arta zugrăvirii icoanelor.

CATALOG

32

33

Naşterea Domnului
nr. inv. 45
datată 1900 (pictorul îşi păstrează modul de exprimare şi la începutul secolului XX)
probabil Matei Ţimforea din Cârţişoara
dimensiuni 44,5x38 cm

Iisus Hristos binecuvântând
nr. inv. 518
datată 1830
semnată Nicolae Oancea din Vale
dimensiuni 43x38 cm

[183] cf. Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 246.

34

35

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 908
datată 1868
probabil Matei Ţimforea din Cârţişoara
dimensiuni 51x46 cm

Pogorârea lui Hristos la Iad
nr. inv. 1030
datată 1835 (cifrele sunt scrise invers)
probabil Popa Sandu - Iernuţeni, judeţul Mureş
dimensiuni 60x49 cm

36

37

Sfântul Ilie
nr. inv. 1032
datată 1819
probabil Popa Sandu - Iernuţeni, judeţul Mureş
dimensiuni 70x54 cm

Coborârea de pe Cruce şi Punerea în Mormânt
nr. inv. 1581
datată 1877
semnată „Zugrav Savu Moga din Arpaşu de Sus”
dimensiuni 78x65 cm

38

39

Sfinţii apostoli Petru şi Pavel
nr. inv. 1582
datată 1875
atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
dimensiuni 54x42 cm

Iisus Hristos pe tron
nr. inv. 1637
datată 1803 (litere chirilice)
probabil Popa Sandu - Iernuţeni, judeţul Mureş
dimensiuni 56x42 cm

40

41

Iisus Hristos Atotțiitorul
nr. inv. 1704
datată 1854
atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraș
dimensiuni 30x35 cm

Sfântul Nicolae
nr. inv. 1841
datată 1799 (în cifre arabe şi litere chirilice)
atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni, județul Mureș
dimensiuni 60x42 cm

42

43

Sfântul Haralambie
nr. inv. 1856
datată 1888
probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
dimensiuni 50x45 cm

Maica Domnului Îndurerată
nr. inv. 1955
datată 1883
semnată Ilie Poienaru [I],
zugrav din Laz
dimensiuni 41x35 cm

Alte icoane studiate le vom menționa mai jos, însă fără documentație fotografică.

Cina cea de taină
nr. inv. 1015
datată 1863
dimensiuni 60x54 cm

Maica Domnului cu Pruncul
nr. inv. 1031
datată 1890 (litere chirilice - ultima literă cifră scrisă invers)
icoană de Iernuțeni, județul Mureş
dimensiuni 61x50 cm

Iisus Hristos pe tron
nr. inv. 1251
datată 1890 (litere chirilice - ultima cifră scrisă invers)
icoană de Iernuțeni, județul Mureş
dimensiuni 49x40 cm

Maica Domnului cu Pruncul
nr. inv. 1252
datată 1890 (litere chirilice)
icoană de Iernuțeni, județul Mureş
dimensiuni 56,5x46 cm

Sfântul Dumitru
nr. inv. 1585
datată 1867
dimensiuni 45x40 cm

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa
nr. inv. 1652
datată 18_ _
semnată Simion Z[u]g[rav] din Laz
dimensiuni 44x38 cm

Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa
nr. inv. 1658
datată 1840
semnată Simion Z[u]g[rav] din Laz
dimensiuni 44x38 cm

Maica Domnului cu Pruncul
nr. inv. 1835
datată 1806
semnată Sandu
dimensiuni 60x49 cm

Botezul Domnului
nr. inv. 1923
datată 1822
icoană de Nicula
dimensiuni 27x22 cm
obs: Ion Muşlea în „Icoanele pe sticlă şi xilogravurile țăranilor români din Transilvania”1995, pl. 7, p. 47, prezintă o icoană de Nicula „Sf. Ioan şi Cristos copii” ca fiind cea mai veche icoană din Nicula, datată 1802

Iisus Hristos
nr. inv. 1925
datată 1875
dimensiuni 31x25 cm

Sfântul Ilie
nr. inv. 1933
datată 1857
dimensiuni 52x45 cm

Concluzii

Cercetarea noastră face referire la un număr mare de piese din colecţiile sibiene. Ca urmare a analizelor întreprinse, o parte dintre icoane am reuşit să le atribuim unor zugravi cunoscuţi.

Obiectivul propus a constat în identificarea icoanelor pe lemn şi pe sticlă de secol XVIII-XIX, în atribuiri şi încadrări cronologice.

Studiul de faţă este o încercare de valorificare a colecţiilor amintite, o includere a unora dintre piese în contextul general al studiului icoanelor transilvănene şi al circuitului ştiinţific de valori de patrimoniu cultural naţional.

Cercetarea pieselor din colecţii a necesitat un studiu foarte atent. Este vorba de tehnica în care au fost realizate icoanele, tipurile de suport pe care au fost pictate, traversele folosite, tratarea din punct de vedere stilistic a fiecărei piese în parte, calitatea pigmenţilor, elemente ce au furnizat date despre încadrarea icoanelor într-o perioadă anume. Pe de altă parte, am făcut analogii cu imagini şi informaţii ale unor icoane deja publicate.

Am identificat în stilul de tradiţie bizantină, atât de caracteristic acestor lucrări, elementele care le particularizează ca spaţiu şi timp, ţinând cont atât de specificul ortodox al acestora cât şi de unele influenţe occidentale, care se manifestă în special în decoraţie, vestimentaţie şi detalii, compoziţia rămânând preponderent bizantină în varianta rusticizată specifică Transilvaniei. Acest aspect este amplificat şi de dihotomia cauzată de apartenenţa românilor transilvăneni la ortodoxie, respectiv la greco-catolicism. Este evident şi explicabil faptul că icoanele realizate pentru greco-catolici prezintă mai multe influenţe occidentale.

Complexitatea materialului extrem de bogat şi de variat din colecţiile sibiene nu ne-a permis o cercetare exhaustivă, dar ne-a permis o serie de atribuiri şi de datări. Cu această ocazie am introdus în circuitul ştiinţific un mare număr de icoane inedite sau puţin cunoscute, ceea ce ar constitui o provocare pentru viitorii cercetători ai domeniului.

Aportul lucrării de faţă este şi acela de a identifica, în principalele colecţii sibiene, icoane pe suport de lemn realizate de meşteri iconari renumiţi în pictura pe sticlă: Petru Zugravu din Topârcea, Ioan Pop Zugrav din Făgăraş, Savu Moga din Arpaşu de Sus, Pavel Zamfir din Laz, Matei Ţimforea din Cârţişoara.

Apare evidentă necesitatea aprofundării cercetărilor prin repertorierea întregului material din teren şi colecţii, respectiv prin elaborarea unor studii complexe interdisciplinare.

O astfel de abordare s-a materializat prin expoziţia itinerantă intitulată „ ... Prin mine Ioan Pop Zugravul”, ce a avut loc în cadrul Complexului Naţional Muzeal „Astra” din Sibiu, în luna iulie a anului 2008, la Casa Artelor. Coordonând această expoziţie de mare cuprindere dedicată

ilustrului Mitropolit al Ardealului şi ctitor al instituțiilor fundamentale de cultură ale Ardealului, Andrei Şaguna, am avut ocazia să întâlnim icoane valoroase realizate atât pe lemn cât şi pe sticlă, ale aceluiaşi autor, fiind expuse, cu această ocazie, 64 de piese reprezentative din creația iconarului. Au fost astfel reunite icoane din patrimoniul cultural național, valori aparținând Muzeului Unirii din Alba Iulia, Muzeului Țării Făgăraşului, Arhiepiscopiei Alba Iuliei, Mănăstirii Brâncoveanu - Sâmbăta de Sus, Mănăstirii „Negraia" - Pătrânjeni, județul Alba, Muzeului de Etnografie şi Artă Populară Orăştie, colecționarilor particulari, precum şi icoane din colecția Complexului Național Muzeal „Astra" şi a Arhiepiscopiei Sibiului, toate fiind realizate de Ioan Pop Zugravul.

Aspecte din timpul expoziției „ ... Prin mine Ioan Pop Zugravul",
iulie 2008, Casa Artelor, Piața Mică nr. 21

Organizarea acestei expoziții s-a integrat în programul de manifestări culturale dedicate „Anului Comemorativ Andrei Şaguna", „Anului Bibliei şi al Liturghiei".

Alte posibile analize sau cercetări ar putea viza centrele de iconari, analiza iconografică a unor teme principale sau cele legate de tehnică.

Chiar dacă unele datări şi atribuiri pe care le-am făcut nu o să fie întru totul acceptate de specialişti, ele constituie o premisă pentru cercetarea ulterioară.

BIBLIOGRAFIE

Izvoare

I. Colecţia de icoane pe lemn şi pe sticlă a Complexului Naţional Muzeal „Astra” cuprinde patru subcolecţii:

A). Colecţia „Obiecte de Cult” (OC)

B). Colecţia „Cornel Irimie”(OC)

C). Colecţia „Telea - Bologa” (OC)

D). Colecţia Muzeului în Aer Liber (AL)

II. Colecţia de icoane pe lemn a Muzeului Naţional Brukenthal

III. Colecţia de icoane pe lemn şi pe sticlă a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”

Surse arhivistice

Arhiva „Astra” 1965 - Arhiva ştiinţifică a Muzeului „Astra”, *C. Irimie, Raport privind organizarea şi rezultatele expoziţiei aprilie-iulie 1965* (München, Brannschwi, Copenhaga - 23 file), Nr. inv. 383/1965

Studii, articole, lucrări de sinteză

Alexianu 1973 - Alexianu, Al., *Acest Ev Mediu Românesc,* Bucureşti, Editura Meridiane, 1973

Avram, Crişan 1998 - Avram, Alexandru, Vasile, Crişan, *Ghid cultural-turistic*, Bucureşti, Editura FF Press, 1998

Beju 1981 - Beju, I., *Colecţia de la Centrul Mitropolitan Sibiu,* în *Arhiepiscopia Sibiului - pagini de istorie*, Sibiu, 1981

Bucur 1995 - Bucur, Corneliu, *Civilizaţie milenară românească, în Muzeul „Astra” Sibiu,* Catalog-ghid, Sibiu, 1995

Bucur 2002, Cuvânt înainte - Bucur, Corneliu, *Cuvânt înainte,* la *Muzeul ASTRA. Istorie şi destin, 1905 - 2000*, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM”, 2002

Bucur 2002, Paradigmele istorice - Bucur, Corneliu, *Paradigmele istorice şi moderne ale Muzeului „Astra”,* în *Muzeul ASTRA. Istorie şi destin, 1905 - 2000*, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM”, 2002

Cavarnos 2005 - Cavarnos, Constantine, *Ghid de iconografie bizantină*, Bucureşti, Editura Sophia, 2005

Cennini 1977 - Cennini, Cennino, *Tratatul de pictură*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1977

Coman-Sipeanu 2006 - Coman-Sipeanu, Olimpia, *Laboratorul de restaurare pictură tempera,* în *Muzeul „Astra”. 100 de ani de etnomuzeologie românească la Sibiu*. Catalog-ghid, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM”, 2006

Coman-Sipeanu, Bucur, Curcă-Ionescu 2007 - Coman-Sipeanu, Olimpia, Bucur, Mirel, Curcă-Ionescu, A. Geanina, *Cercetarea, conservarea, restaurarea şi valorificarea colecţiei de icoane pe sticlă a CNM „Astra" Sibiu - proiect în curs de derulare,* în Conferința Internațională „Tendințe în Conservarea Preventivă"; Sesiunea Națională de Conservare-Restaurare Sibiu 26-29 septembrie 2007, CePCoR, Complexul Național Muzeal „ASTRA", Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM" - ISBN 978-973-88607-1-1, 2008 [Cd-Rom]

Curcă 2005 - Curcă, A. Geanina, *Restaurarea icoanei pe lemn Maica Domnului cu Pruncul nr. inv. 295 OC din Colecţia Complexului Naţional Muzeal „Astra" Sibiu,* în „STUDIA UNIVERSITATIS CIBINIENSIS Series Historica II", Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga", 2005

Cristache Panait 2003 - Cristache Panait, Ioana, *Zugravul Petru de la Topârcea (județul Sibiu),* în *Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb*, Cluj-Napoca, Editura NEREAMIA NAPOCAE, 2003

Cristache Panait 1987 - Cristache Panait, Ioana, *Biserici de lemn, monumente istorice din Episcopia Alba Iuliei, mărturii de continuitate şi creaţie românească*, Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 1987

Dancu 1966 - Dancu, Iuliana, *Restaurarea icoanelor pe lemn şi pe sticlă*, Bucureşti, 1966

Dancu, Dancu 1975 - Dancu, Iuliana, Dancu, Dumitru, *Pictura ţărănească pe sticlă*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1975

Deleanu 2002 - Deleanu, Valer, *Muzeul Tehnicii Populare (1963-1990),* în *Muzeul ASTRA. Istorie şi destin, 1905 - 2000*, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM", 2002

Dionisie din Furna 2000 - Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine,* Bucureşti, Editura Sophia, 2000

Drăguț 2000, I - Drăguț, Vasile, *Arta românească*, vol. I, Bucureşti, Editura Vremea, 2000

Dumitrescu-Jipa, Nistor 1976, I - Dumitrescu-Jipa, Aurel, Nistor, Nicolae, *Sibiul şi ţinutul în lumina istoriei*, I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976

Efremov 2002 - Efremov, Alexandru, *Icoane româneşti*, Bucureşti, Editura Meridiane, 2002

Evdochimov 1992 - Evdochimov, Paul, *Arta icoanei, o teologie a frumuseţii*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1992

Filatov 1961 - Filatov, V. V., *Pictura rusă tempera de şevalet. Tehnica de restaurare*, Moscova, Editura de Stat „Iscustvo", 1961

Florescu 1996 - Florescu, Radu, *Bazele muzeologiei*, Bucureşti, 1996

Gangolea 2002 - Gangolea, Cornelia, *Secţia de artă populară a Muzeului Brukenthal (1956 - 1990)*, în *Muzeul ASTRA. Istorie şi destin, 1905 - 2000*, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM", 2002

Garcia 1990 - Garcia, Pierre, *Le Métier du Peintre. Abrégé d'atelier*, Paris, Dessain et Tolra, 1990

Grama 2002 - Grama, Ana, *Începuturile etnomuzeografiei româneşti transilvane. Muzeul „Asociaţiunii" până în anul 1913,* în *Muzeul ASTRA. Istorie şi destin, 1905 - 2000*, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM", 2002

Ionescu 2007 - Ionescu, Alina G., *Cercetarea depozitului vizând mediul colecţiei cu starea de conservare a icoanelor pe sticlă şi lemn din cadrul CNM „Astra" Sibiu 2006,* în *BRVKENTHAL. ACTA MVSEI II. 1*, Alba Iulia, Editura „ALTIP", 2007

Irimie, Focşa 1968 - Irimie, Cornel, Focşa, Marcela, *Icônes sur verre de Roumanie,* Bucarest, Éditions Meridiane, 1968

Irimie, Focşa 1971 - Irimie, Cornel, Focşa, Marcela, *Icoane pe sticlă*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1971

Lăzărescu 1996 - Lăzărescu, Liviu, *Pictura în ulei*, Deva, Editura Sigma Plus, 1996

Mâle 1976 - Mâle, Gilberte Emile, *Restauration des peintures de chevalet*, Paris, Office du Livre, 1976

Mihalcu 1996 - Mihalcu, Mihail, *Faţa nevăzută a formei şi culorii*, Bucureşti, Editura Tehnică, 1996

Monahia Iuliania 2001 - Monahia, Iuliania (Maria Nicolaevna Socolova), *Truda iconarului*, Bucureşti, Editura Sophia, 2001

Muşlea 1995 - Muşlea, Ion, *Icoanele pe sticlă şi xilogravurile ţăranilor români din Transilvania,* Bucureşti, Editura „Grai şi Suflet - Cultura Naţională", 1995

Nicolescu 1976 - Nicolescu, Corina, *Icoane vechi româneşti*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1976

Nistor, Marinescu-Frăsinei 1976, II - Nistor, Nicolae, Marinescu - Frăsinei M. N., *Sibiul şi ţinutul în lumina istoriei*, II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976

Olaru 2005 - Olaru, Valeriu, *Importanţa patrimoniului muzeal în programul de formare a specialiştilor din muzee. Colaborarea dintre muzee şi universităţi*, în *Revista Muzeelor*, nr. 3, 2005

Pamfil 1986 - Pamfil, Matei, *Asociaţiunea transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român,* în *„Astra" şi rolul ei în cultura naţională (1861 - 1950),* Cluj-Napoca, 1986

Păcurariu 1981 - Păcurariu, Mircea, *Aspecte privitoare la cultura şi arta bisericească din Arhiepiscopia Sibiului,* în *Arhiepiscopia Sibiului - pagini de istorie*, Sibiu, 1981

Păcurariu 2006 - Păcurariu, Mircea, *Catedrala Mitropolitană din Sibiu 1906 - 2006*, Sibiu, Editura Andreiana, 2006

Podlacha, Nandriş 1985, II - Podlacha, Wladyslaw, Nandriş, Grigore, *Umanismul picturii murale postbizantine*, vol. II, Bucureşti, Editura Meridiane, 1985

Popescu 2007 - Popescu, Elena, *Mişu Pop. Reprezentant al academismului românesc. Pictura religioasă şi pictura laică*, Sibiu, Alba Iulia, Editura „ALTIP", 2007

Porumb 1981, I - Porumb, Marius, *Pictura românească din Transilvania (sec. XIV-XVII)*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981

Porumb 1998 - Porumb, Marius, *Dicţionar de pictură veche românească din Transilvania sec. XIII-XVIII*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998

Porumb 2003 - Porumb, Marius, *Un veac de pictură românească din Transilvania secolului XVIII*, Bucureşti, Editura Meridiane, 2003

Proca 1994 - Proca, Mihaela, *Savu Moga un iconar,* Bucureşti, Editura Tehnică, 1994

Quenot 1993 - Quenot, Michel, *Icoana, fereastră spre absolut,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993

Quenot 1999 - Quenot, Michel, *Învierea şi icoana*, Bucureşti, Editura Christiana, 1999

Radian 1981 - Radian, H., R., *Cartea proporţiilor*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1981

Răducă, Prefaţă la Quenot 1993 - Răducă, Vasile, Prefaţă la Quenot, Michel, *Icoana, fereastră spre absolut,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993

Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008 - Rustoiu, I., Băjenaru, E., Dumitran, A., Szöcs, F., K., *... Prin mine, Ioan Pop Zugravul*, Alba Iulia, Editura „ALTIP", 2008

Sedler, Tataru 2004 - Sedler Irmgard, Tataru, Joachim, Marius „Zerbrechliche Heiligenwelten. Rumänische Hinterglasikonen", Kornwestheim, 2004

Sendler 2005 - Sendler, Egon, *Icoana, chipul nevăzutului*, Bucureşti, Editura Sophia, 2005

Teodosiu 2008 - Teodosiu, Anatolie, *Din universul ascuns al operei de artă,* Catalogul Galeriei Universale, Catalog manuscris, Muzeul Naţional de Artă al României, Bucureşti, Editura ALL, 2008

Trubeţkoi 1999 - Trubeţkoi, Evgheni, N., *3 eseuri despre icoană,* Bucureşti, Editura Anastasia, 1999

Uspensky, Lossky 2003 - Uspensky, L., Lossky, V., *Călăuziri în lumea icoanei*, Bucureşti, Editura Sophia, 2003

Vasari 1968, I - Vasari, Giorgio, *Vieţile pictorilor, sculptorilor şi arhitecţilor*, vol. I, Bucureşti, Editura Meridiane, 1968

Vătăşianu 1959, I - Vătăşianu, Virgil, *Istoria artei feudale în Ţările Române. Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului,* vol. I, Editura Academiei, 1959

Dicţionar 1995, A-M - ***, *Dicţionar de artă. Forme, tehnici, stiluri artistice*, A - M, Bucureşti, Editura Meridiane, 1995

Istoria Artelor 1968, I - ***, *Istoria Artelor Plastice în România*, vol. I, Bucureşti, Editura Meridiane, 1968

LISTA ILUSTRAȚIILOR

***Stilul de tradiție bizantină reflectat în icoanele transilvănene /* 7**

1. *Deisis*, nr. inv. 2443, icoană triptic
2. *Iisus Pantocrator*, nr. inv. 2657, mijloc de secol XVII
3. *Iisus Pantocrator*, nr. inv. 257 OC, datată 1718, Ivan Zugravul
4. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 260 OC, datată 1718, Ivan Zugravul
5. *Maica Domnului cu Pruncul*, nr. inv. 324 OC, datată 1718, semnată Ivan Zugrav[u] [din] Cărpiniş
6. Franz Neuhauser c.t. „Târg la Sibiu" (1789), Colecția Muzeului Național Brukenthal, Sibiu
7. „Târg la Sibiu" (1819), litografie de Joseph Lanzedelly
8. *Botezul Domnului*, icoană pe sticlă de Nicula, nr. inv. 1923, datată 1822
9. *Sfântul Nicolae*, icoană pe sticlă de Nicula, nr. inv. 2065 OC, datată 1891

I. Colecția Complexului Național Muzeal „Astra" / 31

1. Complexul Național Muzeal „Astra", Sibiu
2. Spațiu de depozitare: Palatul Brukenthal
3. Spațiu de depozitare: Casa Artelor - Piața Mică nr. 21
4. Spațiu de depozitare: Cabinetul Memorial „Cornel Irimie", Muzeul „Astra", Piața Mică nr. 12
5. Spațiu de depozitare: Centrul Memorial „Gheorghe Telea - Bologa", Nou Român
6. Laboratorul de restaurare pictură - Muzeul „Astra", Piața Mică nr. 12
7. Spațiu de depozitare: Dumbrava Sibiului

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția „Astra" / 37
8. *Triptic*, icoană pe lemn, nr. inv. 249 OC, sf. de secol XVIII, atribuită lui Petru din Topârcea
9. *Sfântul Nicolae înconjurat de 12 scene din viața sa*, icoană pe sticlă, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, probabil Petru Zugrav

- **CATALOG / 39**

A) Colecția „Obiecte de Cult" (OC) / 39

10. *Naşterea lui Iisus*, icoană pe lemn, nr. inv. 211 OC, datată 1861
11. *Scene cu sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. 224 OC, sf. de secol XVIII
12. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 225 OC, înc. de secol XIX
13. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 229 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
14. *Sfânta Muceniță Paraschiva,* icoană pe lemn, nr. inv. 230 OC, înc. de secol XIX
15. *Sfânta Paraschiva*, icoană pe lemn, nr. inv. 231 OC, secol XIX
16. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn, nr. inv. 232 OC, secol XIX
17. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn, nr. inv. 233 OC, a doua jumătate a secolului XVIII, probabil Popovici Toader Zugrav
18. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 234 OC, secol XIX
19. *Triptic,* icoană pe lemn, nr. inv. 235 OC, secol XVIII
20. *Naşterea lui Iisus,* icoană pe lemn, nr. inv. 236 OC, secol XVIII
21. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 237 OC, sf. de secol XVIII
22. *Iisus şi Sfântul Petru*, icoană pe lemn, nr. inv. 238 OC, secol XIX
23. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 239 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
24. *Triptic*, icoană pe lemn, nr. inv. 240 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
25. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 241 OC, secol XIX
26. *Deisis cu apostolii*, icoană pe lemn, nr. inv. 242 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
27. *Iisus pe cruce*, icoană pe lemn, nr. inv. 243 OC, datată 1867
28. *Încoronarea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 244 OC, secol XIX
29. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 245 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
30. *Iisus cu viță*, icoană pe lemn, nr. inv. 246 OC, datată 17[7]4
31. *Intrarea în biserică*, icoană pe lemn, nr. inv. 247 OC, secol XIX
32. *Bunavestire*, icoană pe lemn, nr. inv. 248 OC, mijloc de secol XVIII
33. *Triptic,* icoană pe lemn, nr. inv. 249 OC, sf. de secol XVIII, atribuită lui Petru din Topârcea
34. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 250 OC, secol XIX
35. *Înălțarea şi 12 scene din viața lui Iisus*, icoană pe lemn, nr. inv. 251 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
36. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 252 OC, înc. de secol XIX
37. *Încoronarea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 253 OC, secol XIX
38. *Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)*, icoană pe lemn, nr. inv. 254 OC, mijloc de secol XVIII

39. *Deisis,* icoană pe lemn, nr. inv. 255 OC, înc. de secol XIX
40. *Maica Domnului Îndurerată*, icoană pe lemn, nr. inv. 256 OC, sf. de secol XIX
41. *Iisus Pantocrator*, icoană pe lemn, nr. inv. 257 OC, datată 1718, Ivan Zugravul
42. *Arhanghelul Mihail*, icoană pe lemn, nr. inv. 258 OC, secol XIX
43. *Maica Domnului Împărătească*, icoană pe lemn, nr. inv. 259 OC, secol XIX
44. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 260 OC, datată 1718, Ivan Zugravul
45. *Învierea lui Iisus şi scene din viaţa Sa,* icoană pe lemn, nr. inv. 261 OC, datată 1766
46. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 262 OC, înc. de secol XIX
47. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 264 OC, secol XVIII
48. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 266 OC, secol XVIII
49. *Sfânta Paraschiva*, icoană pe lemn, nr. inv. 267 OC, secol XIX
50. *Sfânta Paraschiva*, icoană pe lemn, nr. inv. 268 OC, secol XIX
51. *Sfântul Mucenic Nechifor*, icoană pe lemn, nr. inv. 270 OC, secol XIX
52. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn cu ferecătură, nr. inv. 271 OC, secol XIX
53. *Sfinţii Ioan, Nicolae, Dumitru şi Gheorghe*, icoană pe lemn, nr. inv. 272 OC, secol XIX
54. *Sfântul Ioan Botezătorul*, icoană pe lemn, nr. inv. 273 OC, înc. de secol XIX
55. *Scene cu sfinţi*, icoană pe lemn, nr. inv. 274 OC, sf. de secol XVIII
56. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 275 OC, sf. de secol XVIII
57. *Iisus pe cruce*, icoană pe lemn, nr. inv. 276 OC, secol XIX
58. *Sfântul Ioan Botezătorul*, icoană pe lemn, nr. inv. 277 OC, secol XIX
59. *Schimbarea la faţă*, icoană pe lemn, nr. inv. 278 OC, datată 20 oct 183[1], semnată indescifrabil
60. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 279 OC, secol XIX
61. *Imagine ilizibilă*, icoană pe lemn, nr. inv. 280 OC
62. *Imagine ilizibilă*, icoană pe lemn, nr. inv. 281 OC
63. *Arhanghelul Mihail*, icoană pe lemn, nr. inv. 282 OC, secol XIX
64. *Maica Domnului Împărătească*, icoană pe lemn, nr. inv. 284 OC, a doua jumătate a secolului XVIII, semnată de Nicolae Zugrav (inscripţie verso Sava Despa Marcea 1782)
65. *Patru scene cu sfinţi*, icoană pe lemn, nr. inv. 285 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
66. *Sfântul Haralambie*, icoană pe lemn, nr. inv. 286 OC, sf. de secol XVIII
67. *Sfântul Eftimie cel Mare*, icoană pe lemn, nr. inv. 287 OC, secol XIX
68. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 288 OC, secol XVIII
69. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 289 OC, secol XIX
70. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 290 OC, secol XIX
71. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn - fragment triptic, nr. inv. 291 OC, înc. de secol XIX
72. *Iisus pe cruce şi 4 scene cu sfinţi,* icoană pe lemn, nr. inv. 292 OC, înc. de secol XIX
73. *Scene cu sfinţi*, icoană pe lemn, nr. inv. 293 OC, sf. de secol XVIII
74. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 294 OC, secol XIX
75. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 295 OC, a doua jumătate a secolului XVIII, atribuită lui Popovici Toader Zugrav
76. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 296 OC, sf. de secol XVIII
77. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 297 OC, datată 1799, semnată Petru Zugrav[u] [din] [Topârcea]
78. *Arhanghelul Mihail*, icoană pe lemn, nr. inv. 299 OC, sf. de secol XVIII, atribuită lui Petru din Topârcea
79. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 300 OC, mijloc de secol XVIII, probabil Ivan Zugravul din Răşinari
80. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 302 OC, secol XIX
81. *Arhanghelul Mihail*, icoană pe lemn, nr. inv. 303 OC, a doua jumătate a secolului XVIII, probabil Popovici Toader Zugrav
82. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 315 OC, secol XIX
83. *Deisis,* icoană pe lemn, nr. inv. 316 OC, secol XIX
84. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe pânză, nr. inv. 317 OC, secol XIX
85. *Adormirea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 318 OC, secol XIX
86. *Deisis,* icoană pe lemn, nr. inv. 319 OC, datată 17 februarie 1774 (litere chirilice), atribuită, prin analogie, lui Petre Diacul din Preluca
87. *Încoronarea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 320 OC, secol XIX
88. *Iisus Pantocrator*, icoană pe pânză, nr. inv. 321 OC, datată 1[8]79
89. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 322 OC, secol XVIII
90. *Arhanghelul Mihail*, icoană pe lemn, nr. inv. 323 OC, secol XVIII
91. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 324 OC, datată 1718, semnată Ivan Zugrav[u] [din] Cărpiniş
92. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 325 OC, înc. de secol XIX
93. *Sfântul Hristofor*, icoană pe lemn, nr. inv. 948 OC, secol XVIII

94. *Icoană prăznicar: Sfinții Petru şi Pavel, Constantin şi Elena*, icoană pe lemn cu două fețe, nr. inv. 1363 OC, secol XIX
95. *Sfinții Petru şi Pavel*, icoană pe lemn, nr. inv. 1364 OC, secol XIX
96. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 1365 OC, secol XIX
97. *Iisus Pantocrator*, icoană pe lemn, nr. inv. 1366 OC, secol XIX
98. *Iisus pe cruce*, icoană pe lemn, nr. inv. 1367 OC, secol XIX
99. *Sfântul Vasile*, icoană pe lemn, nr. inv. 2235 OC, datată 1882
100. *Sfântul Gheorghe omorând balaurul*, icoană pe lemn, nr. inv. 2236 OC, secol XIX
101. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 2253 OC, secol XIX
102. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 2254 OC, secol XIX
103. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 2255 OC, secol XIX
104. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 2567 OC, secol XIX
105. *Adormirea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 2625 OC, datată 1880
106. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn cu ferecătură, nr. inv. 2689 OC, secol XIX
107. *Învierea lui Iisus cu 12 scene din viața Sa*, icoană pe lemn, nr. inv. 2690 OC, sf. de secol XVIII
108. *Iisus binecuvântând*, icoană pe lemn, nr. inv. 2691 OC, sf. de secol XVIII
109. *Proorocul Ilie*, icoană pe lemn, nr. inv. 2692 OC, sf. de secol XVIII
110. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 2693 OC, sf. de secol XVIII
111. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 2694 OC, sf. de secol XVIII
112. *Patru scene cu sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. 2715 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
113. *Patru scene cu sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. 2716 OC, sf. de secol XVIII - înc. de secol XIX
114. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 3897 OC, datată 1773 (litere chirilice), semnată [Simion] Siladi [Sălăjeanu], inscripție pe verso „Această sfântă icoană au plătit robul lui Dumnezeu Tată[l], Ioann ca să-i fiie pomană viilor şi morților. Zugravul Siladi ... ucenicul Z[ugravului] Andraş din Cluj ... ”
115. *Înălțarea lui Iisus*, icoană pe lemn, nr. inv. 3898 OC, sf. de secol XVIII

B) Colecția „Cornel Irimie” / 60

116. *Sfinții Petru şi Pavel*, icoană pe lemn, nr. inv. 2819 OC, secol XIX
117. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 2820 OC, secol XIX
118. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 2821 OC, secol XIX

C) Colecția „Telea - Bologa” (OC) / 61

119. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană cu ferecătură, fără nr. inv., secol XIX
120. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn, fără nr. inv., datată 1829
121. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn cu ferecătură, fără nr. inv., secol XIX
122. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn - fragment de triptic, fără nr. inv., înc. de secol XIX
123. *Sfântul Nicolae,* icoană pe lemn, fără nr. inv., secol XIX
124. *Sfânta Filofteia şi Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. T 6 OC, secol XIX
125. *Iisus Hristos Atotțiitorul*, icoană pe lemn, T 7 OC, secol XIX
126. *Sfinții Împărați Constantin şi Elena*, icoană pe lemn, nr. inv. T 8 OC, secol XIX
127. *Sfântul Ierarh Spiridon şi Sfântul Mucenic Dimitrie [?]*, icoană pe lemn, nr. inv. T 9 OC, secol XIX
128. *Sfântul Ioan Botezătorul*, icoană pe lemn, nr. inv. T 13 OC, secol XIX
129. *Sfântul Mare Mucenic Haralambie [?]*, icoană pe lemn, nr. inv. T 16 OC, secol XIX
130. *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe*, icoană pe lemn, nr. inv. T 17 OC, secol XIX
131. *Sfântul Mucenic Gheorghe*, icoană pe lemn, nr. inv. T 18 OC, secol XIX
132. *Bunavestire*, icoană pe lemn, nr. inv. T 19 OC, sf. de secol XVIII
133. *Imagine ilizibilă*, icoană pe lemn, nr. inv. T 20 OC
134. *Sfântul Gheorghe*, icoană cu ferecătură, nr. inv. T 22 OC, secol XIX
135. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. T 23 OC, sf. de secol XVIII
136. *Adormirea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. T 24 OC, secol XIX
137. *Icoană prăznicar: Sfinții Mari Mucenici Gheorghe şi Dimitrie; Sfinții Apostoli Petru şi Pavel*, icoană pe lemn cu două fețe, nr. inv. T 25 OC, secol XIX
138. *Sfântul Gheorghe*, icoană pe lemn, inscripție: „Asemănarea chipului Arhanghelului Mihail” - analogie între Sf. Gheorghe şi Arhanghelul Mihail, nr. inv. T 26 OC, sf. de secol XVIII (inscripția cu anul 1866 - adăugată ulterior)
139. *Soborul Sfinților Apostoli*, icoană pe lemn, nr. inv. T 27 OC, secol XIX
140. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. T 28 OC, sf. de secol XVIII
141. *Sfântul Elefterie [?]*, icoană pe lemn, nr. inv. T 29 OC, secol XIX
142. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. T 30 OC, sf. de secol XVIII
143. *Iisus pe cruce şi patru scene cu sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. T 31 OC, secol XIX

144. *Sfântul Ierarh Spiridon*, icoană pe lemn, nr. inv. T 33 OC, datată 26 ianuarie 1856, semnată Nectarie Monah Zugrav
145. *Deisis,* icoană pe lemn, nr. inv. T 36 OC, datată 1856*,* semnată indescifrabil
146. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. T 37 OC, secol XIX
147. *Patru scene cu sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. T 38 OC, secol XIX
148. *Sfântul Ierarh Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. T 39 OC, secol XIX
149. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. T 40 OC, secol XIX
150. *Sfântul Mucenic Mina*, icoană pe lemn, nr. inv. T 41 OC, secol XIX
151. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. T 42 OC, secol XIX
152. *Maica Domnului cu Pruncul*, *Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil*, icoană pe lemn, nr. inv. T 43 OC, secol XIX
153. *Patru scene cu sfinți*, icoană pe lemn, imagine ilizibilă (icoană al cărei strat pictural s-a pierdut), nr. inv. T 44 OC

D) Colecția Muzeului în Aer Liber (AL) / 67

154. *Arhanghelii Mihail şi Gavriil*, icoană pe lemn, nr. inv. 1477 AL, datată 1839
155. *Imagine ilizibilă*, icoană pe lemn, nr. inv. 1529 AL
156. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 1576 AL, secol XIX
157. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 1606 AL, secol XIX
158. *Imagine ilizibilă*, icoană pe lemn, nr. inv. 1606 [?] AL, secol XIX
159. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 3459 AL, secol XIX
160. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn - fragment de triptic, nr. inv. 4549 AL, înc. de secol XIX
161. *Pogorârea la Iad*, *Învierea lui Iisus şi scene din viața Sa*, icoană pe lemn, nr. inv. 5155 AL, sf. de secol XVIII
162. *Iisus pe cruce şi patru scene cu sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. 5195 AL*,* înc. de secol XIX
163. *Imagine ilizibilă*, icoană pe lemn, nr. inv. 7192 AL
164. *Sfinții Vasile, Grigorie şi Ioan*, icoană pe lemn, nr. inv. 7734 AL, sf. de secol XVIII
165. *Iisus Hristos cu apostolii în medalioane*, icoană pe lemn, nr. inv. 8441 AL, secol XVIII
166. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 8443 AL, secol XVIII
167. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 8477 AL, secol XIX
168. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 9360 AL, secol XIX
169. *Încoronarea Maicii Domnului*, icoană pe tablă, nr. inv. 9438 AL, secol XIX
170. *Sfânta Treime*, icoană pe lemn, nr. inv. 9439 AL, secol XIX, semnată Pictor V. Damian Preot
171. *Pogorârea la Iad, Învierea lui Iisus şi scene din viața Sa*, icoană pe lemn, nr. inv. 10239 AL, sf. de secol XVIII
172. *Izvorul Tămăduirii*, icoană pe lemn, nr. inv. 18797 AL, secol XIX
173. *Sfântul Ierarh Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 18861 AL, secol XIX
174. *Sfântul Ioan Botezătorul*, icoană pe lemn, nr. inv. 1668 AL, secol XIX
175. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 6314 AL, secol XIX
176. *Imagine ilizibilă*, icoană pe lemn, nr. inv. 6304 AL
177. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 6314 AL, secol XIX
178. *Imagine ilizibilă*, icoană pe lemn, nr. inv. 6314 [?] AL
179. *Arhanghelul Mihail*, icoană pe lemn, nr. inv. 14512 AL, datată 1774
180. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 14513 AL, sf. de secol XVIII
181. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 14514 AL, sf. de secol XVIII, inscripție de donator pe verso 1794
182. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn nr. inv. 14515 AL, sf. de secol XVIII
183. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn, nr. inv. 14516 AL, sf. de secol XVIII
184. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 14517 AL, sf. de secol XVIII
185. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 14518 AL, secol XVIII
186. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 14519 AL, sf. de secol XVIII

187. *Botezul lui Iisus*, icoană pe lemn - Colecția Mănăstirii „Brâncoveanu”, Sâmbăta de Sus, a doua jumătate a secolului al XIX-lea, atribuită lui Ioan Pop, foto după Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 240, p. 189
188. *Maica Domnului Împărătească*, nr. inv. 118 OC - CNM „Astra”, datată 1837, atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş
189. *Maica Domnului cu Pruncul*, nr. inv. 2134 OC - CNM „Astra”, datată pe verso 1801 (litere chirilice), atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni
190. *Maica Domnului cu Pruncul*, nr. inv. 1252 - Arhiepiscopia Sibiului, datată 1890 (litere chirilice), icoană de Iernuțeni, județul Mureş
191. *Sfântul Nicolae*, icoană pe sticlă - CNM „Astra”, nr. inv. 3899 OC, datată 1796 (în cifre arabe şi litere chirilice), atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni, județul Mureş
192. *Iisus Hristos pe tron*, icoană pe sticlă - Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 1251, datată 1890 (litere chirilice - ultima cifră scrisă invers), icoană de Iernuțeni, județul Mureş

- **CATALOG / 78**

A) Colecția „Obiecte de Cult” (OC) / 78

193. *Iisus cu vița*, nr. inv. 34 OC, datată 1842, probabil Nicolae Cațavei din Făgăraş
194. *Învierea Domnului şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 64 OC, datată 1840, probabil Simion Poienaru, zugrav din Laz
195. *Punerea în mormânt*, nr. inv. 74 OC, datată 1877, semnată Ilie Zugrav din Laz
196. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 80 OC, datată 1845, semnată SI[mion] Z[ugrav] [din] Laz
197. *Cei patruzeci de mucenici*, nr. inv. 93 OC, datată 183_
198. *Maica Domnului Împărătească*, nr. inv. 118 OC, datată 1837, atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş
199. *Iisus pe tron*, nr. inv. 134 OC, datată 1837, atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş
200. *Sfântul Ilie*, nr. inv. 164 OC, datată 1842
201. *Douăsprezece scene biblice*, nr. inv. 170 OC, datată 1902
202. *Sfântul Haralambie*, nr. inv. 171 OC, datată 1893, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțişoara
203. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 172 OC, datată 1841, probabil Pavel Zamfir din Laz
204. *Naşterea lui Iisus*, nr. inv. 177 OC, datată 1884
205. *Sfânta Treime*, nr. inv. 184 OC, datată 1893
206. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 185 OC, datată 1893, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțişoara
207. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 186 OC, datată 1889, probabil Matei Țimforea din Cârțişoara
208. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 187 OC, datată 1884, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțişoara
209. *Cina cea de taină*, nr. inv. 189 OC, datată 1902, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțişoara
210. *Maica Domnului cu Pruncul*, nr. inv. 202 OC, datată 1829, semnată Simion Zugr[av] [din] Laz
211. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 213 OC, datată 188_, semnată Pavel [Zamfir] Zug[rav] [din] [Laz]
212. *Sfinții Petru şi Pavel*, nr. inv. 214 OC, datată 1877, semnată Ilie [Poienaru] Z[ugrav] [din] Laz
213. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 990 OC, datată 1820
214. *Sfântul Mucenic Gheorghe*, nr. inv. 1076 OC, datată 1895, semnată P[artenie] P[oienaru] Z[ugrav] [din] Laz
215. *Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 1077 OC, datată 1898, semnată pe verso Pavel Zamfir Zugravu din Laz
216. *Arhanghelii Mihail şi Gavriil*, nr. inv. 1078 OC, datată 1886 (ultima cifră scrisă invers), atribuită, prin analogie, lui Ilie Poienaru I, zugrav din Laz
217. *Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 1079 OC, datată 1857, probabil Pavel Zamfir, zugrav din Laz
218. *Punerea în mormânt*, nr. inv. 1081 OC, datată 1837, semnată Simion Zugrav din Laz
219. *Punerea în mormânt*, nr. inv. 1083 OC, datată 1852, probabil Simion Poienaru, zugrav din Laz
220. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 1099 OC, datată 1853, semnată П:О
221. *Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 1104 OC, datată 1835, semnată Simion Zugrav din Laz
222. *Sfântul Dumitru*, nr. inv. 1108 OC, datată 1866
223. *Sfântul Haralambie*, nr. inv. 1109 OC, datată 1872, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
224. *Botezul lui Iisus*, nr. inv. 1111 OC, datată 1868, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
225. *Sfântul Ilie*, nr. inv. 1112 OC, datată 1895, probabil Matei Țimforea din Cârțişoara
226. *Botezul lui Iisus*, nr. inv. 1113 OC, datată 1866, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
227. *Sfinții Dumitru şi Teodor Tiron*, nr. inv. 1114 OC, datată 1858, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
228. *Întâmpinarea lui Iisus (Stretenie)*, nr. inv. 1115 OC, datată 1877, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
229. *Sfinții Vasile*, *Grigorie şi Ioan*, nr. inv. 1117 OC, datată 1878, probabil Matei Țimforea din Cârțişoara
230. *Bunavestire*, nr. inv. 1118 OC, datată 1862, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
231. *Maica Domnului cu Pruncul*, *Sfinții Constantin şi Elena şi Sfinții Trei Ierarhi*, nr. inv. 1119 OC, datată 186[1]

232. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1120 OC, datată 186[2]
233. *Sfântul Haralambie*, nr. inv. 1121 OC, datată 1882, atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
234. *Naşterea lui Iisus*, nr. inv. 1122 OC, datată 4 iunie 18- -, semnată Zugravu Moga Savu
235. *Cina cea de taină*, nr. inv. 1123 OC, datată 1877, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
236. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1124 OC, datată 1859, probabil Savu Moga din Arpaşu de Sus
237. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1125 OC, datată 1872
238. *Încoronarea Maicii Domnului*, nr. inv. 1126 OC, datată 1863, probabil Savu Moga din Arpaşu de Sus
239. *Iisus pe tron*, nr. inv. 1127 OC, datată 1879, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
240. *Iisus pe tron*, nr. inv. 1128 OC, datată 24 ianuarie 1841, semnată Savu Moga Zugrav
241. *Sfântul Ilie*, nr. inv. 1129 OC, datată 1887, atribuită lu Matei Țimforea din Cârțișoara
242. *Izvorul Tămăduirii*, nr. inv. 1130 OC, datată 1888, atribuită, prin analogie, lui Matei Țimforea din Cârțișoara
243. *Botezul lui Iisus*, nr. inv. 1131 OC, datată 1857 - 1858, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
244. *Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)*, nr. inv. 1133 OC, datată 1865, semnată „Ioan Pop Zugrav la Făgăraş la anul 1865”
245. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1134 OC, datată 1877, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
246. *Sfântul Haralambie*, nr. inv. 1136 OC, datată 1875, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
247. *Maica Domnului Împărătească*, nr. inv. 1137 OC, datată 1866
248. *Sfântul Ilie*, nr. inv. 1139 OC, datată 1859 (ultima cifră scrisă invers), atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
249. *Schimbarea la față*, nr. inv. 1141 OC, datată 1879, probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
250. *Încoronarea Maicii Domnului*, nr. inv. 1142 OC, datată 1877, semnată „Zugrav Savu Moga Arpaşu de Sus”
251. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 1220 OC, datată 1893, atribuită, prin analogie, lui Pavel Zamfir din Laz
252. *Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 1224 OC, datată 1878, atribuită lui Pavel Zamfir din Laz
253. *Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 1229 OC, datată 1894, probabil Pavel Zamfir din Laz
254. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 1230 OC, datată 1893, semnată Pavel [Zamfir] Zu[grav] [din] [Laz]
255. *Arhanghelul Mihail*, nr. inv. 1231 OC, datată 1806 (în litere chirilice), atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni, județul Mureş
256. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 1234 OC, datată 1888, semnată de Pavel [Zamfir] Zu[grav] din Laz
257. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 1235 OC, datată 1887, probabil Pavel Zamfir din Laz
258. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 1238 OC, datată 1883, atribuită, prin analogie, lui Pavel Zamfir din Laz
259. *Sfântul Gheorghe şi 12 scene din viața sa*, nr. inv. 1243 OC, datată 1884, probabil Pavel Zamfir din Laz
260. *Sfânta Treime*, nr. inv. 1244 OC, datată 1888, probabil Pavel Zamfir din Laz
261. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 1246 OC, datată 1899, atribuită zugravului Pavel Zamfir din Laz
262. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 1248 OC, datată 1902, atribuită lui Pavel Zamfir din Laz
263. *Sfântul Ioan Scărarul*, nr. inv. 1252 OC, datată 1881, semnată Pave[l] Z[ug]r[av] sau Z[amfi]r din Laz
264. *Sfinții Vasile*, *Grigorie şi Ioan*, nr. inv. 1254 OC, datată 1899, probabil Pavel Zamfir din Laz
265. *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe*, nr. inv. 1349 OC, datată 1875, probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
266. *Sfântul Haralambie*, nr. inv. 1350 OC, datată 1872, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
267. *Iisus cu apostolii*, nr. inv. 1352 OC, datată 1837, semnată Simion Zugrav
268. *Maica Domnului cu Pruncul*, nr. inv. 1353 OC, datată 1837, semnată Simion Zugrav din Laz
269. *Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 1370 OC, datată 1900
270. *Cina cea de taină*, nr. inv. 1371 OC, datată 1877, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
271. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 1373 OC, datată 1876, semnată Ilie [Poienaru] Z[ugrav] [din] Laz
272. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 1374 OC, datată 1898, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
273. *Sfântul Ilie*, nr. inv. 1375 OC, datată 1877, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțișoara
274. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1377 OC, datată 1905, probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
275. *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe*, nr. inv. 1378 OC, datată 1902
276. *Sfinții Constantin şi Elena*, nr. inv. 1379 OC, datată 1888
277. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1380 OC, datată 1878, probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
278. *Sfântul Haralambie*, nr. inv. 1381 OC, datată 1878, probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
279. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1382 OC, datată 1893, probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
280. *Cei Trei Ierarhi*, nr. inv. 1384 OC, datată 1887
281. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 1699 OC, datată 1849
282. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1712 OC, datată 1825, semnată Simion [Zugrav] Laz
283. *Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 1718 OC, datată 1838, semnată Simion Zugrav din Laz
284. *Învierea lui Iisus şi 12 scene din viața Sa*, nr. inv. 1778 OC, datată 1881, atribuită lui Pavel Zamfir din Laz
285. *Învierea lui Iisus şi 26 scene biblice*, nr. inv. 1779 OC, datată 1890, semnată Partenie Poienaru Z[ugrav] din Laz
286. *Cina cea de taină*, nr. inv. 1781 OC, datată 1892, atribuită lui Partenie Poienaru, zugrav din Laz
287. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 2065 OC, datată 1891, icoană de Nicula

288. *Maica Domnului cu Pruncul*, nr. inv. 2134 OC, datată pe verso 1801 (litere chirilice), atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni
289. *Sfântul Gheorghe*, nr. inv. 2583 OC, datată 1855, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
290. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 2605 OC, datată 1898, probabil Matei Țimforea din Cârțișoara
291. *Bunavestire*, nr. inv. 2616 OC, datată 1874, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
292. *Sfinții apostoli Petru şi Pavel*, nr. inv. 2617 OC, datată 1874, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
293. *Îngroparea lui Iisus*, nr. inv. 2645 OC, datată 1891, probabil Partenie Poienaru, zugrav din Laz
294. *Judecata de Apoi*, nr. inv. 2696 OC, datată 1894, atribuită, prin analogie, lui Pavel Zamfir din Laz
295. *Maica Domnului Îndurerată şi Sfânta Paraschiva*, nr. inv. 2823 OC, datată 1867, Țara Oltului
296. *Sfântul Nicolae,* nr. inv. 3899 OC, datată 1796 (în cifre arabe şi litere chirilice), atribuită lui Popa Sandu - Iernuțeni, județul Mureş

B) Colecția „Cornel Irimie" (OC) / 96

297. *Iisus la fântâna lui Iacob*, nr. inv. 2773 OC, datată 1899, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțişoara
298. *Arhanghelii Mihail şi Gavriil*, nr. inv. 2811 OC, datată 1884 (an vizibil prin transparență), probabil Pavel Zamfir din Laz

C) Colecția „Telea - Bologa" (OC) / 96

299. *Judecata de Apoi*, fără nr. inv., datată 1884, atribuită lui Matei Țimforea din Cârțişoara
300. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. T 45 OC, datată 1830
301. *Maica Domnului cu Pruncul*, nr. inv. T 66 OC, datată 1877
302. *Sfântul Ioan în pustie*, nr. inv. T 67 OC, datată 1899, semnată P[artenie] P[oienaru] Z[ugrav] [din] Laz
303. *Iisus pe tron*, nr. inv. T 79 OC, datată 184[0] sau 184[6], atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
304. *Iisus pe tron*, nr. inv. T 109 OC, datată pe document - 7 septembrie 1830, în limba maghiară cu litere gotice, semnată pe document - Pop Ioan Bukur [?] cel mic Pictor
305. *Iisus pe tron*, nr. inv. T 113 OC, datată 1859, atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus

D) Colecția Muzeului în Aer Liber (AL) / 97

II. Colecția Muzeului Național Brukenthal / 98

1. Muzeul Național Brukenthal
2. Colecția Muzeului Național Brukenthal

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția Brukenthal / 99

- **CATALOG / 100**

3. *Maica Domnului Împărătească*, ulei pe pânză (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu), nr. inv. 1530*,* sf. de secol XIX, Octavian Smighelschi
4. *Maica Domnului Împărătească*, ulei pe pânză (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu), nr. inv. 1532*,* sf. de secol XIX, Octavian Smighelschi
5. *Iisus Pantocrator*, hârtie maruflată pe pânză, nr. inv. 1637, sf. de secol XIX (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu), Octavian Smighelschi
6. *Maica Domnului cu Pruncul*, ulei pe ciment (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu), nr. inv. 1725, sf. de secol XIX, Octavian Smighelschi
7. *Maica Domnului cu Pruncul*, ulei pe ciment (proiect pentru Catedrala Ortodoxă din Sibiu), nr. inv. 1726*,* sf. de secol XIX, Octavian Smighelschi
8. *Triptic - Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 1991, înc. de secol XVIII
9. *Triptic*, icoană pe lemn: a) *Trei sfinți*, b) *Înălțarea lui Iisus*, c) *Trei sfinți* - nr. inv. 2261, secol XVIII
10. *Triptic*, icoană pe lemn, nr. inv. 2477, secol XVIII
11. *Maica Domnului cu Pruncul*, ulei pe lemn, nr. inv. 2493, datată 1878, semnată Mişu Popp
12. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 2553, înc. de secol XVIII
13. *Iisus Pantocrator*, icoană pe lemn, nr. inv. 2554, datată 18 februarie 1833
14. *Adormirea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 2561, secol XIX
15. *Sfântul Teodor*, icoană pe lemn, nr. inv. 2611, secol XIX
16. *Naşterea Sfântului Ioan*, icoană pe lemn, nr. inv. 2612, secol XVIII
17. *Sfântul Pantelimon*, ulei pe lemn, nr. inv. 2613, datată 1889, atribuită, prin analogie, lui Mişu Popp
18. *Trei sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. 2644, secol XIX
19. *Sfântul Gheorghe*, icoană pe lemn, nr. inv. 2645, secol XIX
20. *Sfântul Nicolae,* icoană pe lemn, nr. inv. 2651, secol XIX

21. *Sfântul Ioan Botezătorul*, icoană pe lemn, nr. inv. 2652, secol XIX
22. *Încoronarea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 2653, secol XIX
23. *Sfântul Mucenic Gheorghe*, icoană pe lemn, nr. inv. 2654, secol XIX
24. *Bunavestire*, icoană pe lemn, nr. inv. 2655, sf. de secol XVIII
25. *Maica Domnului cu Pruncul înconjurată de patru sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. 2669, secol XVIII
26. *Încoronarea Maicii Domnului şi Iisus binecuvântând*, icoană pe lemn în relief, cu două registre, nr. inv. 2693, secol XVIII
27. *Naşterea Maicii Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 2694, sf. de secol XVIII, inscripție în slavonă „Tudorka”
28. *Maica Domnului cu Pruncul şi 14 scene cu sfinți*, icoană pe lemn, nr. inv. 2695, secol XVIII
29. *Maica Domnului cu Pruncul*, icoană pe lemn, nr. inv. 2696, secol XIX
30. *Sfinții Gheorghe şi Dimitrie*, icoană pe lemn, nr. inv. 2724, sf. de secol XVIII
31. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 3038, secol XVIII
32. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 3039, secol XVIII
33. *Arhanghelul Mihail*, icoană pe lemn, nr. inv. 3041, datată 1770
34. *Christ cu coroana de spini*, ulei pe pânză, nr. inv. 3057, sf. de secol XIX
35. *Maica Domnului*, icoană pe lemn, nr. inv. 3058, secol XIX
36. *Sfântul Ioan*, icoană pe lemn, nr. inv. 3059, secol XIX
37. *Maria cu Pruncul*, ulei pe tablă, nr. inv. 3113, secol XIX, I. Körösy
38. *Iisus pe Muntele Măslinilor*, ulei pe tablă, nr. inv. 3114, secol XIX, I. Körösy
39. *Maica Domnului cu Pruncul, Sfânta Iustina şi Sfânta Iulia*, icoană cu ferecătură, nr. inv. 3125, datată 1814, inscripție: „chipul icoanei făcătoare de minuni a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, Iviriana, care s-a aflat în biserica lui Sofronie din Molcino. S-a zugrăvit în anul 1814 aprilie 23 zile” - text rusesc

III. Colecția Arhiepiscopiei Sibiului / 107

1. Casa „Eminescu” - Arhiepiscopia Sibiului

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția Arhiepiscopiei Sibiului / 111

2. Conversație cu diaconul Toader Ilie - Arhiepiscopia Sibiului, Casa „Mihai Eminescu”
3. Colecția de icoane pe lemn a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”. Detaliu din cele două săli de expoziție situate la parterul clădirii
4. *Bunavestire*, icoană pe lemn - Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 49, datată 1869, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
5. *Bunavestire*, icoană pe sticlă - CNM „Astra”, nr. inv. 2616 OC, datată 1874, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
6. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn - Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 737, sf. de secol XVIII, atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea
7. *Deisis,* icoană pe sticlă - Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 546, sf. de secol XVIII, atribuită lui Petru din Topârcea
8. Colecția de icoane pe lemn a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”. Detaliu din depozitul numărul 1, situat la etajul clădirii
9. *Bunavestire*, icoană pe lemn - prăznicar, Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 56, datată 1870, probabil Matei Țimforea din Cârțişoara
10. *Sfântul Haralambie*, icoană pe sticlă, Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 1856, datată 1888, probabil Matei Țimforea din Cârțişoara
11. *Maica Domnului Împărătească*, icoană pe lemn - Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 525, sf. de secol XIX, probabil Pavel Zamfir din Laz
12. *Maica Domnului Îndurerată*, icoană pe sticlă - CNM „Astra”, nr. inv. 1230 OC, datată 1893, semnată Pavel [Zamfir] Zu[grav] [din] [Laz]
13. *Maica Domnului Împărătească*, icoană pe sticlă - CNM „Astra”, nr. inv. 2478 OC, sf. de secol XIX, probabil Pavel Zamfir din Laz
14. Colecția de icoane pe lemn a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu”. Detaliu din depozitul numărul 2, situat la etajul clădirii
15. *Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)*, icoană pe lemn - Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 1006, datată 1888, atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
16. *Întâmpinarea lui Iisus (Stretenie)*, nr. inv. 1115 OC - CNM „Astra”, datată 1877, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus

- **CATALOG / 118**
  Expoziție parter

17. *Bunavestire*, icoană pe lemn, nr. inv. 49, datată 1869, atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
18. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn, nr. inv. 737, sf. de secol XVIII, atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea
19. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 972, a doua jumătate a secolului XVIII, atribuită lui Iacov din Răşinari
20. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn, nr. inv. 973, datată 11 februarie 1787 (datare în litere şi cifre), atribuită, prin analogie, lui Petre Diacul din Preluca
21. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn, nr. inv. 981, datată 1749, atribuită, prin analogie, lui Nechita Zugrav[u]
22. *Deisis*, icoană pe lemn, nr. inv. 995, datată 1750, inscripție ilizibilă, probabil Simion Silaghi - Sălăjeanu

- **CATALOG / 121**
  Depozit - camera 1

23. *Bunavestire*, icoană pe lemn - prăznicar, nr. inv. 56, datată 1870, probabil Matei Ţimforea din Cârţişoara
24. *Maica Domnului Împărătească*, icoană pe lemn, nr. inv. 525, sf. de secol XIX, probabil Pavel Zamfir din Laz

- **CATALOG / 123**
  Depozit - camera 2

25. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 730, sf. de secol XVIII, atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea
26. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn, nr. inv. 735, sf. de secol XVIII, atribuită lui Petru Zugrav[u] din Topârcea
27. *Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovedenie)*, icoană pe lemn, nr. inv. 1006, datată 1888, atribuită, prin analogie, lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
28. *Iisus Hristos binecuvântând*, icoană pe lemn, nr. inv. 1984, pictată, probabil, în anul 1816 (datată prin analogie cu nr. inv. 1983), atribuită, prin analogie, lui Nicolae Zugrav[u] din Lupşa (cf. nr. inv. 1983)

Icoane pe sticlă din secolele XVIII-XIX în Colecția Arhiepiscopiei Sibiului / 128

29. Colecția de icoane pe sticlă a Arhiepiscopiei Sibiului - Casa „Eminescu". Detaliu din sala de expoziție situată la etajul clădirii
30. *Sfântul Nicolae*, icoană pe lemn - Parohia Ortodoxă Părău (județul Braşov), colecția Mănăstirii „Brâncoveanu", Sâmbăta de Sus, a doua jumătate a secolului al XIX-lea, atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş - foto după Rustoiu, Băjenaru, Dumitran, Szöcs 2008, pl. 246
31. *Iisus Hristos Atotțiitorul*, icoană pe sticlă - Arhiepiscopia Sibiului, nr. inv. 1704, datată 1854, atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş

- **CATALOG / 129**

32. *Naşterea Domnului*, nr. inv. 45, datată 1900 (pictorul îşi păstrează modul de exprimare şi la începutul secolului XX), probabil Matei Ţimforea din Cârţişoara
33. *Iisus Hristos binecuvântând*, nr. inv. 518, datată 1890, semnată Nicolae Oancea din Vale, zugrav din Răşinari
34. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 908, datată 1868, probabil Matei Ţimforea din Cârţişoara
35. *Pogorârea lui Hristos la Iad*, nr. inv. 1030, datată 1835 (cifrele sunt scrise invers), probabil Popa Sandu, Iernuţeni, judeţul Mureş
36. *Sfântul Ilie*, nr. inv. 1032, datată 1819, probabil Popa Sandu, Iernuţeni, judeţul Mureş
37. *Coborârea de pe Cruce şi Punerea în Mormânt*, nr. inv. 1581, datată 1877, semnată „Zugrav Savu Moga din Arpaşu de Sus"
38. *Sfinţii apostoli Petru şi Pavel*, nr. inv. 1582, datată 1875, atribuită lui Savu Moga din Arpaşu de Sus
39. *Iisus Hristos pe tron*, nr. inv. 1637, datată 1803 (litere chirilice), probabil Popa Sandu, Iernuţeni, judeţul Mureş
40. *Iisus Hristos Atotțiitorul*, nr. inv. 1704, datată 1854, atribuită lui Ioan Pop, zugrav din Făgăraş
41. *Sfântul Nicolae*, nr. inv. 1841, datată 1799 (în cifre arabe şi litere chirilice), atribuită lui Popa Sandu, Iernuţeni, judeţul Mureş
42. *Sfântul Haralambie*, nr. inv. 1856, datată 1888, probabil Matei Ţimforea din Cârţişoara
43. *Maica Domnului Îndurerată*, nr. inv. 1955, datată 1883, semnată Ilie Poienaru [I], zugrav din Laz

Concluzii / 132

1. Aspecte din timpul expoziției „ ... Prin mine Ioan Pop Zugravul"

CUPRINS

Stilul de tradiție bizantină reflectat în icoanele transilvănene / 7

I. Colecția Complexului Național Muzeal „Astra” / 31
Colecția „Obiecte de Cult” / 34
Colecția „Cornel Irimie” / 35
Colecția „Telea - Bologa” / 35
Colecția Muzeului în Aer Liber / 36

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția „Astra” / 37

- CATALOG / 39
  Colecția „Obiecte de Cult” / 39
  Colecția „Cornel Irimie” / 60
  Colecția „Telea - Bologa” / 61
  Colecția Muzeului în Aer Liber / 67

Icoane pe sticlă din secolele XVIII-XIX în Colecția „Astra” / 73

- CATALOG / 78
  Colecția „Obiecte de Cult” / 78
  Colecția „Cornel Irimie” / 96
  Colecția „Telea - Bologa” / 96
  Colecția Muzeului în Aer Liber / 97

II. Colecția Muzeului Național Brukenthal / 98

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția Brukenthal / 99

- CATALOG / 100

III. Colecția Arhiepiscopiei Sibiului / 107

Icoane pe lemn din secolele XVIII-XIX în Colecția Arhiepiscopiei Sibiului / 111
- CATALOG / 118

Icoane pe sticlă din secolele XVIII-XIX în Colecția Arhiepiscopiei Sibiului / 128
- CATALOG / 129

Concluzii / 132

Bibliografie / 134

Lista ilustrațiilor / 138

- Născută la 18 octombrie 1977 (Balş, judeţul Olt)
- Studii liceale la Slatina: Şcoala Normală „Nicolae Titulescu”
- Studii universitare: Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu. Titlul de Licenţiat în Arte, Profilul: Arte Plastice şi Decorative, Specializarea: Conservare şi Restaurare, Secţia „Pictură”
- Membră ICOM - International Council of Museums
- Membră a Uniunii Artiştilor Plastici din România - Filiala Sibiu, cu expoziţii personale şi de grup în ţară şi în străinătate
- Restaurator pictură tempera în cadrul Complexului Naţional Muzeal „Astra“, Sibiu
- Studii postuniversitare: Master *Protejarea şi Valorificarea Patrimoniului Naţional Istoric*, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
- Doctorat în istorie - Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu „Nicolae Lupu”, Catedra de istorie antică şi medievală; Îndrumător: Prof. Univ. Dr. Thomas Nägler; Tema: *Cultul icoanei în iconografia bizantină din perspectivă istorică. Stilul bizantin reflectat în icoanele de secol XVIII-XIX din colecţiile sibiene*
- Cadru didactic asociat al Universităţii „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu „Nicolae Lupu”, Catedra de Conservare-Restaurare
- Experienţă ştiinţifică în domeniul conservării şi restaurării: Saloane şi Sesiuni naţionale şi internaţionale
- Experienţă practică în domeniul conservării şi restaurării: Restaurarea icoanelor pe suport de lemn şi sticlă din cadrul Complexului Naţional Muzeal „Astra”, precum şi din alte colecţii din ţară
- Cercetare în domeniul Conservării şi Restaurării (icoane pe lemn şi icoane pe sticlă)
  Cercetarea, conservarea, restaurarea şi valorificarea colecţiei de icoane pe sticlă a CNM „Astra” Sibiu - proiect în curs de derulare, autori: Coman Sipeanu Olimpia, Bucur Mirel, Curcă Ionescu A. Geanina - Conferinţa Internaţională „Tendinţe în Conservarea Preventivă”; Sesiunea Naţională de Conservare - Restaurare - CNM „Astra”, Sibiu, 26-29 septembrie 2007, CePCoR, Complexul Naţional Muzeal „Astra”, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM” - ISBN 978-973-88607-1-1, 2008 [Cd-Rom]
- Autoare a numeroase studii în reviste de specialitate, dintre care amintim:
  „STUDIA UNIVERSITATIS CIBINIENSIS Series Historica II”, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga”, 2005, ISSN 1584-13165
  „CIBINIUM 2001–2005”, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM”, 2006, ISSN 1842 - 0249
  „STUDIA UNIVERSITATIS CIBINIENSIS” - Series Historica III-IV, Sibiu, Tipar Techno Media, 2006-2007, ISSN 1584-3165
  „BRVKENTHAL. ACTA MVSEI II. 1” - Sibiu/Hermannstadt, Alba Iulia, Editura „ALTIP”, 2007, ISBN 1842 - 2691
  „CONSERVAREA ŞI RESTAURAREA PATRIMONIULUI CULTURAL”, vol. VII, Iaşi, Editura Trinitas, 2007, ISBN 978 - 973 - 155 - 002 - 2
  „REVISTA MUZEELOR” 1/2008, Publicaţie editată de Centrul de Pregătire Profesională în Cultură, Bucureşti, ISSN 1220-1723
- Alte activităţi în domeniu: Colaborator la Proiectul Muzeului Naţional al Unirii din Alba Iulia *Fragmente din universul credinţei româneşti* finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional şi al Direcţiei Judeţene Alba pentru Cultură, în volumele:
  ... Prin mine, Ioan Pop Zugravul, Alba Iulia, Editura „ALTIP”, 2008 - autori: Ioana Rustoiu, Elena Băjenaru, Ana Dumitran, Szöcs Fülöp Károly
  Zugravii de la Feisa - Catalogul expoziţiei temporare, Alba Iulia, Editura „ALTIP”, 2008, autori: Ana Dumitran, Elena - Daniela Cucui
  Zugravii Lazului. Pictura murală, Alba Iulia, Editura „ALTIP”, 2008 - autor: Ioana Rustoiu

ISBN 978-973-8993-49-5